

Rijec

hkz
wiesbaden

glasnik hrvatske kulturne zajednice wiesbaden

DAS WORT - MITTEILUNGSBLATT DER KROATISCHEN KULTURGEMEINSCHAFT WIESBADEN

Ivo Pilar:
*Prvi svjetski rat i
Hrvati*

Berlin
studijsko putovanje

Nastava hrvatskog
jezika

Poštena trgovina
fair trade

Prosvjetiteljstvo u
Hrvata

Dan knjige

Rajko Radišić
kontrafaktura

Nina Mažar
bihaviorizam

Europski tjedan

U vihoru vremena

broj 45/46
rujan
2014.

Der XXIV Mitgliederversammlung der Kroatischen Kulturgemeinschaft e.V. Wiesbaden

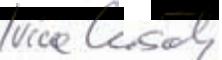
Die Jahresmitgliederversammlung der Kroatischen Kulturgemeinschaft e.V. wurde am Sonntag, den 23. Februar 2014 um 17:00 Uhr im Raum „Dom kardinala Kuharića“ der Kroatischen Katholischen Gemeinschaft in Wiesbaden abgehalten. Als Repräsentant der Republik Kroatien begrüßte der Generalkonsul Josip Špoljarić alle Anwesenden und äusserte sich lobend über die Tätigkeit der Kroatischen Kulturgemeinschaft in Wiesbaden.

Aus dem von der Geschäftsführerin Silvija Šljivić vorgetragenen Geschäftsbericht führen wir beispielhaft einige der Vereinsaktivitäten an:

- Riječ - Das Wort Nr. 43 wurde vorgestellt - Februar 2013
- UN Tag des Wassers - 22. März
- Welttag des Buches und des Urheberechts - 22. März
- Treffen mit der Kroatischen Kulturgemeinschaft Koblenz in Limburg an der Lahn am 27. April 2013
- EUROPAWOCHE 2013, Podiumsdiskussion und Workshop anlässlich der EU-Woche, am 8. Mai in Idstein
- Vereinsausflug nach Kettenswalbach - Mai 2013
- Beteiligung am Internationalen Sommerfest in Idstein. - 8. Juni
- Beteiligung am Internationalen Sommerfest in Wiesbaden - September 2013
- Drago Trumbetaš: Kultur der Befreiung - Buchbesprechung - 24. 09. 2013, Stadtbücherei Idstein
- St. Martinstag - Das Wort - Riječ Nr. 44 wurde vorgestellt - Wiesbaden, 10. November 2013
- Jahresabschlussfeier - 14. Dezember 2013

Auch ein neuer Vorstand wurde gewählt: Ana Kramarić, Ružica Matanić, Silvija Šljivić, Nada Višak, Ivica Košak, Slaven Ljiljanić, Ivan Matotek, Jakov Rimac und Branko Višak sind zum neuen Vorstand bestellt worden.

Alle Berichte und Ankündigungen sind auch auf Homepage des Vereins: <http://www.hkz-wi.de> zu finden.

Ivica Kosak

**Dragi članovi i prijatelji Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden,
Pred Vama se nalazi novi – 45./46. broj Riječi.**

Vrijedni članovi redakcije pripremili su zanimljive tekstove u kojima će svatko naći nešto za sebe. U ovome broju *Riječi* veći broj tekstova vezan je uz knjigu i njenu ulogu u *Hrvatskoj kulturnoj zajednici*. Osvojnuli smo se na djelovanje naše *Zajednice* u prošlim godinama na području promocije hrvatske književnosti i hrvatskih autora u Njemačkoj. Na tom polju *Zajednica* je dala značajan doprinos sudjelujući godinama na Frankfurtskom sajmu knjiga te predstavljanjem mnogih knjiga napisanih na hrvatskom jeziku koje je organizirala sama te u suradnji s Maticom hrvatskom. U ovome broju *Riječi* predstavljene su dvije knjige članova *Hrvatske kulturne zajednice*: *U vihoru vremena* Jasne Lovrinčević i *Tebe Boga hvalimo* Rajka Radišića.

Takvi uspješni projekti mogu se očekivati i u naredenim godinama jer pisana riječ ima značajnu ulogu u *Hrvatskoj kulurnoj zajednici* od njenih početaka.

Kao i u prethodnim brojevima osvrnuli smo se na rad *Zajednice* u proteklom periodu, u kojem se mnogo toga događalo, no valja izdvojiti studijsko putovanje u Berlin na kojem su članovi *Zajednice* imali priliku susresti se s članovima *Hrvatske kulurne zajednice Berlin*, izmijeniti s njima svoja iskustva te predstaviti svoj rad i izvan granica Wiesbadena što je bitno jer otvara mogućnosti za daljnju suradnju.

Nadam se kako ćete uživati čitajući ovaj broj *Riječi* te za sljedeći broj i Vi nešto napisati.

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Ana Kramarić".

Ana Kramarić
glavna urednica

Inhalt - Kazalo

- I. Naslovnica: **Ivo Cenkovčan**, Skok, Berlin 2014. *Pretisak uz ljubaznu dozvolu autora.*
- II. **Ivica Košak:** *Grußwort*
1. **Ana Kramarić:** *Uvodna riječ*
  2. *Kazalo*
  3. **XXIV Sabor Hrvatske kulturne zajednice**
  4. **Ana Kramarić:** *Odraz literature u našoj Rijeći*
  5. **Ivica Košak:** Evaluacija podataka iz upitnika o budućem radu Zajednice
  9. **Ivica Košak:** *O prosvjetiteljstvu u Hrvata*
  10. **Ivica Košak:** *Upitnik o potrebama i sadržaju rada Kulturne zajednice*
  11. **Aleksandra Brnetić:** NA MAGAREČOJ KLUPI - *Hrvatska na Frankfurtskom sajmu knjiga 2013.*
  13. **Sonja Breljak:** *PRILIKA ZA UPOZNAVANJE – Susret hrvatskih Zajednica*
  15. **Ivica Košak:** *Studijsko putovanje u Berlin*
  18. *Od amoralnosti u malim količinama nema grižnje savjesti*
  18. **Ivica Košak:** *Verhaltensökonomik*
  21. **Ivica Košak:** *De institutione bene vivendi per exempla sanctorum*
  22. **Jasna Lovrinčević:** *Tebe Boga hvalimo -Rajko Raišić - Kontrafaktura*
  25. **Katica Vraneša:** *Zvijezda sjajna nebom zasijala – novi božićni CD Hrvatske kulturne zajednice Mainz*
  25. **Siniša Leopold:** *Zvijezda sjajna*
  26. **Ana Kramarić:** *Sportski susreti Hrvatske nastave Hessen*
  27. **Rajko Radišić:** „*U vihoru vremena*“ - rezenzija
  28. **Ivica Košak:** *goEast 2014.: Film „U braku sa švicarcem (Groteska u 10 činova)“*
  30. **dpa- Meldung:** *Gastarbeiter lindern Armut*
  30. **Gariele Schwind-Sauer:** *Fairer Handel – ein Baustein zu mehr Gerechtigkeit weltweit*
  31. **Ivica Košak:** Pomoć iz zajedništva
  32. **Anita Henschel:** *Die rote Zora – vom Jugendbuch bis hin zum Reiseführer*
  34. **Alexander Riecher:** *Drei Größen der Dubrovniker Literaturgeschichte*
  36. **Viktoria Strikulis:** *Marino Caboga*
  38. O suradnji s Hrvatskom nastavom, prilog iz **Školarca** 2014.
  39. **Zdravko Luburić:** *Gülerin glas*
  40. **Jasna Lovrinčević:** *Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden obilježila Dan knjige i autorskih prava*
  42. **Ivica Košak:** *Pokus orijentacije hrvatskoga naroda još prije svršetka rata*
  44. **Ivica Košak:** *Buchbesprechung - Die Schlafwandler - Wie Europa in den Ersten Weltkrieg zog*
  45. **Rhein Main Presse:** **Wie die Schlacht am kalten Büfett**
  46. **Ivica Košak:** *Buchbesprechung -Deutsche und Juden vor 1939*
  48. **Aleksandra Brnetić:** *Od velike zadrške do posvemašnje euforije*
  51. **Željka Krhač:** *MOGUĆNOSTI I POTENCIJALI INVESTIRANJA U REPUBLIKU HRVATSKU*
  53. **Katica Kiš:** *Hrvatska u EU – Karneval u Mainzu*
  54. **IN MEMORIAM Srećko Bošnjaković**
  - 55 **Beitrittserklärung / Pristupnica**
  56. **Impressum**
- III. **Hrvatska nastava** – 2. sportski susret
- IV. **Ivo Pilar**, portret: Pretisak s dozvolom Instituta za društvena istraživanja “Ivo Pilar”

XXIV Sabor Hrvatske kulturne zajednice

24. Sabor Hrvatske kulturne zajednice u Wiesbadenu (HKZ) održan je nedjelju, 23. veljače 2014.

Na ovoj izbornoj godišnjoj skupštini prisustvovalo je 22 članica i članova HKZ. **Generalni konzul Republike Hrvatske, gospodin Josip Špoljarić** pozdravio je prisutne i čestitao **Zajednici** na uspjesima u dosadašnjem radu. Ispred **Kulturne zajednice iz Mainza** pozdrave je prenijela gospođa **Katica Vraneša**.

Silvija Šljivić, voditeljica poslova podnijela je izvješće o radu i nastupima HKZ. Preko dvadeset javnih nastupa je najavljen na portalu HKZ na internetu. Tiskana su dva primjerka naše „RIJEĆI“ – *glasnika HKZ*.

Branko Višak, blagajnik kulturne zajednice predstavio je rezultate poslovanja i stanje u blagajni. Za 2013. Godinu:

Prihod **9.242,07 €**

Izdaci **6.465,55 €**

Razlika **2.776,52 €**

opću korist rada i djelovanje HKZ. Na HKZ je izevo ovu manifestaciju pod osnovu tog priznanja, Zajednici je visokim pokroviteljstvom organizacije omogućeno izdavati potvrde o nov- UNESCO.

čanim doprinosima članova i prijatelja HKZ, a koji se priznaju kao razrez u obračunu godišnjeg poreza.

Novo predsjedništvo HKZ

Izabrano je i novo predsjedništvo HKZ u sljedećem sastavu:

1. Ivica Košak, *predsjednik*
2. Ana Kramarić, *potpredsjednica*
3. Slaven Ljiljančić, *potpredsjednik*
4. Silvija Šljivić, *tajnica*
5. Branko Višak, *blagajnik*
6. Ružica Matanić, *prisjednica*
7. Ivan Matotek, *prisjednik*
8. Jakov Rimac, *prisjednik*
9. Nada Višak, *prisjednica*

Medunarodni dan materinskoga jezika

Ana Kramarić, nastavnica *Hrvatske*

Poslovanje HKZ kontrolirao je mjesni *nastave u Hessenu* organizirala je porezni ured u Wiesbadenu i potvrdio nastup učenica i učenika iz Wiesbadena.

Ujedinjeni Narodi su 21. veljače proglašili **danom svih jezika na svijetu**, a što je za zajednicu Hrvata u njemačkom iseljeništvu više nego dobar razlog de se taj dan obilježi i kao *dan hrvatskoga jezika!*

Za djecu i njihove roditelje, to nije bila samo potvrda uspješnosti školske nastave, nego i dokaz obiteljskog identiteta koji se izražava u materinskom jeziku.

Generalni konzul Republike Hrvatske u Frankfurtu, gospodin Josip Špoljarić je u pozdravu okupljenima istaknuo vrijednost rada hrvatskih zajednica u njegovaju i unapređenju hrvatske kulture i jezika. Tradicionalno dobra podrška diplomatskog predstavništva za javni rad kulturne zajednice trebala bi biti upotpunjena i suradnjom Ministarstava znanosti, obrazovanja i sporta te kulture.

Red.

Odraz literature u našoj *Rijeći*

Pisana riječ ima u Hrvatskoj furtskom sajmu knjiga, Hrvatska *zajednica* Wiesbaden.

kulturnoj zajednici Wiesbaden kulturna zajednica Wiesbaden

izuzetno važnu ulogu i sva bitna podupirala je hrvatsku književnost i kulturu i organiziravši mnogobrojna predavanja i predstavljanja knjiga te surađujući s Maticom hrvatsk-om.

Wiesbaden već niz godina pohode i događanje koje je u potpunosti posvećeno pisanoj riječi – Frankfurtski sajam knjiga i o tome ostavljaju pisani trag u člancima objavljenima u *Rijeći*. U člancima Ivice Košaka (*Riječ* br. 29 i 32) i Slavka Pantelića (*Riječ* br. 35) vidljivo je veliko zadovoljstvo predstavljanjem hrvatske književnosti na Frankfurtskom sajmu knjiga. Tih godina (2002. i 2003.) svoj rad predstavili su i članovi Hrvatske kulturne zajednice: Dragica Anderle i Zdravko Luburić. Godine 2001. su osim predstavljanja hrvatske književnosti na sajmu održane i brojne aktivnosti izvan sajamskog izložbenog prostora koje su pridonijele promociji hrvatske književnosti i kulture u Njemačkoj.

U člancima Marijane Dokoze (*Riječ* br. 41 i *Riječ* br. 43) može se također iščitati zadovoljstvo predstavljanjem hrvatske književnosti na Frankfurtskom sajmu knjiga, ali autorica iznosi opasku kako je hrvatska književnost bila zastupljena u manjem obimu nego prijašnjih godina. Autorica također skreće pozornost čitatelja na ono s čime se osim hrvatske suočavaju i književnosti drugih naroda – pad broja čitatelja i neizvjesna budućnost tiskane knjige. Osim sudjelovanjem na Frank-

Sve to dokumentirano je u prijašnjim brojevima *Rijeći*. Suradnji s Maticom hrvatskom posvećeno je nekoliko članaka. Ivo Andrijević piše u *Rijeći* br. 20 o trećem susretu ograna i kolektivnih članova Matice hrvatske kojem je Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden bila domaćin. U članku se navodi kako je taj susret bio popraćen mnogobrojnim kulturnim događanjima: predavanja, izložba knjiga, nastup folklora što je hvalevrijedno. Dragica Anderle piše u *Rijeći* br. 26 o susretu ograna i kolektivnih članova Matice hrvatske 2000. u Dortmundu, čije je tema bila promicanje hrvatske književnosti u inozemstvu.

Osobito značajno bilo je obilježavanje 160. obljetnice Matice hrvatske o čemu piše Ivo Andrijević u *Rijeći* br. 32. Suradnja s tako značajnom kulturnom udrugom priznanje je kvalitetnom i predanom radu članova *Hrvatske kulturne*

Iz gore spomenutih članaka vima *Rijeći* može se zaključiti kako je *Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden* pozitivan primjer kako se promiče hrvatska kultura u inozemstvu. Članovi Zajednice trude se biti prisutni na bitnim kulturnim događanjima na području na kojem zajednica djeluje, a Frankfurtski sajam knjiga je svakako događanje koje nudi najviše mogućnosti što su članovi HKZ Wiesbaden prepoznali. HKZ Wiesbaden prijašnjih godina nije na tom važnom kulturnom događanju bila prisutna samo kao posjetitelj nego i aktivni sudionik. Hvalevrijedna je i suradnja s Maticom hrvatskom i potrebno ju je ponovno intenzivirati jer otvara mnoge mogućnosti za daljnje projekte. Iz članaka je vidljivo kako je iza *Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden* period predanog rada na predstavljanju, njegovaju i stvaranju hrvatske književnosti i drugih vidova kulture u Njemačkoj i tim stopama treba i dalje nastaviti.

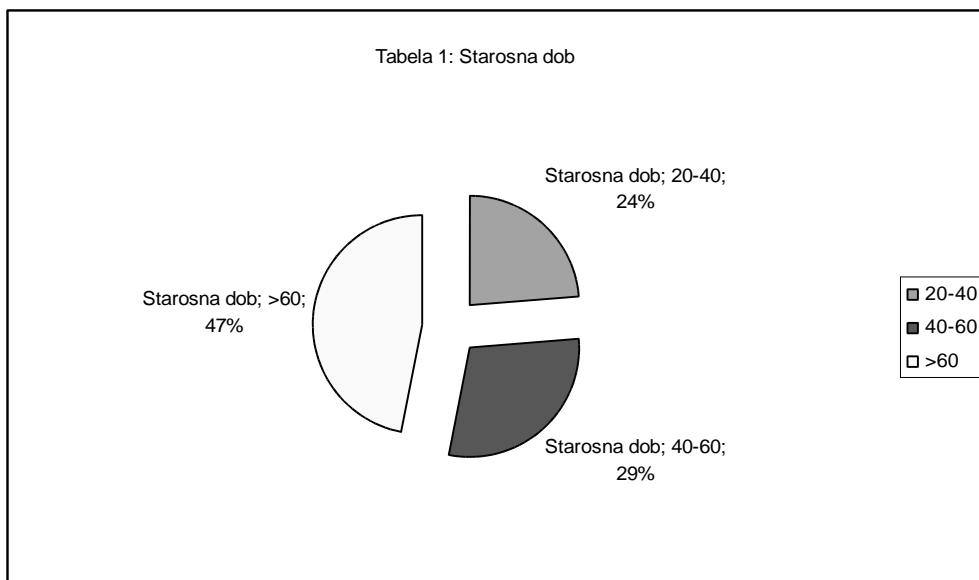
Ana Kramarić

Evaluacija podataka iz upitnika o budućem radu Zajednice

Na XXIV. Saboru **Hrvatske kulturne zajednice** (Zajednica) održanom u nedjelju 23. veljače u Wiesbadenu provedeno je ispitivanje o ciljevima budućega rada Zajednice.

85% prisutnih članova zajednice dalo je svoju ocjenu o budućem radu Zajednice. Pregled starosne dobi sudionika prikazan je u sljedećoj tabeli:

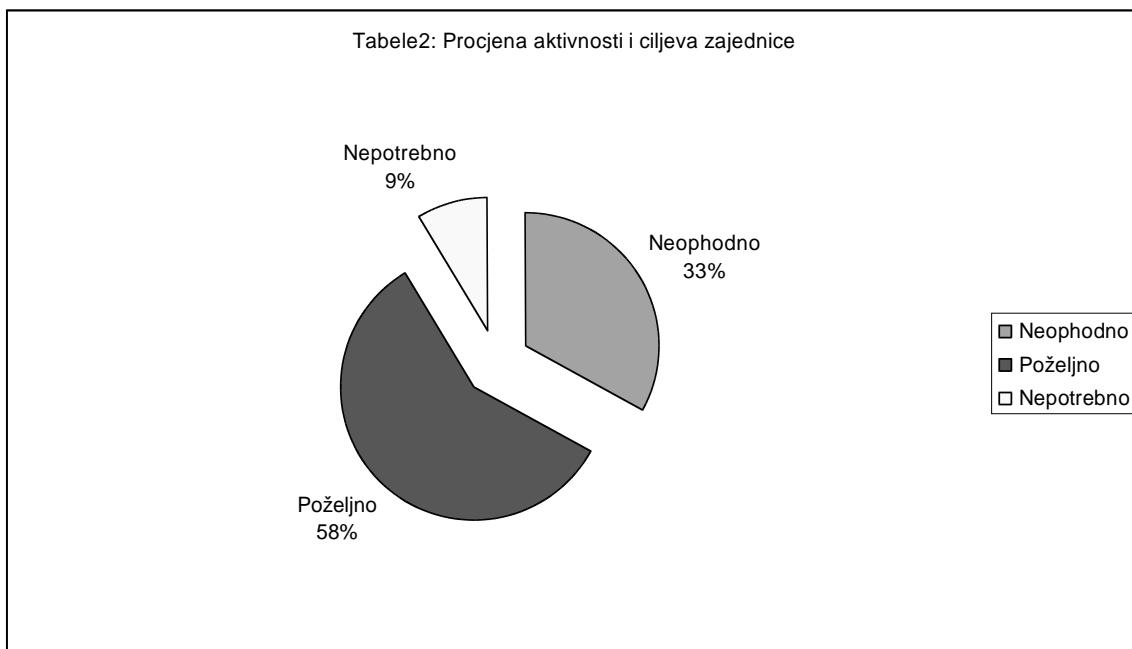
Raspodjela starosne dobi u članstvu Zajednice ne odgovara demografskom stablu populacije hrvatskih migrantica i migranata u gradu Wiesbadenu i okolici. Prema statističkim podacima općine Wiesbaden u gradu živi ca. 1300 Hrvatica i Hrvata. Udio starijih osoba je i kod hrvatskih pripadnika migracije niži od njemačkog prosjeka.

U upitniku su postavljena sljedeća pitanja o budućem radu Zajednice:

1. *Kulturnoj zajednici u Wiesbadenu je potrebna suradnja sa sličnim zajednicama i društvima Hrvata?*
2. *Članovi kulturne zajednice trebaju se pozivati na učlanjenje u društvo Matice hrvatske u Zagrebu?*
3. *Kulturna zajednica treba ugostiteljskom ponudom, plesom i igrom zadovoljiti zahtjeve društva za provod u slobodnom vremenu?*
4. *Svaki član kulturne zajednice treba u okviru svojih mogućnosti raditi na unapređenju kulturnih, društvenih i socijalno-humanitarnih aktivnosti u svojoj bližoj okolini/mjestu stanovanja?*
5. *Kulturna zajednica treba iskoristiti filmski festival u Wiesbadenu goEast i pripremiti filmsku predstavu s diskusijom i druženjem?*
6. *Osposobljavanje za korištenje interneta je?*
7. *Unapređenje suradnje s Hrvatskom nastavom u Hessenu je?*
8. *Hrvatska kulturna zajednica treba surađivati i s nehrvatskim organizacijama?*
9. *Izdavanje časopisa RIJEĆ je?*
10. *Nastup na internetu je?*

XXIV Sabor HKZ-Wiesbaden 2014. - upitnik o budućem radu zajednice

Pitanja ne zrcale samo buduće ciljeve nego su i odraz dosadašnjih aktivnosti te prijedloga za rad.

Odnos Zajednice prema sadržaju rada je nadprosječno pozitivan. 58% ispitanika drži da su predložena polja djelatnosti ne samo poželjna (58%) nego i neophodna (33%). Devet posto odgovora tretiraju pojedine aktivnosti negativno, kao nepotreban sadržaj rada. 4,5% ili polovina negativnih ocjena otpada na samo jednu predloženu rubriku: *Trebaju li se članovi kulturne zajednice pozivati na učlanjenje u društvo Matice hrvatske u Zagrebu?*

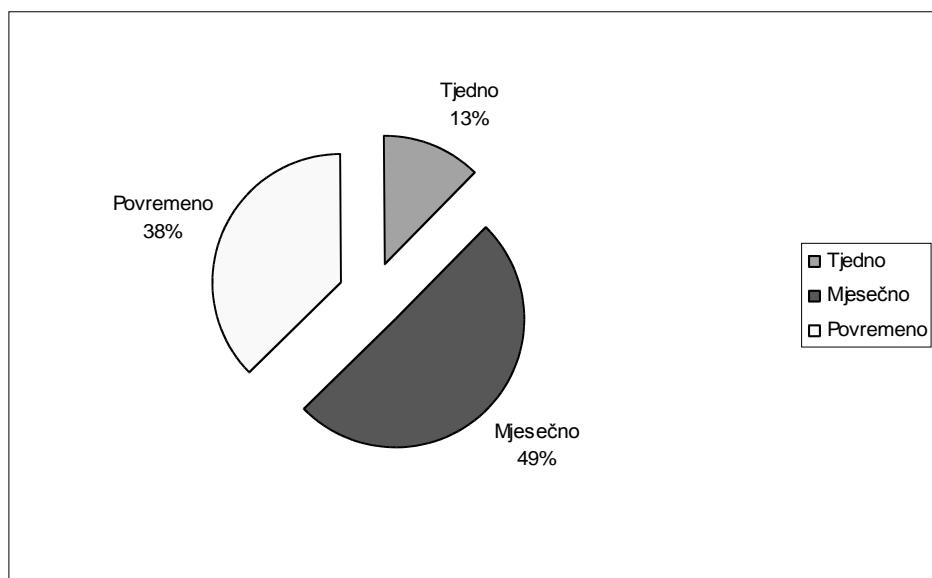
Pojedinačni ogovori su prikazani u Tabeli 3:

	Neophodno	Poželjno	Nepotrebno
Kulturnoj zajednici u Wiesbadenu je potrebna suradnja sa sličnim zajednicama i društvima Hrvata?	26,7%	66,7%	6,7%
Članovi kulturne zajednice trebaju se pozivati na učlanjenje u društvo Matice hrvatske u Zagrebu?	7,1%	42,9%	50,0%
Kulturna zajednica treba ugostiteljskom ponudom, plesom i igrom zadovoljiti zahtjeve društva za provod u slobodnom vremenu?	29,4%	64,7%	5,9%
Svaki član kulturne zajednice treba u okviru svojih mogućnosti raditi na unapređenju kulturnih, društvenih i socijalno-humanitarnih aktivnosti u svojoj bližoj okolini/mjestu stanovanja?	23,5%	76,5%	0,0%
Kulturna zajednica treba iskoristiti filmski festival u Wiesbadenu goEast i pripremit filmsku predstavu s diskusijom i druženjem?	23,5%	64,7%	11,8%
O sposobljavanje za korištenje interneta je?	35,3%	58,8%	5,9%
Unapređenje suradnje s Hrvatskom nastavom u Hessenu je?	31,3%	62,5%	6,3%
Hrvatska kulturna zajednica treba surađivati i s nehrvatskim organizacijama?	21,4%	78,6%	0,0%
Izdavanje časopisa RIJEĆ je?	64,7%	35,3%	0,0%
Nastup na internetu je?	62,5%	31,3%	6,3%

Posebno pozitivna ocjena budećem radu je dana izdavačkom radu i nastupu Zajednice. Izdavanje časopisa RIJEĆ pozitivno ocjenjuje 64,7% ispitanika kao i nastup na internetu 62,5%. Vezano uz to je i zahtjev za osposobljavanje korištenja interneta (35,3%). Slijedi i veliko zanimanje za suradnju s Hrvatskom nastavom u Hessenu, a koju 93,8% sudionika smatra neophodnom (31,2%) ili poželjnom (62,5%).

XXIV Sabor HKZ-Wiesbaden 2014. - upitnik o budućem radu zajednice

Maksimalni pojedinačni rezultat (76,5%) polučio je prijedlog da članovi kulturne zajednice trebaju u okviru svojih mogućnosti raditi na unapređenju kulturnih, društvenih i socijalno- humanitarnih aktivnosti u svojoj blžoj okolini/mjestu stanovanja. Jedno od mogućih tumačenja ovako visoko pozitivnog rezultata leži u činjenici da je mobilnost, pretežno starijih osoba u članstvu ograničena. Gotovo polovica ispitanika je starija od 60 godina. Protiv takvog tumačenja govori iskustvo sportske sekcije društva (kuglaši), a koji se redovno jedanput tjedno sastaju. Zato je potrebno raščlaniti izražaj spremnosti o učestalosti u aktivnostima prema sljedećoj tabeli.

Jedan od zaključaka, a koji se nameće je, da sudionici unatoč poodmakloj dobi iskazuju spremnost sudjelovati u onim aktivnostima u kojima nalaze neposrednu osobnu korist (sport). Interes za učestalom (tjednim) susretima s opće kulturnim sadržajem je vrlo slabo zastupljen (13%).

Prisjetimo se, članovima Kulturne zajednice upućen je s pozivnicom na tribinu u travnju 2010. upitnik s 21 pitanjem. Pitanja su obuhvaćala poglavljia dosadašnjih aktivnosti kao i prijedloge o budućem radu. Upitnik je bio upućen na 55 adresa članova. Uključujući i obiteljsko članstvo. Odaziv (s ispunjenim upitnikom) je stigao od 18% članova, odnosno 43% sudionika tribine od 15. travnja 2010. Relativno slab odaziv ne dopušta podrobniju analizu sa sigurnim izjavama o željama i mogućnostima većine članova o budućem radu i usmjerenu Zajednici.

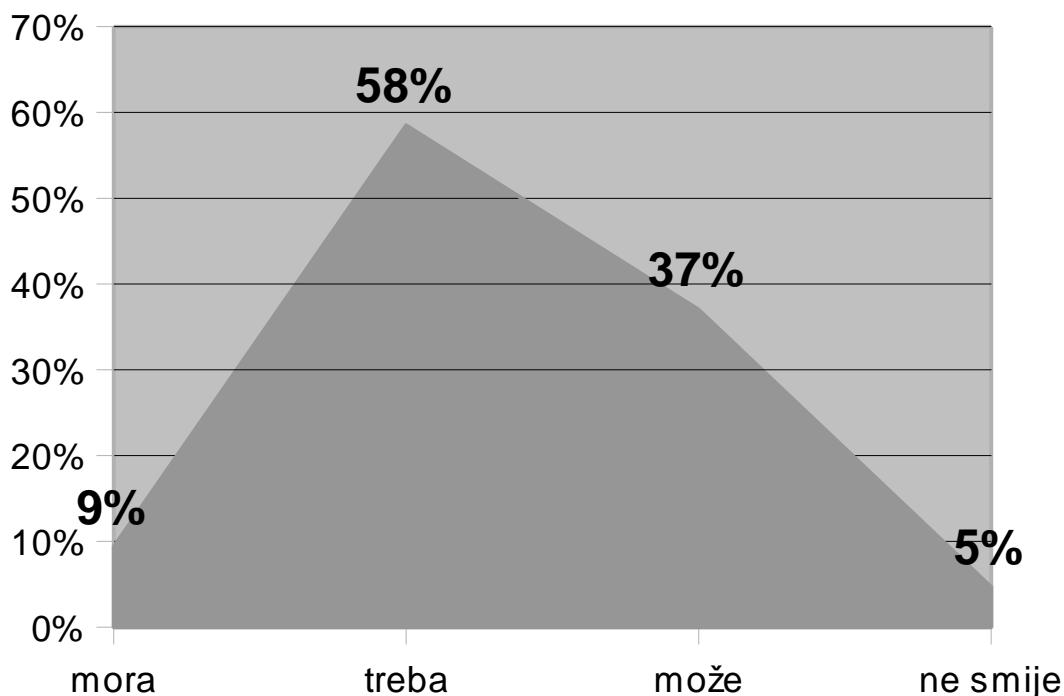
Analiza skupova ipak može ukazati na trend «raspoloženja» u registriranoj zajednici Hrvata u Wiesbadenu.

Prosječna starosna dob prisutnih na tribini 15. travnja bila je 55 godina.

O usmjerenu rada (što se **mora**, **treba**, **smije** ili **ne može**) pružen je u 90% slučajeva pozitivan odgovor. Raspodjela ovih odgovora ukazuje na nekoliko zanimljivosti. Krajnji stavovi kao **mora se** (9%) ili **ne može se** (5%) zastupljeni su u isključivo manjinskom okviru. To izražava stabilnost zajednice jer u suprotnom, u društвima gdje postoji velika razlika između tabora onih koji zahtijevaju - *kako se nešto mora*, ili kako se nešto - *ne može*, odnosno čak i - *ne smije*, u takvoj sredini je teško održati zajedništvo. Nasuprot tome izražen je većinski stav o tome kako se jednostavno **nešto treba** (58%) odnosno **smije** (37%) poduzeti.

Odgovor na pitanje o suradnji i sudjelovanju u aktivnostima izražava slabiju odlučnost, za razliku na odgovor u vezi sadržaja rada. Tako je na upit o **osobnom doprinosu** dobiveno samo 67% odgovora i to 45% pozitivnih te 22% negativnih odgovora. Odgovore na pitanje o pasivnom sudjelovanju je pruženo je u samo 47% slučajeva i to 31% pozitivnih te 16% negativnih odgovora, kako to prikazuje tabela 5.

Da li Kulturna zajednica nešto:

Premda je ovo bila slika jednog trenutka (travanj 2011.) i postavljeno pitanje djelujem možda apstraktno, ipak rezultati ankete upozoravaju na nekoliko smjernica u razvoju društva. Prvo je visoka starosna dob učesnika, a drugo slab odaziv (45%) kod osobnog angažmana i treće loša spremnost pa i na pasivno druženje (samo 31%).¹

Zaključak:

- Poželjne, kao i neophodne aktivnosti se mogu povremeno provoditi u očekivanju aktivnog sudjelovanja članstva Zajednice.
- Reprezentativan nastup na internetu kao i publicistička djelatnost trebaju i dalje obilježavati karakter rada Zajednice. Nužno je udovoljiti i neposrednim osobnim potrebama članova.
- Unapređenje rada s Hrvatskom nastavom može i treba prema očekivanju tj. ocjeni sudionika biti put prema boljem zastupanju mlađe populacije u članstvu Zajednice.
- Relativno visoka pozitivna ocjena traženja suradnje sa sličnim (kulturnim) zajednicama za koje se smatra neophodnim (26,7%) ili poželjnim (66,7%) je u suprotnosti s ocjenom neophodnosti suradnje s **Maticom hrvatskom**, a koju 50% ispitanika smatra nepotrebnom. **Matica hrvatska** se (više) ne prepoznaje kao *kulturno društvo ili zajednica*.

Ivica Košak
Wiesbaden 25. veljača 2014.

¹ Ivica Košak: Antun Radić, osnivač hrvatske etnografije, Riječ br. 41. Wiesbaden 2011, str. 20-22.

O PROSVJETITELJSTVU U HRVATA

... naravne uredbe, koje nisu druge nego
uredbe od uzdržavana svega živućega stvorena na ovomu svitu. I
ove Božje uredbe zovu se naravni zakon, a latinski **lex naturalis**.
Matija Antun Relković: POSTANAK NARAVNE PRAVICE, 1794.

Osamnaesto je stoljeće sa svojim sklonosću za sabiranje do- latinski kod nas još uvijek bio jesne zbilje teško je moglo biti jezik znanosti i viših oblika kul- drukčije! Mogla je Europa veli- kumenata i za istraživanje turnog života, premda su u za- kim zamasima rušiti dotrajale prošlosti poglavito poklanjajući padnim književnostima narodni društvene sustave, širiti ideje više pažnje skupljanju jezici već odavno stekli rav- književnohistorijske građe, da- nopravnost i zauzeli mjesto la- tinsko u znanosti i filozofiji, pa kako u tadašnjem obliku biogra- fija pojedinih pisaca s je time naša književnost izgubila bibliografijom njihovih djela. U u 18. st. nešto svog aristokrats- članku o Antonu Radiću, ocu kog artizma i po nekim svojim hrvatske etnografije iz 19. st., glavnim predstavnicima dobila čitamo o potrebi „...sabiranja je većinom pučki značaj.

proučavanja građe o narodnom životu "Riječ broj 41 (str.21) - "Vrijeme je već da se sami seljaci za sebe postaraju. Već je dosta tog pisanja i govorenja, što se vidi i čuje od naše

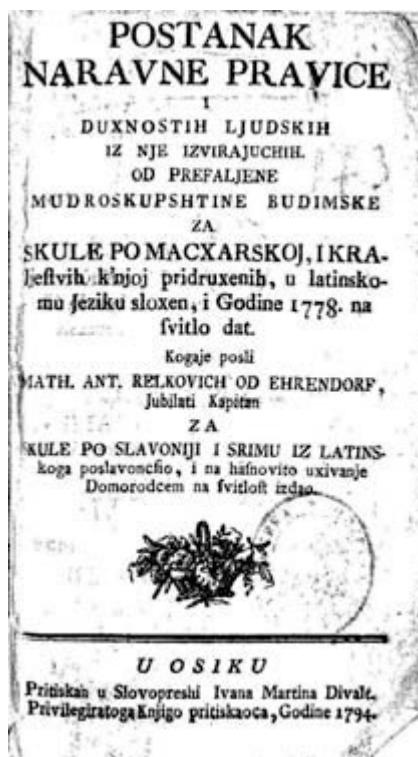
gospode: naš mili, naš ljubljeni, naš mukotrpni, naš mučenički, naš na krst razapeti narod. Tog je već dosta i previše, i što se više toga čita i čuje, to je tome milom i ljubljenom narodu sve to gore." - nekako je aktualna i danas kada seljaci nisu više zemljoradnici, ali i kao europski građani nisu usvojili prosvjetiteljski zahtjev o kakvom je već u 18. stoljeću govorio ne samo Immanuel Kant u Njemačkoj nego i naš Matija Antun Reljković.

Matija Antun Relković (Reljković) rodio se 6. a umro 22. siječnja 1798. godine. Ove godine obilježavamo 220-godišnjica objavljivanja njegova poznatog djela, „POSTANAK NARAVNE PRAVICE“ (1794.). Značajno je za naše tadašnje kulturno stanje, da je

POSTANAK NARAVNE PRAVICE
i suvremenost prosvjetiteljskih zahtjeva iz 18. st.¹

Reljković je podržavao uvriježene oblike „patrijarhalnoga“ života kao npr. strogi moral, obiteljske zadruge, poslušnost svjetovnoj i crkvenoj vlasti, itd. Zbog toga nam se može učiniti kako je Reljkovićovo prosvjetiteljstvo kompromisno, bez radikalnih zahtjeva koji su inače svojstveni promicanju novih ideja i nazora. On doduše želi novo i bolje, ali bez ugrožavanja i rušenja provjerениh, čvrstih vrijednosti koje on naziva naravna pravica. U kontekstu naše povi-

prosvjetiteljstva, stvarati kapitalna djela književnosti i umjetnost, ali tu, na „predziđu kršćanstva“ i branici-kuli europske sigurnosti, u slavonskoj Granici - s „Turčinom“ na drugoj obali Save - luč Prosvjete nosio je vojnik s mačem u jednoj, a s perom u drugoj ruci. A taj je naš domaći Prometej uvijek bio spremjan nekoga braniti, krv proliti za tuđe interes „sve pokorno ne imajuć tužbu“.

¹ Postanak naravne pravice i duxnosti ljudskih iz nje izvirajuchih. Od prefaljene mudroksupshtine Budimske zaskule po Macxarskoj, i krajejestvih k'noj pridruxenih u latinskomu jeziku sloxen, i godine 1778. na svitlo dat. Kogaje posli Math. Ant. Relkovich od Ehrendorf, Jubilat kapitan za skule po Slavoniji i Srimu iz latin-skoga poslavoncio, i na hasnovito uixivanje domorodcem na svitlost izdao. U Osiku Pritiskan u slovopreshi Ivana Martina Divalt, Privilegiratoga Knjige pritiskaoca, Godine 1794.

Reljković je gajio nadu u ljepšu sutrašnjicu i očekivao pomoć da njegova zemlja i njezini ljudi

postanu jednaki naprednim narodima Europe. Premda je od objavljanja *POSTANAKA NARAVNE PRAVICE* prošlo, eto, već punih 220 godina, Reljkovićovo je djelo još uvijek živo. Ostalo je ono sve do naših dana neiscrpna tema za znanstvena istraživanja.

Obiteljske zadruge

Zabrinut zbog raspadanja obiteljskih zadruga u Granici, Reljković odlučno ukazuje na najhitnije uzroke te pojave i trudi se da što crnjim bojama prikaže nemile posljedice diobe. O uzrocima diobe rekao je i ovo:

*Nevirnostje svemu tomu kriva,
jer nesloga s nevirnosti biva,
a nesloga uzrokuje zlobu,
zatim zloba i boj i diobu,
a dioba Sto nego rasulo.
Jer kada se brat od tebe dili,
valja da se i njem ris udili:
on odvede i konja i vola
i joštore polovicu kola,
uzme hrane i od svakog smoka
i od zemlje Sto se njemu toka.
Zatim kuće polovicu razdre
U kuhinju U sobu odadre,
pak on ide pobaška stajati*

(SATIR II/2523-2537)

Moba i sprega

Od malobrojnih narodnih običaja spomenutih u „Satiru“ posebnu pažnju zaslužuju oni koji su u narodnome životu pratili obavljanje nekih poljodjelskih radova ili su pak bili vezani uz izvršavanje drugih, za seosko gospodarstvo važnih poslova. To su u prvome redu moba, ili kako Reljković kaže „moljba“ i sprega. Njima je on, a osobito mobi, posvetio velik broj stihova. Tako velikim brojem stihova poslužio se Reljković uglavnom zato da bi što bolje mogao objasniti čitaocu kako se jedan dobar, starinski običaj s vremenom promijenio, i da bi, opširno i slikovito, prikazao što je nastalo od mobe u njegovo vrijeme. U pjevanju o mobi govorи o starini toga običaja poznata u Slavoniji od davnine koji je poticao ljude da pruže pomoć u radu, nesebično i besplatno, onim svojim suseljanima koji su takve pomoći potrebni, a nemaju sredstava da najme i plate radnike. Nekada su ljudi nedjeljom i svetkom, dakle u dane kada je religioznim propisima bio zabranjen svaki poljodjelski rad u vlastitome gospodarstvu, odlazili na mobu siromašnim susjedima i udovicama u selu i bez ikakve naknade

pomagali pri obavljanju hitnih i životno važnih gospodarskih poslova. Jedina je plaća za takvu nesebičnu pomoć bila svijest o učinjenome dobrom djelu i vjera da nagrada za taj čin čeka „gori“, na onome svijetu.

Tako je, kaže Reljković, bilo u starini, ali s vremenom su ljudi zaboravili cijeniti moralnu vrijednost običaja, pa sada njegovi suvremenici radije odlaze

na mobu bogatašu koji im uslugu užvraća obilnim jelom i pilom. Reljkovićeva je želja da objasni Slavoncima vrijednost i ljepotu starinskoga običaja i da ih uvjeri kako moba u bogataša ne donosi baš nikakve koristi, ni materijalne, a još manje moralne onome tko na nju odlazi. No, zaključuje Reljković svoju poruku, niti bogataš koji je sazvao mnoštvo ljudi na mobu nema od toga ni koristi ni uštede, već naprotiv samo trošak i štetu.

Ivica Košak

Upitnik o potrebama i sadržaju rada Kulturne zajednice, travanj 2010.

S pozivnicom na tribinu u travnju 2010. članovima Kulturne zajednice je upućen upitnik s 21 pitanjem o sadržaju budućih aktivnosti Zajednice.

Pitanja su obuhvaćala poglavljia dosadašnjih aktivnosti kao i prijedloge o budućem radu. Upitnik je upućen članovima na 55 adresa, uključujući i obiteljsko članstvo. Odaziv s ispunjenim upitnikom dobiven je od 18% članova, odnosno 43% sudionika tribine od 15. travnja 2010.

Ovaj relativno slab odaziv ne dopušta podrobniju analizu sa sigurnim izjavama o željama i mogućnostima većine članova o budućem radu i usmjerenju Zajednice.

Ipak analiza skupova može ukazati na trend «raspoloženja» u registriranoj zajednici Hrvata u

Wiesbadenu. Prosječna starosna dob prisutnih na tribini 15. travnja je bila 55 godina.

O usmjerenu rada (*što se mora, treba, smije ili ne može*) pruženo je u 90% slučajeva pozitivan odgovor.

Raspodjela ovih odgovora ukazuje na nekoliko zanimljivosti. Krajnji stavovi kao **mora se(9%)** ili **ne može se(5%)** zastupljeni su isključivo u manjinskom okviru. To izražava stabilnost zajednice, jer u suprotnom, u društvinu gdje postoji velika tenzija između tabora onih koji zahtijevaju *kako se nešto mora*, ili *kako se nešto ne može* odnosno čak i *ne smije*, u takvoj sredini je teško održati zajedništvo. Nasuprot tome, većinski stav postoji o tome kako se jednostavno **nešto treba (58%)** odnosno **smije(37%)** poduzeti.

Kod pitanja o suradnji i sudjelovanju u aktivnostima je iskazana manja spremnost osobnog zalaganja, za razliku o pozitivnom odgovoru u vezi sadržaja rada. Tako je na upit o osobnom doprinisu dobiveno samo 67% odgovora i to **45% pozitivnih i 22% negativnih** izjava. A i odgovore na pitanje o pasivnom sudjelovanju izjasnilo se samo 47% ispitanika i to 31% pozitivnih kao i 16% negativnih odgovora. Iako je ovo slika samo jednog trenutka, ipak rezultati ankete upozoravaju na nekoliko smjernica razvoja društva. Prvo je visoka starosna dob učesnika, drugo odaziv kod osobnog angažmana i treće spremnost na tek pasivno druženje.

Dvije učesnice su u prijedlogu navele potrebu realiziranja aktivnosti za djecu, a čime bi se onda pridobili i roditelji odnosno odrasli.

Ivica Košak

NA MAGAREČOJ KLUPI

Hrvatska na Frankfurtskom sajmu knjiga 2013.

Punih je deset dana prošlo od Frankfurtskog sajma knjiga i ja nikako da se oslobođim jedne slike i da zaboravim jednu izjavu.

Gledam u nju, u tu klupu iz zagrebačkog parka Zrinjevac, i čujem kako mi Neven Antičević, predsjednik Zajednice nakladnika i knjižara Hrvatske gospodarske komore, govori: „Ministarstvo je tako htjelo. Osim toga, svi smo mi u Zajednici volonteri!“

Za prvi hrvatski samostalni nastup, a bilo je to daleke 1992., netko se od nakladnika dosjetio i na sajam dovukao jednu drvenu klupu sa Zrinjevca. Klupa je za čas postala hit u paviljonu broj 5.

Svi su stalno svraćali do nje i samo škicali kad će se netko dignuti, a hrvatski su nakladnici naveliko kovali planove o Hrvatskoj kao zemlji domaćinu na jednom od idućih sajmova.

Danas, kad konačno imamo ključeve tog toliko žuđenog zdanja zvanog Europska unija, možemo zapisati u analu da ovogodišnji hrvatski nastup u Frankfurtu nikad nije bio toliko neprepoznatljiv, razmravljen, raštrkan, začudan, gotovo šizofreničan. Bilo ga je i nije ga bilo.

I ove je godine štand Zajednice bio u Petici, na prvom katu. U čošku, ali dobro uočljiv već s pomicnih stepenica. Površina mu je bila puno, puno manja od lanjskoga – 48 m², no raspored funkcionalan, kompaktan. Sve je bilo tu što treba, police s knjigama, tri mala okrugla stolića s nešto stolica, informativni punkt. Svoja je izdanja izložilo osam nakladnika – Algoritam, Kršćanska sadašnjost, Meandar, Medicinska naklada, Naša djeca, Školska knjiga, Tri M, V.B.Z.

Na štandu je stalno bio neki moving, dolazio se i odlazio, živo razgovaralo. Međutim, nije bilo posjetitelja, bio to hrvatski građanin koji desetljećima hodočasti na sajam ili netko sa susjednih štandova, bosansko-hercegovačkog, turskog, slovenskog, koji se nije čudio što se na štandu ne događa – ništa.

Nijedan hrvatski književnik nije okupljenima pročitao ni retka iz svoje najnovije knjige, nijedan se izdavač nije javno pohvalio najnovijom knjigom, nitko nije organizirao ni jednu diskusiju. Na štandu institucije koja je desetljećima nositelj inozemnih nastu-

pa uzalud smo tražili naznaku da je CROATIA, što je blistala s krova standa, postala članicom Europske unije.

U razgovoru s Nevenom Antičevićem saznao da je ove godine zadaća Zajednice kao člana Hrvatske gospodarske komore da bude tehnički servis nakladnicima te da je za oblikovanje programa hrvatskog nastupa Ministarstvo kulture zadužilo Alidu Bremer, kuratoricu kulturnoga projekta Kroatien Kreativ 2013 i mrežu Traduki u kojoj ona radi, a organizaciju službenog štanda prepustilo Hrvatskoj udruzi nakladnika dječje knjige.

Ministarstvo je Zajednici drastično smanjilo finansijska sredstva. Oni kao volonteri ne mogu ništa uraditi bez ikakvih subvencija. Razvija g. Antičević jedan argument za drugim, nizanih na nepreglednu nisku odgovora na pitanje zašto se ništa ne događa.

Od pukog zaprepaštenja nad ovako posloženim outsourcingom promocije hrvatske knjige i posvemašnjim mirenjem s propisanom sadržajnom pasivizacijom zaboravih priupitati: – Tko je Zajednici onemogućio da se na štandu izvjesi transparant na kojem bi netko svojom pa makar i nevještom rukom na tri, četiri jezika – na njemačkom, engleskom, francuskom, španjolskom i, naravno, hrvatskom – ispisao: Halo!

Mi smo tu. Dobar vam dan! Evo nas!, ili tako nekako.!?Tko im to nije došapnuo da su mogli ukazati na nastupe hrvatskih književnika diljem sajma pa i u gradu?! Da su na jednu policu mogli staviti najnovije njemačke prijevode hrvatskih knjiga i djela njemačkih književnica hrvatskog podrijetla! I da to sve skupa ne mora niš' koštati!

S romanom prvijencem Olivas Garten u izdavačkoj kući Eichborn pojavila se Alida Bremer, Spiličanka koja živi u Münsteru i svima nama znana kao uspješna promotorka hrvatske književnosti u Njemačkoj. U okviru ovoga Sajma organizirala je niz foruma i rasprava na kojima su se predstavljali hrvatski književnici. Olivas Garten je obiteljska saga koja seže u razdoblje talijanske i austrijske vladavine nad hrvatskim Jadranom a počinje s pričom o Hrvatici koja živi u Njemačkoj i jednoga dana saznaće da je od pokojne bake Olive naslijedila maslinik s dvije stotine zapuštenih ali još dobrih maslina, tamo negdje u Vodicama.

Romanu Simiću je u njegovog njemačkog nakladnika Voland & Quist izašao roman „Nahrani me“. U zbirci od jedanaest priča – u prijevodu Brigitte Döbert i njemačkog naslova „Von all den unglaublichen Dingen“ – čitamo o autorovu iskustvu i djeteta i roditeljstva.

U knjizi Was will Europa? – Rettet uns vor den Rettern (na hrvatskom bi to

BR RIJEĆ - *glasnik Hrvatske kulturne zajednice*, broj 45/46, 2014.

glasilo: „Što želi Europa? – Spasite nas od spasitelja“ izdavačke kuće Laika Verlag filozof i publicist Srećko Horvat i slovenski filozof Slavoj Žižek promišljaju Europu u trenutku kad Hrvatska postaje njenom članicom. Između ostalog se pitaju se što je preostalo od slobodarskih ideja kad kapital svime vlada i kako opet relevantnim učiniti interes većeg dijela stanovništva.

Od izdavačke kuće Hoffmann und Campe Zajednica je mogla posuditi i izložiti jedan primjerak novog romana „Restaurant Dalmatia“ u kojem Jagoda Marinic, njemačka književnica i kolumnistica čiji su roditelji Hrvati, piše o domovini i identitetu kao preduvjetima za ispunjeni život.

U ovom nabranju ne smijem ni u kojem slučaju zaboraviti najnoviji broj uglednog književnog časopisa „Neue Rundschau“ koji nakladnik S. Fischer izdaje već 122 godina. Naslovnicu ovogodišnjeg 3. broja, izašlog za sam Sajam, na tamnoplavoj podlozi krasи naslov Kroatien in der EU.

Alida Bremer je okupila trinaest književnica i književnika pa tako između ostaloga Marka Pogačara, Ivanu Simić Bodrožić, Nadeždu Čačinović do Renata Baretića, Zvonka Makovića i Andelka Milardovića. Odgovarajući na pitanje što Europa može naučiti od Hrvatske oni u eseju, fikcionalnoj prići, glosi, dokumentu pišu o socijalnoj hladnoći u hrvatskome društvu, nedostatku solidarnosti, bezperspektivnosti političkih odluka koje su donesene jer

se navodno moralo povinovati diktatu tržišta, o ksenofobiji.

O svim tim navedenim knjigama na štandu Zajednice ni traga.

Štand Hrvatske dječje knjige bio je u Trici, punoj prepunoj posjetitelja gdje na pola prostora carevaše knjige za dječu i mlade. Pozivajući se na Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, HINA je bila najavila da je hrvatski nastup u cijelosti posvećen predstavljanju knjiga za djecu i mlade i da će se u sklopu programa predstaviti autori Margaret Peršić, Zdenka Bilušić, Andrea Petrlik, Kašmir Huseinović i Davor Peršić.

Svratih na svečano otvaranje hrvatskog štanda. Na štandu gužva, svi se grle i ljube, vidim i predsjednika Hrvatskog

društva pisaca Nikolu Petkovića. Tu je i Dubravka Đurić Nemec, načelnica Sektora za književno-nakladničku i knjižničnu djelatnost Ministarstva kulture od koje dan ranije saznah da je Ministarstvo bilo raspisalo natječaj za organizaciju nacionalnog nastupa na koji se javila Alida Bremer i Hrvatska dječja knjiga. Do uha mi dode da se očekuje Berislav Šipuš, zamjenik ministre.

Govora nismo dočekali, programa još manje. Jedino je neumorni MagisterLudiManBand, neprekidno udarao po svom instrumentu instalaciji iz kućne radinosti davši priliku odrasloj djeci da se ljudja i plješće u ritmu hrvatskih i svjetskih hitova.

I što reći na sve ovo?

Alidi petica za gospodski provedenu koncepciju, a sve one koji se u Ministarstvu kulture Republike Hrvatske brinu o knjizi, kao i čelnike i Vijeće Zajednice nakladnika i knjižara Hrvatske gospodarske komore na magareću klupu. Na Zrinjevcu.

piše:¹ Aleksandra Brnetić
foto: Ivica Košak

¹ Objavljeno s ljubaznim dopuštenjem Hrvatskoga glasa Berlin: <http://www.hrvatskiglas-berlin.com/?p=128525>

PRILIKA ZA UPOZNAVANJE

tekst: Sonja Breljak

foto: Sonja Breljak, Ivo Cenkovčan i Gloria Turić

Članovi Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden boravili su u višednevnom posjetu Berlinu. Za to vrijeme posjetili su Bundestag, Egipatski muzej i druge berlinske znamenitosti.

Posjetili su i prostorije Hrvatske kulturnoumjetničke i sportske zajednice Berlin gdje ih je Ivan Salopek, predsjednik berlinske Zajednice upoznao s radom ovog društva.

Tom prigodom smo o posjetu Berlinu progovorili dvije-tri riječi s Ivicom Košakom, predsjednikom HKZ Wiesbaden.

- HKZ Wiesbaden postoji već 24 godine. Ovakvi izleti su tradicija naše Zajednice. Naši ciljevi su do sada bili jedno predavanje za članove prije ovog Pariz, Prag, Beč, Dresden i evo ove posjeta, a o tome ćemo još razgovarati godine je to Berlin.

Imali smo sreću da su sadržaji koje smo ovih dana vidjeli u Berlinu vezani i uz radi i kako razmišlja hrvatski čovjek, to neke aktivnosti naše zajednice. Jedna od njih je prikazivanje kulture pisane riječi. Cilj našeg posjeta je bio i Novi muzej, takozvani, Egipatski muzej u kojem su prikazani i počeci pisma u Mediteranu, pisma iz kojeg su nastala pisma kojima su se Hrvati služili. Spoz-

slavne glagoljice ali i manje poznatih ma, hrvatskoj umjetnosti. To je formi, poput arabice, pisma bosanskih ostvarenje opće ljudske potrebe za Hrvata za vrijeme turske vladavine. O tome smo mi u Zajednici imali i jedno predavanje za članove prije ovog Pariz, Prag, Beč, Dresden i evo ove posjeta, a o tome ćemo još razgovarati po povratku iz Berlina. To je projekt prepoznavanja hrvatskog identiteta, što radi i danas pokušavaamo pratiti. Pored posjeta kulturnim ponudama Berlina, uspjeli smo upoznati i posjetiti Hrvatsku kulturno-umjetničku i sportsku zajednicu. Ovaj susret je pokazao da postoji i drugi pristup organizaciji i radu društava sa sadržajima koji se naja korijena bi trebala uzrokovati, konkretno odnose na potrebe hrvatskih polučiti poštovanje prema vlastitom građana u migraciji, sadržaji za Hrvate pismu u onoj formi u kojoj se u Hrvatskoj pojavljivalo, od cirilice, latinice, dovnim hrvatskim kulturnim ponuda-

Koga ste sreli i što ste čuli u Bundestagu?

Susreli smo Josipa Juratovića i Irene Mihalić, zastupnike u njemačkom parlamentu, hrvatskih korijena. Zgodno je bilo primijetiti da i iz pozicije i opozicije postoji jedan otvoreni pristup nama kao grupi građana stranog porijekla u Njemačkoj ili kako se to kaže, s migracijskom pozadinom. I da se teme razgovora u načelu nisu razlikovale iako se radilo o dvije različite političke stranke, ali njihov demokratski pristup rješavanju problema pred kojima se nalazimo, omogućavaju jedan demokratski razgovor o temama razvoja hrvatske kulturne zajednice.

BR&RIJEĆ - glasnik Hrvatske kulturne zajednice, broj 45/46, 2014.

Naša zajednica je konstituirajući član jedne šire zadruge što je u resoru zanimanja gospodina Juratovića, člana socijaldemokratske partije jer je u odboru za razvoj zemalja trećeg svijeta. Naša zajednica je mali simbolički doprinos u takvom okružju, ali ipak radimo na tome da se razvije svijest općeg razvoja bez traženja direktnе vlastite koristi.

Juratović nam je prikazao svoj put, karijeru jednog klasičnog stranog radnika u Njemačkoj koji je prošao sve institucije napredovanja kroz sindikat i jednu političku stranku. I tako je i prepoznat, jer mu je ovo već treći mandat. Juratović je njemački državljanin i predstavlja svoju stranku kao Nijemac. Ali njegovo hrvatsko porijeklo ga obvezuje da se pozabavi i temama ne samo na teritoriju Hrvatske već i drugih zemalja nastalih nakon raspada Jugoslavije.

Izričito je kazao kako njegov demokratski pristup ne dopušta prihvatanje nekakvih ideologija koje bi grupe ili pojedince u društvu na poseban način stavile u jednu poziciju s koje oni mogu manipulirati ostalima. Govorili smo i konkretno o problemima organiziranja Hrvata u Njemačkoj. On nam je objasnio stavove jednog njemačkog političara i odrednice njemačkog pozitivnog zakona koje kažu da nijedna organizacija po svom sadržaju nije ništa drugo nego civilna udruga, i ne može se predstavljati kao krovna delegacija ili organizacija, a da nije delegirana od nikoga. I da u jednom demokratskom društvu takve pojave ne mogu biti tolerirane.

S gospodom Mihalić mogli smo rad u kojem smo na prošlogodišnjem razrađivati tematiku razvoja hrvatskog društva gotovo bez prekida i razlike u ideoološki obojenom kontekstu. Ona je član odbora za sigurnost u parlamentu, i stručni kadar u tom tijelu kao bivša policijska komesarka. Spomenula nam je probleme koje migranti imaju u odnosu njihova prezentiranja, u statistikama koje ih prikazuju u negativnom svjetlu te da je potrebno još više demografskih i socioloških istraživanja kako bi se problemi koji imaju migranti mogli riješiti na pravilan način.

Postoji jedna bitna razlika između statistike koju nudi policija u praćenju kriminaliteta i stvarnih kriminalnih pojava kod migranata s time što je potrebno predstaviti problem opće migrantskog, naravno i hrvatskog društva. Mi smo prikazali jedan vlastiti

Europskom tjednu predstavili studiju koja govori o tome kako u svim segmentima postoje skupine različitih svojstava ljudi koji međusobno često nemaju niti zajedničkih dodira, da ne govorimo o interesima. Takve skupine ne mogu sebe predstavljati kao predstavnici cjeline, radi se uvijek o nečem što se može prepoznati kao individualan stav, a ne zajednička komponenta.

Jeste li obišli prostore Bundestaga?

Bio je normalan radni dan u Bundestagu tako da s jednom grupom od 15 ljudi nije bio moguće obići sve ili posjetiti kupolu što bi bilo zanimljivo, no vrijeme je bilo ograničeno. Bili smo sretni da smo uspjeli razgovarati s oboje predstavnika hrvatskog porijekla u Bundestagu.

U našoj grupi je bio i lokalni berlinski član hrvatske zajednice, umjetnik Ivo Cenkovčan koji je gospodin Mihalić darovao sliku (Skok) a mi smo gospodinu Juratoviću predali likovni rad iz 19. stoljeća (preslika), prvo povjesno pojavljivanje hrvatske i njemačke zastave u javnosti, događaj iz svibnja 1848. godine, rekao nam je u razgovoru predsjednik HKZ Wiesbaden, Ivica Košak opisujući trodnevni izlet članova ove zajednice tijekom kojeg su još, dan poslije našeg razgovora, posjetili i spomenik Marku Maruliću u berlinskoj četvrti Wilmersdorf.¹

¹ Objavljeno s ljubaznim dopuštenjem Hrvatskoga glasa Berlin:
<http://www.hrvatskglas-berlin.com/?p=134938>

Studijsko putovanje u Berlin

Hrvatske kulturne zajednice iz Wiesbadena

Putovanja su u najstarijoj pisanoj povijesti (oko 3000 g. pr.n.e.) uvjetovana razmjenom dobara, pa tako pretežito putuju trgovci, putopisci, pjesnici, istraživači s ciljem trgovine, državnih poslova, zabave, zdravlja (termalna kupališta), rekreacije. Posjećuju se proročišta (Delfi) i hodočasti se (Jeruzalem). *Turističko putovanje* – putovanje koje se poduzima radi odmora i rekreacije, ima danas obilježje masovnosti, prestalo je biti posebnost samo za odabrane slojeve društva i nastalo je onog trenutka kada su sazreli gospodarski uvjeti u kojima veliki dio zajednice raspolaže određenim slobodnim vremenom i slobodnim finansijskim sredstvima takvog putovanja.

Nasuprot tome, studijsko putovanje je aranžman koji obuhvaća segmente korisnika koji radi stručnog usavršavanja želi obići određeno područje, posjetiti neku znanstvenu instituciju ili osobu, radi prisustvovanja nekom stručnom/znanstvenom skupu.

Zavičajna zajednica Hrvatica i Hrvata iz Wiesbadena priređuje tradicionalno putovanje za članove i prijatelje. Ova praksa je praćena i dokumentacijom u npr. Riječi br. 34

iz 2003. godine. Pod naslovom i društvenih sadržaja koji trebaju „**Prag zlatni grad**“ Ivo Andrijević doprinijeti osobnom usavršavanju opisuje u tom broju na str. 5 te trajnom radu Zajednice na četverodnevno studijsko putovanje usvojenim saznanjima.

članova i prijatelja Hrvatske kulturne zajednice iz Wiesbadena u Prag.

O sličnom putovanju u Pariz izvještava i dnevni tisak. A i jednodnevni izleti u organizaciji Zajednice sve više postaju manifestacije s kulturnim sadržajem.

Ovogodišnje (2014.) putovanje u Berlin nije imalo samo cilj zajedništvo kroz druženje na jednom zanimljivom, turistički atraktivnom mjestu, nego i obvezujući sadržaj rada u ostvarenju svrhe zajednice kako je to prikazano u obradi ispitivanja mišljenja, provedenog na 24. saboru zajednice.

A i izvrsna medijska pratnja Hrvatskog glasa Berlin je značajno doprinijela uspjehu ovogodišnjeg putovanja Hrvatske kulturne zajednice iz Wiesbadena u Berlin. Trajna dokumentacija pretvara ovaj turistički izlet Zajednice u jedno vrijedno studijsko putovanje. Na programu putovanja nije bilo samo turistički izlet Zajednice u jedno vrijedno studijsko putovanje. Na programu putovanja nije bilo samo

Susret s članovima njemačkog parlamenta: Josipom Juratovićem (SPD) i Irenom Mihalić (Die Grüne) u glavnom gradu spontano je pretvoren u malu radionicu demokratskih vrijednosti, a što nije neka sama po sebi razumljivost, već naporan rad. To svjedoči i prilog s javne tribine održane 6. svibnja u Wiesbadenu, povodom Europskoga tjedna 2013: „**Rasporedenost društvenih krugova u hrvatskoj migraciji**“.

Hrvatska se zajednica predstavila kroz promociju vlastitog rada prikazanog u izdanju časopisa „**RIJEĆ**“. Organizacija redakcije časopisa, koji izlazi već 24 godine, predstavlja se kroz 43 izdanja jednih novina bez „žutila“ i komercijalizacije. To može izgledati puno za zajednicu u Wiesbadenu u kojemu prema njemačkim statikama živi tek oko 1300 hrvatskih iseljenika. Ali to je pre malo u usporedbi s brojem posjetitelja susreta, predstava ili predavanja Hrvatske kulturne zajednice u glavnom gradu pokrajine Hessen. Svi ti susreti su raznovrsni. Neki manje, drugi više

zahtjevni. A svi oni ovise o suradnji, pomoći i sudjelovanju, kako članova tako i prijatelja Kulturne zajednice. Da nema kulturne zajednice, ne bi bilo ni redakcije „Riječ“, ni brojnih veselih druženja, mnogih zanimljivih anegdota, fotografija, pjesme, veselja i zajedništva koja ta naša „Riječ“ u Wiesbadenu bilježi i pohranjuje. Svaki broj časopisa „Riječ“ ujedinjuje, kako u radu tako i veselju tri generacije Hrvata. Časopis „Riječ“ obrađuje mnoge aktualne teme iz domovine i Njemačke. Iako je nekoliko članaka pisano njemačkim jezikom, oni u duhu zajednice obrađuju teme koje se tiču Hrvatske. Naša „Riječ“ kronika je predanog rada Kulturne zajednice iz Wiesbadena.

Ona je plod zajedništva, ljubavi prema hrvatskoj riječi i kulturi. Ona je plod entuzijazma i želje da se nastavi dvadesetogodišnja tradicija izdavanja jednog kvalitetnog časopisa za Hrvate u Wiesbadenu, ali i šire.

U razgovoru s Juratovićem poslužili smo se i izvješćem iz „Riječi“ o aktivnostima suradnje s Fairtrade

zadrugom (Weltladen Idstein) u kojoj je HKZ konstituirajući član. Gospodin Juratović je član grupe za globalni razvoj privrede.

O susretu sa zastupnicima hrvatskog porijekla u njemačkom

parlamentu izvjestila je gospođa događaje iz novije hrvatske Aleksandra Brnetić, suradnica povijesti. Povijesti koje ostavlja Hrvatskog glasa Berlin u članku: HKZ WIESBADEN U BUNDES-TAGU

Osjećaj za fairness iskazan je i u spontanoj podršci Equal pay kako se i u mračnom vremenu protestu sljedećeg dana (21.03.) pojavljuju svjetli primjeri. pred Brandenburgskim vratima.

Equal Pay Day – dan zahtijevanja Posebno je drag bio i susret sa jednakе plaće za jednak rad, ima starim znancem, pajdašom iz posebno bitno značenje u zajednici podravske Molve, Ivom Cenkovićanom, a čija su grafička rješenja (umjetnička djela!) krasila nekoliko naslovnih stranica naše „Riječi“. Posjet umjetničkom

sastavljenog poglavito od gastar-bajtera s gorkim iskustvom pečalbe i migracije. S onu stranu osobnih sudsudina vezanih za migraciju, članovi su se zaustavili i pred spomenikom stradanja židovskoga naroda u Evropi i prizvali u sjećanje tragične

Predavanje „Hirnhemisphären und Schrift vom Totenbuch der Ägypter bis De institutione bene vivendi (Marko Marulić)“ bilo je svojevrsni uvod i priprema za posjet Novom (Egipatskom) muzeju u Berlinu. Ova bogata zbirka kolijevke kulture i pismenosti na Bliskom Istoku utjecala je na stvaralački potencijal pisaca i umjetnika kroz stoljeća. Manje je poznato kako je i Meštrović, kao umjetnik, koristio kao uzor djela antičke umjetnosti: najviše je volio jezgro vitezovske asirske i egipatske likove, a koje je proučavao u muzejima Londona i

RIJEĆ RIJEĆ - glasnik Hrvatske kulturne zajednice, broj 45/46, 2014.

Pariza. Zato nije slučajno što plastika našeg umjetnika **Ivana Meštrovića** poznata kao "Povijest Hrvata" podsjeća na egipatskog pisara. *Povijest Hrvata* resi naslovnicu Riječi broj 42.

A za tradicionalni susret Hrvatske kulturne zajednice u Wiesbadenu povodom „Svjetskog dana knjige“ najavljeno je predstavljanje radova i djela iz povijesti pisma i kulturnog utjecaja starog Egipta na suvremenu Europu.

U Berlinskom naselju Charlottenburg-Wilmersdorf, postavljen je spomenik ocu hrvatske književnosti Marku Maruliću.

<http://www.berlin.de/ba-charlottenburg-wilmersdorf/bezirk/kultur/marulic.html>

Ovo je za nas bilo utoliko bitno zato što u Wiesbadenu postoji prijedlog pokrajinskoj vladi Hessena o sklapanju partnerskih odnosa sa Splitsko-dalmatinskom županijom.

Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden e.V. sudjelovala je na Njemačko-hrvatskom gospodarskom forumu 21.1. 2011. u Mainzu na kojem je sudjelovao i predsjednik Republike Hrvatske Ivo Josipović. To je bila prilika i za susret s profesorom dr. Zoranom Ribarevićem, predsjednikom Hrvatsko-njemačkog društva iz Splita. Predstavnici Hrvatsko njemačkog društva i Kulturne zajednice dogovorili su tada radni susret na temu prijedloga gospodina Petra

H. Niederelza člana zemaljskog sudjelovalo je Hrvatsko-njemačko društvo Split, a Hrvatska kulturna zajednica je na svom godišnjem saboru, 13. ožujka 2011. prihvatile program suradnje s Hrvatsko-njemačkim društvom iz Splita i produbljivanje hrvatsko - njemačkih odnosa.

Peter Niederlz, ujedno član nadstražnog udruženja Europa Union, predložio je suradnju Pokrajine Hessen i Srednje Dalmacije.

Poticaj iz Wiesbadena ima više nego samo ekonomsku pozadinu. Pokrajina Hessen njeguje partnerstva s talijanskim Pokrajinom *Emilia-Romagna*, te francuskom Pokrajinom *Aquitanijom*. Kulturna zajednica u Wiesbadenu je 10. veljače 2011. priredila javnu tribinu s radionicom na temu Gospodarstvo i poduzetništvo Hrvatske u očima hrvatskih iseljenika.

U radionici u kojoj su sudjelovali konzulica, gospoda Sonja Lovrek-Velkov iz Generalnog konzulata RH u Frankfurtu te bivši član Hrvatskog sabora dr. Stanislav Janović iz Idsteina. U radionici je predstavljena konstrukcija za neupućene. Ploča na spomeniku pozitivan pristup međunarodnoj suradnji. Sudionici radionice mogli su predstaviti svoje predodžbe u vezi pitanja: *Što bih ja trebao*

učiniti da moj (hrvatski) narod dobro živi? Ovo legendarno pitanje postavio je Pero Pirker njemačkim partnerima još davne 1967. godine, prilikom ustanovljavanja partnerstva gradova Zagreba i Mainza. (Prema citatu dr. Josefa Hoffmanna, predsjednika *Komore općina europskog vijeća*.)

Na Njemačko-hrvatskom gospodarskom forumu 21.1.2011. u Mainzu

Marulićev spomenik je trajni odraz hrvatske kulture u Njemačkoj, ali nažalost teško prepoznatljiv za neupućene. Ploča na spomeniku je istrošena i nečitka. Pokrenimo akciju za postavljanje nove!

Prijedlog o projektu restauracije ove ploče prihvatala je i Hrvatska kulturno-umjetnička i sportska zajednica Berlin.

O susretu s tom zajednicom u Berlinu objavljen je tekst Sonje Berljak na *Hrvatskom glasu Berlina: PRILIKA ZA UPOZNAVANJE*

Ivica Košak

**OD AMORALNOSTI U MALIM KOLIČINAMA
NEMA GRIŽNJE SAVJESTI**

Idstein, 4. lipanj 2014.

U filozofsko literarnom društvu Idsteiner Mittwochsgesellschaft predstavljen je knjiga „Uvod u bihevioralnu ekonomiju“ u izdanju Instituta za Zagreba. Bihevioralna ekonomija je disciplina koja ispituje iracionalnosti ponašanja kao "odmake" ili pristranosti od modela racionalnog ponašanja, odnosno psihološka disciplina koja sintetizira empirijske nalaze u prvome redu iz psihologije i ekonomije. Bihevioralna znanost obuhvaća analizu ponašanja ljudi, što nepoštenje: malo usklađenosti, malo ljudi rade, govore i pokušava razumjeti, kršenja" govori o skandalima iz poslovnog svijeta. Rezultati istraživanja koje ponašanje, „Biheviorizam je pravac u objektivno opažanje i ponašaju amoralno dok istovremeno mjerene, a kao predmet samo objektivno ponašanje, tj. ono Ljudski je rješavati iskušenja jednako ponašanje i učinke ponašanja koji se mogu objektivno opažati i mjeriti.“

Poseban povod za ovaj iskorak u Idsteiner Mittwochsgesellschaft predstavljen je objavljeni rad doktorice Nine Mažar (6. poglavje u gore navedenoj organizaciji Hrvatske kulturne zajednice iz Wiesbadena. Nina Mažar je profesorka na katedri za marketing na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Toronto, poslovnoj školi Rotman, jednoj od najboljih i najviše rangiranih na svijetu. Predstavljeno šesto pojedinci nose s iskušenjima i zašto se vnučištu, opisati i predvidjeti je provela dr. Mažar u suradnji s profesorom Dan Arielyjem tumače kako se početak XX. stoljeća), koji kao metodu prihvata samo objektivno opažanje i ponašaju amoralno dok istovremeno održavaju pozitivnu sliku o sebi. -

Red.

se to odvija u okvirima koje smo si ili sami postavili ili preuzeли od pokvarenog okoliša, ostajemo čiste savjesti. Paradigma „truele jabuke“ koja kvarci cijelu košaru voća je znanstveno dokazana. Od amoralnosti u malim količinama nema grižnje savjesti. Pozitivno društveno uređenje zahtjeva zato efikasniji pristup za smanjivanje amoralnog ponašanja i za to nije dovoljno samo povećavanje kazni ili populistički zahtjevati nužnost ilustracije. Neophodno je kreirati takvo društveno okruženje u kojemu će pojedincima biti otežano da zavaravaju sami sebe.

Ovoj referat Ivica Košaka, predsjednika Hrvatske zajednice iz Wiesbadena, bio je ujedno i nastavak višegodišnje suradnje Hrvatske kulturne zajednice i filozofsko - literarnog društva u Idsteinu. Na redovnim susretima srijedom, predstavljeni su radovi hrvatskih znanstvenika i kulturnih radnika: Matije Vlačića Ilirika, Markantuna de Dominisa, Ruđera Boškovića, Čedomila Veljačića, Nikole Tesle, Ivana Supeka, Vladimira Dvornikovića, Drage Trumbetaša...

VERHALTENSÖKONOMIE

Peter Brook, englischer Dichter und Regisseur, sagte in einem Interview, die „Neurowissenschaften hätten mit der Entdeckung der Spiegel neurone zu verstehen begonnen, was das Theater seit jeher gewusst habe“.

Warum die Verhaltensökonomik (*Behavioral Finance/ Economics*) die Welt nicht unbedingt schöner macht – jedoch dazu beiträgt, sie besser zu verstehen.

Ein Diskurs in Anlehnung an die Arbeiten von Dr. Nina Mažar/ UNI-Toronto und Dr. Dan Ariely/ Duke University. Nobelpreisträger Robert Shiller/Yale-Univ. zeigt, was die Börsenkurse treibt: *periodisch wiederkehrender Wahnsinn*.

Der Vortrag wird sich mit folgender Fragestellung beschäftigen: Können die empirischen Methoden die in der Verhaltensökonomik eingesetzt werden, die innerpsychischen Vorgänge zum Verhältnis zum kategorischen Imperativ nach Immanuel Kant klären?

Nach Kant hat jedes vernunftbegabte Wesen a priori, also ohne dass dazu Erfahrung nötig wäre, das Bewusstsein, dass es unbedingte Gebote, also den kategorischen Imperativ gibt. Kategorische Imperative wären demnach eine Bewusstseinstatsache.

Und obwohl es so scheint als ob die Kulturwissenschaften die großen Profiteure der neuen Entwicklung in der Neurobiologie sind, wird jedoch grundsätzlich der neuroökonomische Ansatz verwendet, um die Erforschung von Entscheidungsverhalten in ökonomischen Kontexten der Verhaltensökonomie zu beweisen.

Die Erkenntnisse und Forschungen der Neurobiologie haben seit den siebziger Jahren Einzug in die Wirtschaftswissenschaften gehalten. So sollen die psychologische Methoden das Menschenbild der Ökonomen und ihre Modelle realistischer und profitabel machen.

Nicht ohne Warnung, wie z.B. in einer anonym veröffentlichten Studienarbeit im Fachbereich BWL/TU Berlin aus dem Jahr 2012. (Benotet mit 1,0)

Das Verhalten der Konsumenten ist nach neuen Erkenntnissen der Gehirnforschung das Ergebnis zumeist unbewusster und zutiefst emotionaler Entscheidungen im Innern des Gehirns. In der o.g. Arbeit wurden die Hintergründe für die Entscheidungen der Konsumenten beim Griff in das Supermarktregal dargestellt. Es überrascht nicht, wenn wir die Aussage von Peter Brook neu auslegen, um Erkenntnisse über die wahren Hintergründe des Konsumentenverhaltens (auch des Kulturgüterkonsumentenverhaltens) zu erlangen, was uns antreibt und wie wir die Entscheidungen fällen würden, wenn wir meinen uns in der richtigen Rolle zu befinden.

Es sind Einblicke in das Gehirn des Konsumenten nötig, - und dazu bietet die moderne Gehirnforschung neue Methoden und Verfahren an, während psychischer Vorgänge die Aktivierung verschiedener Gehirnareale am Computerbildschirm mitzuverfolgen mit dem Ziel, nicht nur die Gedanken lesen zu können sondern auch eine optimierte Aussage darüber zu treffen, wie unser Entscheidungen verlaufen werden.

Der Weg zur „fremderfüllten Prognosen“ ist gebahnt. Jedermann ist bestrebt, sein Einkommen so auszugeben, dass er dafür an realen Werten möglichst viel erhält. Dieses Ziel kann er um so besser erreichen, je größer seine Marktübersicht ist.

Die Verbraucher sind im Laufe der Zeit dazu übergegangen, mehr Güter mit höherem subjektivem Gebrauchsnutzen zu konsumieren. Die Ursache dieses Verhaltens liegt vor allem in unserer Neigung, den Konsum der prestigereichen Gruppen unserer Gesellschaft nachzuahmen. Denn in unseren bewussten und unbewussten Wünschen möchten wir auch die Staatsmänner/Frauen, Unternehmer, Direktoren, Professoren, berühmten Schauspieler oder Sportler sein.

Der Harvard Professor und Nobelpreisträger Dr. Amartya Sen deutet, dass die Identifikation, die zur Wunschvorstellung „er ist wie ich“ führt, die Ursache allen Übels sein könnte. Für Sen heißt „Identität“, dass die Menschen Mitglieder verschiedener (sozialer) Gruppen mit daraus folgenden Loyalitäten sein können und verschiedene Identitäten annehmen können. Dabei erfolgt in unterschiedlicher Weise eine Identifikation mit Gruppen oder anderen Menschen. Die Gewichtung der einzelnen Identitäten im Sinne der Bedeutungszuschreibung ist dabei für Sen jeweils ein Willensakt. Sen unterscheidet dabei weiter zwischen der Selbstzuschreibung von Identitäten und der Fremdzuschreibung, also wie andere gesellschaftliche Gruppen die heterogenen Zugehörigkeiten definieren.

Zu Beginn des 20. Jahrhunderts waren die Psychologen an dem Verhalten von Individuen interessiert. Die Prozesse, die in einem Organismus stattfinden, wurden von den Behavioristen nicht beachtet, da sie nicht beobachtbar und somit nicht wissenschaftlich zu erfassen waren bzw. Sind.

Geistige Prozesse wurden als 'nicht-beobachtbar' zurückgewiesen. Im Prinzip versucht der Behaviorist den Organismus (sowohl den menschlichen als auch den tierischen) nach dem Vorbild einer Maschine zu verstehen. Einer Maschine allerdings, in die er nicht hineinsehen kann ("black box"), sondern deren Funktionsweise nur aus

dem Input (Reiz) und dem Output (Reaktion) zu erschließen ist. Im Behaviorismus findet man die mechanistische Weltsicht von DESCARTES (1596-1650) wieder: die Vorstellung vom Mensch als Maschine, den Vergleich eines lebenden Organismus mit einem Uhrwerk.

Abb.: Holzschnitt aus *L'homme* von René Descartes (Paris 1664): Vermittlung einer Sinnesfunktion von der Zehe mittels eines Nervs zur Zwirbeldrüse (Ciba Z. 5/1937:1833).

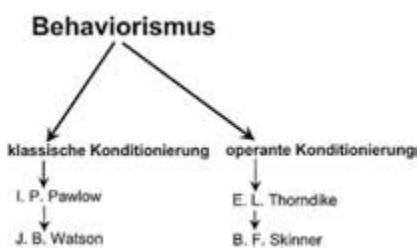
Descartes beschreibt den funktionellen Zusammenhang einer Sinnesempfindung, die an dem einen Ort, und der Sinneswahrnehmungen, die an einem anderen Orte stattfindet. Damit unterscheidet er topographisch die sensitive Empfindung von einer sensorischen Wahrnehmung.

Psychische Vorgänge werden dabei also in Reiz-Reaktions-Verbindungen aufgelöst (daher auch die Bezeichnung "Reiz-Reaktions-" bzw. "Stimulus-Response-Psychologie"). Interessant für den Behavioristen sind vor allem die Gesetzmäßigkeiten zwischen Reiz und Reaktion, die Gesetze des Verhaltens. Aus behavioristischer [behavio(u)r = Verhalten] Sicht ist der Mensch ein Produkt seiner Umwelt.

Nach dem britischen Philosophen John Locke (1632-1704) kommt der Mensch als 'tabula rasa' ('leeres Blatt') auf die Welt. Dementsprechend wäre jegliches Verhalten durch Erfahrungen mit der Umwelt erlernt und nicht angeboren. Der als Gründer des Behaviorismus geltende John B. Watson (1913) untersuchte nur das, was jeder beobachten konnte - das menschliche Verhalten.

Der Organismus stellt im Behaviorismus eine Black-Box dar: Der 'schwarze Kasten' macht eine äußerliche Beobachtung der innerseelischen Vorgänge unmöglich. Ein Reiz führt in die Black-Box (Input) und eine Reaktion ist das Ergebnis (Output). Die Zwischenschritte (innere Prozesse im menschlichen Gehirn) bleiben jedoch verschlossen.

Der Behaviorismus unterteilt sich in zwei Unterkategorien: klassische Konditionierung (auch Signallernen) und operante Konditionierung (auch Reiz-Reaktions-Lernen).

Der Wirtschaftsnobelpreis für das Jahr 2013 ging unter anderem an den US-Ökonomen Robert Shiller, einen bekannten Kritiker der gängigen Wirtschaftstheorien.

Während der Weltwirtschaftskrise 2009 veröffentlichte Shiller zusammen mit seinem Kollegen von der University of California, Berkeley, George Akerlof das vielbeachtete Buch „*Animal Spirits*: Wie Wirtschaft wirklich funktioniert.“ Darin plädieren die Autoren dafür, Emotionen und Psychologie bei Entscheidungsprozessen innerhalb der Wirtschaft und an den Finanzmärkten stärker in Betracht zu ziehen. Die leitende Idee ist es, vom rational handelnden *homo oeconomicus* in den Wirtschaftswissenschaften abzukehren, der theoretisch lediglich auf Gewinnmaximierung ausgelegt ist. Stattdessen sollen psychologische Prozesse und Gefühle bei Entscheidungsprozessen im Vordergrund stehen.

Der Robert Shiller ist somit ein wichtiger Vertreter der Behavioral Finance/Economics, die zwar die Welt nicht unbedingt schöner macht – jedoch dazu beiträgt, sie besser zu verstehen.

Die Wirtschaftswissenschaftler gaukeln uns lange Zeit eine schlüssige Antwort vor auf die Frage, warum sind selbst Kapitalverbrecher **rationale Menschen?**

In seinem kürzlich auf Deutsch erschienen Buch "Die halbe Wahrheit ist die beste Lüge" beschreibt Professor Dan Ariely eine Studie darüber, wie das Konsumentenverhalten funktioniert, an der auch die junge Wiesbadener Wissenschaftlerin Dr. Nina Mažar beteiligt war.

"Es geht weniger um Strafe als um Scham vor sich selbst". Vorsicht ist vor einem Steinwurf geboten, wenn wir uns über Unehrlichkeit der anderen aufregen! Dan Ariely zeigt in seinem Werk, dass wir alle keine Heiligen sind und Moral doch etwas Relatives ist. Mittels kleiner Experimente wird offen gelegt, dass wir alle den Hang zum Schummeln haben und uns dies umso leichter fällt, je besser wir den Schwindel rationalisieren können. Rationalisieren heißt: Es steht uns zu, dass wir in Maßen betrügen - natürlich nur für unser Weltbild und nicht als allgemein gültiges Gesetz. So gelingt es uns, zu betrügen und uns dennoch selbst im Spiegel ansehen zu können.

"Gelegenheit macht Diebe?!. Aber sind wir Menschen tatsächlich immer und überall auf unseren Vorteil bedacht?

Um das zu testen, ließen Ariely und Mažar Studenten 20 Rechentests lösen und bezahlten ihnen für jede richtig gelöste Aufgabe bis zu zehn Dollar.

„Während die Ergebnisse der einen Gruppe korrigiert wurden, durften die Studenten in der anderen Gruppe ihre Lösungen zerreißen und berichteten selbst, für wie viele gelöste Aufgaben sie bezahlt werden sollten.

Wären die Studenten in der zweiten Gruppe allesamt kühl kalkulierende Betrüger, hätte jeder von ihnen die maximale Anzahl von gelösten Aufgaben angegeben und wäre mit bis zu 200 Dollar aus dem zehnminütigen Experiment marschiert. Die Wahrscheinlichkeit,

keit, erwischt zu werden, war für sie schließlich gleich Null.

Stattdessen gaben die in Versuchung geführten Teilnehmer im Durchschnitt an, sechs Aufgaben gelöst zu haben. Zwei mehr als die Studenten in der anderen Gruppe im Schnitt tatsächlich gelöst hatten, aber weit weniger als die möglichen 20 Aufgaben. Weil sie nicht unglaublich wirken wollten? Eher nicht: Selbst wenn die Versuchsleiter vorher erklärt hätten, dass bisherige Probanden im Durchschnitt zehn Aufgaben gelöst hätten, wurde nicht mehr gelogen. "Wir betrügen genau so viel wie wir mit unserem Selbstbild als einigermaßen ehrliche Menschen vereinbaren können", sagt Ariely. Das habe sich auch in Experimenten mit Ex-Strafgefangenen gezeigt, die Ariely zur Zeit durchführt. Auch diese Klientel will offenbar an das Gute in sich glauben. Wie werden dann aus kleinen Börsenhändlern Milliardenbetrüger und aus sonst honorigen Unternehmern Steuerhinterzieher? "Der Grund ist soziale Ansteckung", sagt Ariely, und verweist auf das in der Psychologie bereits bekannte Phänomen des einen "faulen Apfels", der eine ganze Apfelkiste ruiniert. Denn auch kleine Betrügereien können große Konsequenzen haben: Steuern hinterziehen nicht nur einige Superreiche, sondern auch zehntausende Gut- und Normalverdiener. Und bei den Manipulationen des Libor-Zinsatzes hatten schon Verschiebungen von Zehntelpunkten Folgen in Milliardenhöhe.

Arielys Rezept, um (nahezu) ehrliche Menschen wieder auf den rechten Pfad zurückzuführen, ist erstaunlich einfach: Man muss sie bei ihrer Ehre packen. Um das zu beweisen, arbeitete Ariely mit einer Versicherungsfirma zusammen. Auf den Formularen ihrer Autoversicherung mussten die Versicherten die im Jahr gefahrenen Kilometer angeben, je mehr Kilometer, desto teurer die Versicherungspolice. Am Ende des Formulars mussten die Versicherten unterschreiben, dass sie bei der Kilometerangabe nicht untertrieben hatten. Kein Schwindler, so vermutete Ariely, würde sich davon abschrecken lassen und das schon ausgefüllte Formular zerreißen. Also rückten die Forscher die Bitte um ehrliche Angaben an den Anfang der Formulare. Prompt lag die durchschnittliche Kilometerzahl 15 Prozent oder 2400 Meilen höher als bei der Vergleichsgruppe.

Ariely glaubt, dass Finanzämter dar- aus lernen können: Wenn eine kleine Änderung auf einem Formular Menschen dazu bringt, ihrer Versicherung

Geld zu schenken, könnte es mit Steuererklärungen genauso klappen. "Menschen hassen ihr Versicherungsunternehmen mindestens genauso wie das Finanzamt. Wenn er Recht hat, könnte ein einfacher Trick das Steueraufkommen in Deutschland deutlich steigern."

Es wird offenbar, dass eine Sozialisierung, Empathy - also ein Sich-Näher-Kommen, Gemeinsames zu teilen, ein Zusammengehörigkeitsgefühl zu haben und im Team zu arbeiten auch die Belegschaft zu betrügen erhöht. Diese Aussage bedeutet nun nicht, dass man nur mehr Einzelkämpfer Entscheidungen treffen lassen kann, aber es zeigt dennoch, dass die hochgelobte Teamarbeit auch Gefahren birgt - wo Licht, da ist auch Schatten. Ein Erklärungsansatz, warum Großbetrügereien wie bei Uli Hönes & Co., (d.h. die Wirtschaftskriminalfälle) überhaupt passieren können: Man ist unter sich,

Teil des Ganzen und deshalb ist es gemessen an den Werten der Involvierten auch in Ordnung, das zu tun, was getan wird.

Bei ihrer wissenschaftlichen Arbeit gehen Nina Mažar und Dan Ariely immer davon aus, dass sich Menschen mehrheitlich eher unvernünftig als rational verhalten.

Die primäre Frage, warum, wie und wen Menschen betrügen wird durch den Verhaltens-theoretischen Ansatz beantwortet, dass die Selbsttäuschungen zu den häufigsten Lügen zählen. Es

gehört zur Legitimation betrügerischer Verhaltensweisen auch der Reflex, die Überbringer einer schlechten Nachricht und somit die Beobachter mitverantwortlich zu machen und anzugreifen.

Die Unehrlichkeit vermindern könnten: Beaufsichtigung, moralische Gedächtnisse, schmerzliche Erfahrungen mit Betrug und geeignete Rituale.

Zu den Punkten, die Unehrlichkeit vergrößern, gehören: Betrügerisches Umfeld, Anonymität, Interessenkonflikte,

Rationalisierungen, Kreativität, Erschöpfung, Profit anderer an unserer Unehrlichkeit und Gelegenheiten, in denen wir andere bei betrügerischem Verhalten beobachten können. Geld und die Angst, beim Schummeln und Lügen erwischt zu werden, spielen eine geringere Rolle, als viele vielleicht denken.

Ivica Košak

LITERATUR

[1] G. Rizzolatti/C. Sinigaglia, Empathie und Spiegelneurone. Die biologische Basis des Mitgefühls, Frankfurt/M. 2008.

[2] Amartya Sen: Die Identitätsfalle: Warum es keinen Krieg der Kulturen gibt, C.H.Beck 2007

[3] <https://de.finance.yahoo.com/blogs/behavioral-finance/robert-shiller-%E2%80%93-eine-verhaltens%C3%B6konomie-ikone-erh%C3%A4lt-den-wirtschaftsnobelpreis-155751059.html>

[4] Dan Ariely: Die halbe Wahrheit ist die beste Lüge: Wie wir andere täuschen - und uns selbst am meisten, Droemer HC, 2012

[5] cf.
<http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/d>

De Institutione Bene Vivendi

De institutione bene vivendi per exempla sanctorum – Upućivanje u čestit život po primjerima svetaca najpoznatije je i najpopularnije latinsko djelo Marka Marulića, ujedno i jedno od najčeće prevođenih Marulićevih djela u ranom novovjekovlju.

De institutione bene vivendi per exempla sanctorum svojevrstan je zbornik temeljnih zasada i načela kršćanske etike s uputama u praktičan kršćanski život, potkrijepljena bezbrojnim primjerima i navodima iz evanđelja, svetih otaca i života svetaca. Ali Marulić svoje pouke ne iznosi apstraktnim jezikom kršćanske moralke, već pojedinu vrlinu odnosno slabost ilustrira nizom primjera iz života svetaca ili iz Biblije, nizom pričica, anegdota, koje su egzemplarne za određeni problem, stoga je djelo i svojevrsna zbirka kratkih priča. Naime, dominantno obilježje Marulićeve naracije nije teoretska ni apstraktna sublimacija pojedinih problema kršćanske etike, nego je vrijednost njegova djela u životu, dinamičnom pripovijedaju, u brzom smjenjivanju pripovijedanih događaja, u nizanju kratkih anegdota te, kao i svako takvo pričanje, posjeduje čar jednostavnosti i naivnosti. Takvom koncepcijom djela Marulić se pokazuje i kao vrstan prozaik, a i dobar psiholog. Tako, nižući brzim tempom razne anegdote za pojedinu vrlinu i kreplost, Marulićevo djelo predstavlja se kao zanimljiva fabularna proza, ispričana napeto, zanimljiva po sadržajnim elementima,

oblikovana zgušnutim i jezgrovitim stilom, jednostavna i jasna u misli, poruci i po stilu. Na taj način ono je djelovalo ne samo na Marulićeve suvremenike nego može djelovati kao vrsna proza i na suvremenog čitatelja.

Tiskano prvi put 1506. u Mlecima, izdavano je to djelo do kraja 17. stoljeća četrdesetak puta, i to kako u latinskom izvorniku tako i u prijevodima na najpoznatije svjetske, odnosno europske jezike; talijanski je prijevod izašao u dvanaest izdanja, njemački u šest, a francuski i portugalski prijevod u jednom izdanju.

Djelo je podijeljeno u šest knjiga, broji ukupno 71 poglavje, a svako poglavje nosi sadržaju primjeren naslov. U prvoj knjizi govori se o temeljnim kršćanskim vrlinama te se ističe potreba preziranja zemaljskih dobara, naglašava se ispravnost zemaljske slave i potreba poniznosti. U drugoj knjizi razni junaci, sveci, primjeri su pouke u moraliti, načinu čitanja Svetog pisma i vjeronaučju u jednog Boga. U trećoj knjizi govori se o ljubavi prema Bogu, prema prijateljima i neprijateljima, a zatim se pripovijeda o potrebi uzdržavanja od tjelesnih užitaka. Četvrta knjiga tematski se nastavlja na treću: priča o kažnjavanju tijela postom, o jednostavnosti i štedljivosti u jelu i pilu, a zatim se pripovijeda o poslušnosti, o gajenju istine i izbjegavanju laži, o krotkosti srca, o šutljivosti i umjerenosti u govoru. Ta

knjiga završava razmatranjem o presvetoj pričesti. U petoj knjizi govori se o trpljenju i trpeljivosti kao temeljnoj kršćanskoj vrlini te se priča o trpljenju nepravde, bolesti, štete, o trpljenju mučenika i mučenica, a nakon toga dolazi niz razmatranja o smrti. To je poglavje logičan prijelaz na šestu knjigu, u kojoj se govori o Posljednjem sudu, toj najčešćoj srednjovjekovnoj temi, a čestoj i u sama Marulića. Cijela šesta knjiga oblikovana je kao religiozno-moralistički traktat u kojem se razmatraju dominantni problemi vezani uz Posljednji sud.

Ivica Košak

TEBE BOGA HVALIMO-RAJKO RADIŠIĆ

- kontrafaktura

RECENZIJA- JASNA LOVRINČEVIĆ

Tebe Boga hvalimo, 11 kratkih misa na Asiškom, Misa blaženom Alojziju Stepincu, Misa za pokojne i Misa za mlade, Rajko Radišić je napravio odabir pjesama koje je prilagodio liturgijskom tekstu, preuzimajući originalnu harmonizaciju, koju je također prilagodio novonastaloj melodiji.

„Mise Brevis“ objavljene su u dva dijela, u dvije knjige. Jedna od knjiga sadrži samo note i riječi za jednoglasno pjevanje zabora s oznakama za dinamiku i tempo, prikladna za članove zabora i narod ili puk koji pjeva zajedno sa zborom. Druga knjiga pored melodije i riječi sadrži i harmonijsku pratnju za orgulje.

Četiri mise brevis, Došašće, Božić, Korizmu i Uskrs, za koje je harmonizaciju napisao mon. Miroslav Martinjak, objavljene su 2010. i već su predstavljene u tisku i promovirane.

Za sedam ostalih misa brevis: Misa kroz godinu, Misa Duhu Svetome, Misa Blaženoj Djevici Mariji, Misa sv. Franji Misima brevis Rajko Radišić je zasigurno obogatio hrvatsku crkvenu glazbu, ili musica ecclesiastica, koja po definiciji Johannes de Grocheo za visoko rangiranu glazbu nosi taj naziv od 1300.

Zbirka je posebno značajna jer je nastala izvan domovine gdje su pojedine mise prvi put predstavljene i izvedene. Misa za Uskrs prvi put je izvedena 20. travnja 2013. u Hrvatskom kulturnom društvu Koblenz, a Misa svetom Franji Asiškom promotivno je

«U kratkim je misama duhovni tekst poznatih popijevki zamijenjen novim duhovnim tekstom nepromjenjivih dijelova misnog slavlja. Pri tome se pokušalo spojiti četiri važna elementa: prepoznatljivu melodiju, uskladiti naglaske teksta i glazbe, ostvariti klasični oblik melodije i prilagoditi harmonizaciju mogućnostima voditelja liturgijskog pjevanja.»

izvedena u Wiesbadenu, 4.rujan 2013. u crkvi svetog Kiliana na svečanoj nedjeljnoj svetoj misi na hrvatskom jeziku u okviru Hrvatske katoličke misije u Wiesbadenu.

MISA BREVIS- DEFINICIJA

Autor je odabrao naziv Mise brevis jer se radi o uglazbljenom misnom ordinarijumu uključujući: Gospodine, Slavu, Sveti i Jaganje Božji.

Sam naziv misa brevis povezuje se s prvom izvedbom Mozartove Misse KV 220 (Spatzenmesse C-dur), na Uskrs, 7. travnja 1776. prilikom preuzimanja nove dužnosti u salzburškoj katedrali kada je grof Colloredo naglasio kako crkvena glazba mora biti kratka, tako da trajanje svete mise, uključujući i uglazbljeni ordinarijum sa svim dijelovima ne smije trajati duže od 45 minuta.

I Mozartov otac Leopold spomenuo je u jednom od pisama kako Mozart piše kleine, male mise, dok je Mozartovu misu u c molu nazvao misa longa, iako je po trajanju bila kraća, ali je uzeo u obzir kompleksne stilske komponente (bazirane na sonatnoj formi). Mozartove mise longe su Missa KV 167 i KV 262

TEŽNJE U CRKVENOJ GLAZBI

Međutim, težnje u crkvenoj glazbi definirane su još na Tridentinskom koncilu (1545. do 1563.) zahtjevom kako se riječi u liturgiji moraju jasno čuti, što se izravno odrazilo i na pročiščavanje crkvenih glazbenih formi i poslje na uporabu glazbenih instrumenata, koji su ulazili u crkvenu glazbu iz profane glazbe, ovisno o kojem se vremenskom razdoblju radilo. Tako je 1749. u enciklici Annus qui, pape Benedikta XIV naglašeno kako se operna glazba kao i instrumenti zastupljeni u opernom orkestru ne mogu koristiti u Crkvi. Dozvoljeni instrumenti za crkvenu glazbu bili su samo orgulje, gudači instrumenti i fagot, a u periodu tzv. cecilijanizma, posebno odlukom pape Pia X. u dokumentu Motu proprio "Tra le Sollecitudini" bile su dozvoljene samo orgulje ili harmonijum. U aktima Drugog vatikanskog koncila također se orgulje navode kao tradicionalni instrument koji se treba zadržati u "velikoj časti".

Rajko Radišić se u svojim Misama brevis naslanja na ovu tradiciju, tako da su samo orgulje predviđene kao pratnja za autorove mise. Uglazbljeni su nepromijenjivi dijelovi mise, Kyrie, Gloria, Sanctus i Agnus Dei. Riječi koje su također nepromijenjive, jasno se čuju, što je autor postigao pravilnim naglascima, zapravo usaglašavanjem naglasaka riječi s naglašenim dijelovima takta, tako da glazba i riječi teku bez nepotrebnog ponavljanja iste riječi ili grupe riječi, osim na mjestima za koje je autor smatrao nužno potrebnim ponoviti riječ.

NASLOVNICA

Za naslovnici Misa Brevis Radišić je odbrao „Posljednji sud“ Michelangela Buona-rrötia (1475.- 1564.) koji, po riječima pape Ivana Pavla Drugog, u govoru u Sikstinskoj kapeli 14. travnja 2004. " (Posljednji sud) iznad svega, budi u nama iskrenu želju da ispovjedamo svoju vjeru u Boga, Stvoritelja svega vidljivoga i nevidljivoga i u isto vrijeme jačamo našu privrženost Uskrslom Kristu, koji će ponovo doći na zadnji dan, kao vrhovni Sudac živih i mrtvih. Ispred ovog majstorskog djela ispovijedamo Krista, Kralja vjekova, čije kraljevstvo neće imati kraja".

Papa Benedikt XVI. u Govoru umjetnicima 21. 11. 2009. u Sikstinskoj kapeli, također ispred Michelangelovog Posljednjeg suda, rekao je kako je "univerzalni glazbeni jezik često bio slušan ovdje (ispred Michelangelovog djela u Sikstinskoj kapeli), zahvaljujući geniju velikih glazbenika koji su svoju umjetnost stavili u službu liturgije, pomažući duhu da se uzdigne prema Bogu". Odabir ove slike za naslovnici Misa brevis Rajka Radišića sigurno nije bio slučajan, već je bio voden veličinom umjetničkog djela, jednako kao što su i sveti oci, pape bili nadahnuti upravo ispred tog djela da govore o Kristu, Spasitelju i Sucu svijeta, kao i o umjetnosti.

DRUGA OPCIJA ZA NASLOVNICU

Druga opcija za naslovnici, po riječima autora, bila je „Posljednja večera“ Leonarda da Vinci koja prikazuje pashalnu večeru Isusa s učenicima, nakon koje je uslijedila izdaja Isusa, osuda i muka Isusova, razapeće na križu, smrt i slavno uskrsnuće. Sveta misa je upravo sjećanje na ovu posljednju večeru. U evanđeljima po Mateju 26. 30. i po Marku 14.26. navodi se : "Poslije pjevanja psalama izadoše na Masičku goru." Tada su se pjevali 113 i 114 psalm i psalmi 115-118. Pjevanje Psalama inače je bilo ustaljeno među prvim kršćanima, a Isus je pjevanjem Psalama pokazao i put čovjeku, kako pjevanjem moliti i slaviti Boga.

I Kralj David je pjevanjem slavio Boga. U Drugoj knjizi o Samuelu, Samuel II., 6. 5. kaže se : "David i sav Dom Izraelov igrahu

pred Jahvom iz sve snage pjevajući uza zvuke citara, harfā, bubnjeva, udaraljki i cimbala. ...i 6.14. David je igrao iz sve snage pred Jahvom, a bio je ogrnut samo lanenim oplećkom.... što mu je zamjerila supruga Mikala. Za nju starozavjetni pisac odmah navodi 23a Mikala, Šaulova kći, ne imade poroda do dana svoje smrti.

DRUGI VATIKANSKI SABOR

Drugi vatikanski koncil, iako je reformama uveo promjene u Crkvi, u aktima Koncila navedeno je kako naslijedena crkvena glazba mora biti posebno cijenjena. U Konstituciji o svetoj liturgiji "Sacrosanctum Concilium" u kapitelu 6 pod brojevima 118. navodi se kako zajedničko pjevanje treba posebno njegovati, što današnjoj generaciji vjernika nije strano.

Rajko Radišić se vjerojatno i vodio ovom stavkom kada je za svoje Mise Brevis odbrao napjeve iz koralne i bogate hrvatske crkvene baštine, koje narod poznaje i koje može jednostavno u novoj formi pjevati. U pismu umjetnicima datirano 23. travnja 1999. papa Ivan Pavao Drugi govoreći kako Crkva treba umjetnike rekao je: "Koliko je sakralnih djela komponirano kroz stoljeća od ljudi duboko prožetih osjećajem za misterij! Vjera nebrojenih vjernika bila je hranjena melodijama koje su istjecale iz srca drugih vjernika, koje su uvedene u liturgiju ili korištene za molitvu i pobožnosti. U pjesmama je vjera doživljena kao vibrirajuća radost, ljubav i potvrda očekivanog Božjeg spasenja."

Tako bi se moglo reći i za Radišićeve Mise brevis. Za nepromijenjene dijelove misa odabrane su skladbe koje su inače lijepim melodijama i riječima koje izražavaju najdublju teologiju vodile hrvatski narod kroz povijest prema Uskrslom Kristu. Te pjesme žive u narodu i njihove melodije primjenjene na stalne dijelove mise sigurno će doprinijeti još većem i radosnijem sudje-

lovanju naroda u pjevanju i slavljenju Božeg, Uskrslog Krista u misteriju svete euharistije, "pomažući duhu da se uzdigne prema Bogu".

PREPOZNATLJIVOST MELODIJE

Prepoznatljivost melodije i harmonizacije upravo i jest posebna vrijednost Radišićevih Misa brevis, jer olakšavaju narodu da se lakše uključe u liturgijsko pjevanje. U svim Misama brevis, iako je predviđeno jednoglasno pjevanje, uz melodiju je naveden zbor kao izvođač, što zasigurno podrazumiјeva izvođačku uvježbanost zpora, koji bi po aktima Drugog crkvenog sabora trebao biti predvoditelj liturgijskog pjevanja. U propovijedi na ponoćki 25. prosinca 2007. Papa Benedikt XVI naveo je kako "liturgijsko pjevanje ima prema Ocima Crkve posebnu vrijednost. Kroz njega pjevamo s nebeskim korovima...", što znači kako je poželjno da pjevanje ima određenu kvalitetu izvođenja, a to upravo osiguravaju uvježbani korovi koji predvode pjevanje. I u drugim prilikama papa Benedikt XVI. naglašavao je slično. Tako je prilikom susreta s predstavnicima Collège des Bernardins in Paris, 12. rujna 2008. rekao: "Dva pjevanja u kršćanskoj liturgiji potječu iz biblijskog teksta, iz usta anđela: Gloria, koja su anđeli pjevali kada se rodio Isus i Sanctus, koji je zabilježen u šestom poglavju Izajije gdje se govori o pozivi Serafina. .... Kršćanska služba Božja, znači, a iz toga proizlazi, je poziv, s anđelima zajedno pjevati i tako (značenja) doći do najvećeg određenja Riječi. / und so das Wort zu seiner höchsten Bestimmung zu führen. / U svom govoru pred predstavnicima Visoke katoličke škole za Crkvenu glazbu 30. rujna 2007. u Regensburgu, papa Benedikt XVI je između ostalog rekao: "...mi ne pjevamo za sebe, ne izvodimo nešto za sebe, mi pjevamo ispred Božjih očiju, za Boga,, koji nije nepoznat, zapravo koji ima lice, lice Isusa Krista, koji je Bog, Logos, Riječ, Razum i Ljubav.....Takvom susretu pripada glazba

BR& RIJEĆ - glasnik Hrvatske kulturne zajednice, broj 45/46, 2014.

koja dolazi iz srca, koja je ljubavlju inspirirana... Drugo...-pred andelima pjevamo... Mi moramo "uho srca" tako otvoriti da razumijemo pjevanje andela i s njima zajedno pjevati...ali i s cijelom zajednicom svetih iz svih mesta i svih vremena."

PJEVANJE IZ SRCA

Kroz cijelu povijest u Crkvi postoji rasprava treba li Crkvena glazba izražavati osjećanja, ili biti vodenica racijom.

Tu dilemu najbolje je izrazio sveti Augustin u svojim Ispovijestima (Aurelije Augustin, Ispovijesti, Zagreb, 1973. str 190. Glava 6. Krštenje i str. 237.) kada je opisao svoje osjećanje prilikom krštenja u milanskoj crkvi.

"Koliko sam plakao slušajući tvoje himne i tvoje pjesme, snažno dirnut slatkim glasovima kojima je odjekivala tvoja crkva! Ti su glasovi ulazili u moje uši, u srce se moje razlijevala istina i odande mi se rasplasavao osjećaj pobožnosti. Suze su mi tekle, a meni je bilo lijepo uz njih." Poslije, kad je govorio o užicima osjetilima sluha napisao je :

".. osjećam da same svete riječi dublje i žarče prožimlju naše duše žarom pobožnosti kad se tako pjevaju nego kad se ne bi tako pjevalo, jer svи osjećaji našega duha imaju prema svojoj raznolikosti svoje vlastite izrade u glasu i pjevu, i njihova ih neka tajanstvena srodnost uzbuduje". Na kraju zaključuje: „Tako se kolebam između opasnosti osjetilne naslade i doživljaja spasosnog djelovanja, i sve sam više sklon da odobrim običaj pjevanja u Crkvi."

Ovo sve potvrđuje opravdanost primjene u narodu dobro poznatih crkvenih pjesama za nepromijenjene dijelove mise, jer ih ljudi vole, poznaju ih, te pjesme pjevaju iz srca i s srcem.

Misa za mlade

U Radišićevoj Misi za mlade obrađene su pjesme i iz drugih tradicija; u Gospodine i u Slavi pjesme iz afričke tradicije, a u Svet, irska balada. Ovaj izbor, kao i odabir pojedinih koralnih napjeva također se uklapaju u preporuku Drugog vatikanskog koncila. Naime, Koncil je odobrio i preporučio i glazbu misijskih zemalja, dok se upotreba korala naglašava još od Tridetinskog koncila, a papa Benedict XVI njegovu upotrebu je nedavno ponovno preporučio.

MISE BREVIS_RADIŠIĆ

Svaka Misa brevis u Radišićevoj zbirci namjenjena je i prikladna za određena crkvena slavlja u tijeku godine, na što i sam naziv mise upućuje, osim; Mise kroz godinu i Mise za mlade koje se mogu izvoditi tijekom cijele godine i Mise za pokojne koja se može izvoditi prema potrebi.

U svojoj obradi Rajko Radišić pokušao je, kako je napisao u predgovoru, ostvariti klasični oblik melodije, što nije uvijek bilo jednostavno obzirom na zadani

(postojećeg) notnog i pjevanog teksta Ordinariuma.

Gospodine

U Gospodine, bilo je možda lakše prilagoditi notni tekst kako bi se postigla željena forma klasične rečenice, s polukadencom na kraju prvog perioda i kadencom na kraju. Nažalost, zbog nastojanja da se postigne ova forma klasične simetričnosti ponekad je došlo do ponavljanja riječi teksta ordinariuma, kao u Misi sv. Franji Asiškom, što baš nije poželjno.

Napjевi za Gospodine posebno su lijepo odabrani i obrađeni u Misi Duhu Svetom, Blaženoj Djevici Mariji, Blaženom Alojziju Stepinu, Misi svetom Franji Asiškom, i u Misi za pokojne tako da izražavaju iskrenu molitvu.

Svet

Svet je posebno lijepo obrađen u Misi za Uskrs s izborom pjesme Uskrsnu Isus doists, corala iz, 1701. godine.

U Misi za došašće, za Svet je uzeta poznata pjesma Visom leteć (iz pjesmarice Kumpf), harmonijski je dobro obrađena i jednosta-vna za izvođenje.

Za Misu Duhu Svetom za Svet ponuđene su dvije opcije, od kojih je jedna na melodiјu korala iz desetog stoljeća.

U Misi Blaženoj Djevici Mariji naznaka za način izvođenja Svet, stoji pobožno, i upravo tako je glazba i odabrana i obrađena da zvuči pobožno, slično kao i Misi sv. Franji Asiškom.

U Misi za Božić, u Sanctusu su kombinirane dvije božićne pjesme, Veselje ti navješćujem i za Benedictus, Dvorani neba, što nalazi opravdanje u povijesti crkvene glazbe jer se ponekad Benedictus izdvajao kao druga glazbena cjelina. Isti princip primijenjen je i u nekoliko Radišićevih Misa brevis, kao npr. U Misi za mlade.

Jaganje Božji

U misi za Došašće, Misi za Uskrs, Misi Duhu Svetom i Misi sv. Franji Asiškom i Blaženom Alojziju Stepinu, u Misi za pokojne Agnus Dei je posebno prikladan i jednostavan za izvođenje.

Posebno je uspješno postignut klasični oblik "perioda" odnosno "rečenice" u Agnus dei. Polukadanca na kraju prvog perioda posebno je naglašena u harmonijskoj pratnji, kao i kadanca, što je obično uspješno napravljeno i u ostalim misama.

Gloria

Gloria, koja ima duži tekst, očito je bila problem za prilagodbu na postojeće melodiјe. Autor je pribjegao kombinaciji različitih pjesama za Slavu, što možda nije najsretnije rješenje jer se gubi cjelovitost i može zbumnjivati pjevače. Tako su, na primjer, u Misi za Božić, kombinirane razlčite pjesme iz opusa hrvatskih božićnih pjesama, ali i onih više izvođenih na njemačkom govornom području kao Tochter Zion, freue dich Georga Friedricha Händela. Slično je rješenje za Slavu i u Uskrsnoj misi, kao i u svim drugim. Teško je prepostaviti da bi ih narod mogao pjevati bez mogućnosti čitanja notnog teksta s riječima, bez češćeg slušanja ili uvježbavanja.

U Slavi, zbog teškoće prilagodbe teksta i zbog usaglašavanja naglaska riječi s naglašima u taktu, česta su ponavljanja riječi i ponekad i skupine riječi, što također može predstavljati problem za pjevanje.

Radišićovo nastojanje, navedeno u uvodniku, da u svim objavljenim misama pokuša zadovoljiti četiri elementa; prepoznatljivost melodije, uskladenost naglaska teksta i glazbe, klasični oblik melodije i prilagodbu harmonizacije, može se reći da je bilo uspješno, ali ponekad je možda stvorena otežanost za jednostavnu i laku izvedbu, ali uz uvježban zbor narod se može lako uključiti u pjevanje.

Zvijezda sjajna nebom zasijala

Božićni CD Hrvatske kulturne zajednice Mainz

Hrvatska kulturna zajednica Mainz osnovana je 1991. godine u prijateljskom gradu Zagrebu u gradu Mainzu. Danas Hrvatska kulturna zajednica Mainz predstavlja jedan od hrvatskih identiteta u javnosti grada Mainza i „most“ koji spaja dvije kulture, dva naroda te na taj način daje ujedno nove impulse prijateljstvu gradova Mainza i Zagreba.

Uz razne druge aktivnosti unutar zajednice, pjesma i tambura okupila je grupu entuzijasta koji pulsiranjem tamburice, glasom i duhom na ovim prostorima njeguju i od zaborava čuvaju to veliko bogatstvo naroda iz kojeg potječe. Naš drugi CD snimili smo uz nesebičnu moralnu i stručnu podršku naših dragih velikogoričkih profesionalaca, sa 15 božićnih pjesama, koji je upravo uoči ovog Božića ugledao svjetlo dana. Iz bogate riznice hrvatskih božićnih pjesama izabrane pjesme za zbor i tamburaše glazbeno je obradio Ivan Potočnik. Zbor je uvježbala naša dugogodišnja voditeljica zborna gospoda Tihana Zubek. Igor Mandić, koji je još u ranom djetinjstvu upoznao tamburicu u Hrvatskoj kulturnoj zajednici, uvježbao je tamburaški sastav.

Posebno smo ponosni da smo pjesmom "Zvijezda sjajna nebom zasijala", za koju je tekst napisala naša članica Katica Kiš, a uglazbio gosp. Ivan Potočnik

obogatili riznicu hrvatskih božićnih pjesama. Ovim tonskim zapisom, uz zvuke tambure, ostavljamo u nasljeđe ove božićne pjesme.

CD je u Mainzu bio predstavljen javnosti u okviru božićne večere HKZ-Mainz u Kući Mainz-Zagreb u prisutnosti gradonačelnika grada Mainza gosp. Michael-a Ebling-a, konzulice Gen. Konz. Rep. Hr. iz Frankfurta gdјa. Marice Jukić, počasnog konzula R.H. i predsjednika Njemačko Hrvatskog društva gosp. Dr. Haralda Augtera, kao i mnogobrojnih gostiju.

Gostovanje članova HKZ-Mainz u Zagrebu i Velikoj Gorici

Povodom izdavanja svojeg Cd-a sa božićnim pjesmama članovi zборa i tamburice Hrvatske kulturne zajednice Mainz pozvani su na božićni koncert u Veliku Goricu. Na božićnom koncertu u Velikoj Gorici uz 25 folklornih društava i zborova s velikogoričkog područja nastupila su i dva gostujuća zabora: članovi HKZ Mainz i ženski zbor hrvatskog kulturnog društva "Dunav" iz Vukovara.

Uz žive jaslice, brojni zborovi, folklorna društva, tamburaški orkestar i solisti bili su dijelom zajedničkog slavlja Božića i svojim nastupom oduševili brojnu publiku (oko 1000 ljudi).

Na kraju koncerta društvo iz Mainza ugostilo je KUD-Nova Zora iz Donje Lomnice. Tim smo povodom prisustvovali i na 25. humanitarnom božićnom koncertu u "Cibori" (Zagrebu) i pridružili se velikom zboru s više od 1500 članova koji su u narodnim nošnjama na kraju koncerta odpjevali «Narodi nam se». Sam koncert ima cilj očuvanje kulturnih i vjerskih vrednota kao i prikupljanja sredstava za obnovu zagrebačke katedrale. Samom koncertu prisustvovalo je oko 5000 ljudi. Imali smo i prijem kod gradonačelnika grada Zagreba gosp. Milana Bandić (u prilogu slika) kao i kod gradonačelnika Velike Gorice gosp. Dražena Barišića. Zaželjevši nam ugodan boravak, gradonačelnik grada Zagreba podsjetio je na dugogodišnje prijateljstvo dvaju gradova Zagreba i Mainza, te da će Grad Zagreb, kao i dosad, dati podršku projektima Hrvatske kulturne zajednice Mainz. Jedan od njih je i izložba našeg poznatog slikara Vatroslava Kuliša koja je u planu sljedeće godine u Kući Mainz-Zagreb.

Katica Vraneša

Zvijezda sjajna ...

Hrvatski Božić je poseban i neponovljiv. Ljepotu i osebujnost Hrvatskog Božića ponajviše očituju jedinstvene božićne pjesme. Božićni blagdani u Hrvata nezamislivi su bez prepoznatljivih božićnih pjesama i popijevki koje se pjevaju u crkvi ili na neliturgijskim slavljinima. Vjerljivo niti jedan narod nema toliki broj tradicijskih božićnih pjesama koje na jednostavan, ali vrlo emotivan način glazbom i stihom govore o Spasitelju, Djetetu u jaslama, toplici najlepšeg blagdana, drevnim običajima ... Hrvatska kulturna zajednica Mainz je na svome CD-u Zvijezda sjajna nebom zasijala predstavila zbirku ponajljepših božićnih hrvatskih pjesama. Svi 15 obrađenih napjeva - u izvedbi glazbenika amatera - odišu jednako toplo, iskreno i izravno. Onako kako zrači i Božić. Tradicija postoji zato da se u njoj uživa, da se čuva i obnavlja. Siguran sam da će pjesme s ovoga CD-a biti rado slušane i pjevane u različitim prigodama, te će doprinijeti na jačanju hrvatskog identiteta izvan Lijepe naše. vi izvođači i ostali učesnici koji su sudjelovali na stvaranju ovoga vrijednoga izdanja zasluzu velike pohvale i iskrene čestitke.

Siniša Leopold¹

¹ Prof. Siniša Leopold je dugogodišnji dirigent Tamburaškog ork. HRT, skladatelj, profesor na muzičkoj akademiji u Zg. i još puno toga, ustvari prvi čovjek u HR za tradicijsku glazbu i kulturu.

Sportski susreti Hrvatske nastave Hessen

U subotu 19. 7. 2014. godine održani su na terenima S.V. Cro- atie iz Griesheima pored Darm- stadt-a 2. Sportski susreti Hrvatske nastave Hessen.

Učenici su se natjecali u igrama graničar i nogomet.

Osim učenika natjecale su se i mame u igri graničar. Vrijedne mame ispekle su kolače, a za ostalu hranu i piće pobrinuli su se članovi Croatie.

Susret je imao i humanitarni ka- rakter – pomoć učenicima Osno- vne škole Antuna i Stjepana Radića u poplavom stradaloj gradu Griesheimu. Učenici HNH darovali su teren izašli učenici sa svojim učenika 400 pernica, a navedenoj školi tografiranja učenika i učiteljica namijenjena je i sva zarada od natjecanje je moglo započeti. prodaje kolača i kave te dio zara- de od prodaje jela i pića.

Na početku susreta okupljene su pozdravile koordinatorica HNH Smiljana Veselić-Vučina, kon- zulica u Generalnom konzulatu ma

Republike Hrvatske u Frankfurtu Marica Jukić te gradonačelnica

Griesheima Gabriele Winter ko- ja je izrazila zadovoljstvo što se nogometu koje je S.V. Croatia radi učenici osmislili. Nakon intoniranja Bergen Enkheima, a od starijih učiteljicama. Nakon intoniranja Bergen Enkheima, a od starijih učenika Ivan Škegro iz Wiesba- dena i Marino Blažević iz Gies- sena.

Učenici su se cijelo poslijepodne

natjecali u igrama graničar i no- gomet. Nakon učenika na red su došle mame koje su u natjecanju zili svojim kućama najavljujući svoj dolazak i iduće godine.

boljim ekipama i pehari. Prvo mjesto u nogometu za mlađe učenike osvojila je ekipa iz Bergen Enkheima, a za starije ekipa u kojoj su bili učenici iz Bergen Enkheima, Griesheima, Rodgaua, Rüsselsheima i Wiesbade- na. U graničaru prvo mjesto osvojili su učenici iz Eschborna i Rodgaua. Od ekipa mama prvo mjesto osvojile je ekipa mama iz Bad Sodena, Hofheima, Kron- berga i Niederhausena.

Jasna Lovrinčević: U VIHORU VREMENA

Hrvati izvan domovine

Recenzija

Kao što je mnogima poznato, riječ **recenzija** dolazi iz latinskog: re + datumu osnutka kao i prema značaju i censere= prosuditi. To bi trebao biti utjecaju u dotičnoj sredini, ili kritički prikaz, odnosno ocjena o konkretno:

umjetničkom ili naučnom djelu, partituri, koncertu, filmu i slično. U pravilu recenzija se daje prije objavlivanja odnosno publiciranja nekog djela. Neka pak djela, posebno knjige (stručne, udžbenici) ne mogu se objaviti ako nemaju pozitivnih recenzija od poznatih recenzentata.

U ovoj recenziji će biti riječ o knjizi gospođe Jasne Lovrinčević:

U VIHORU VREMENA, s podnaslovom: **Hrvati izvan domovine**. Zanimljivu naslovnicu je osmisnila njezina kćerka, gospođa Tihana Lovrinčević, a za lekturu je odgovorna gospođa **Ivana Nikolić**. Korice ove knjige su dosta daleko jedna od druge; zajedno s fotografijama 352 stranice. Svi oni koji, milom ili silom, drže govore ili propovijedi znaju kako je mnogo lakše govoriti koješta pola sata, nego li uistinu pametno i vrijedno deset minuta. Mnogima je isprika kako nisu imali vremena sastaviti kratki govor (propovijed), pa je ispalо dugačko. A i za kritičara iliti recenzenta se ne kaže bez razloga da je osoba bez nogu, koja podučava kako se trči.

Ipak ću pokušati držati se ustaljenog pravila, kako treba najprije nešto reći o autoru djela i izdanju, a zatim o dispoziciji, metodi te o stručnoj, umjetničkoj i inoj vrijednosti djela. Drugim riječima treba biti konstruktivna i instruktivna, mora se obazirati na stvar, a ne na osobu te istaknuti kako dobre tako i loše strane. A da to nije baš jednostavno, znali su i stari Latini: **De gustibus et coloribus non est disputandum = O ukusima i bojama ne valja se raspravljati**.

Predavanje pod nazivom: **Antun Marko Dominis – život i djelo** koje je održala u Hrvatskom Kulturnom Društvu Koblenz i u **Hrvatskoj Kulturnoj Zajednici** Wiesbaden objavljeno je u časopisu "Riječ".

I još nešto bi, po mome mišljenju, u eventualnom novom, dopunjrenom izdanju valjalo izmijeniti.

U podnaslovu: **Hrvatske Udruge** riječ je uglavnom o udrugama u Koblenzu. Pohvalno je što je o svima nešto

napisala, ali je trebalo posložiti prema + utjecaju u dotičnoj sredini, ili ili kritički prikaz, odnosno ocjena o konkretno:

1. *Hrvatska katolička misija*
2. *Hrvatsko kulturno društvo*
3. *Hrvatsko-Njemačko društvo*
4. *Hrvatska Demokratska Zajednica*
5. *Klub prijatelja Koblenz-Varaždin*
6. *Hrvatska dopunska škola*
7. *Nogometni klub Croatia*
8. *Folklorna grupa Kolo*
9. *Folklorna grupa Dukati*

Omne initium difficile est = Svaki početak je težak, rekoše već stari Latini. Reče jedna pametna glava: Ono što nije nigdje zabilježeno, spomenuto, nije se ni dogodilo. A gospođa Lovrinčević je puno toga zabilježila. Samo za Večernji list od 2006. do 2012. napisala je 289 priloga. Spominjem samo neke: Akademije, Godišnjice, Koncerti, Predavanja, Božićne proslave, Nikolinje, Blagdani, Hodočašća, Časopisi, Dani HKMK, Večernjakova Domovnica. Treći važan i hvale vrijedan dio su razgovori s više ili manje poznatim osobama.

Ovo je redoslijed prema sadržaju knjige: **Čedomil Cesarec, dr. Franjo Komarica, don Tin Šipoš, msgr. Ivan**

Godina, Ivona Dončević, Marijan Dadić, Ružica Šoljić, Ivanka Barišić **Zlatan i Nikola Plenković, Miro Vlahović, Tiho Orlić, Miho Bulić, Oliver Dragojević, Marijana Zovko, Milko Kelemen, Domagoj Ralašić, Evelin Novak, Diana Brekalo, Marija Vidović, Danilo Tepša, Bernarda Brunović, Mateo Granić, Karmen Kocila, Tomislav Blažun, Luka Gudelj, Mija Elezović, Monika Kisters, Slavo Tomas, Marijana Vuko, Chorus Croaticus, Ana Badrov, Nicole Jukić, Željka Caparin, Vanessa Radman, Marijana Dokoza, Zdravko Luburić, Almira Osmanović, Hansgünther Heime, Ana Lederer i Sanja Ivić.**

U vihoru vremena nas podsjeća na mnoge događaje, osobe i lokacije za koje nismo znali ili smo ih zaboravili. Tako na 29. stranici čitamo: Tvrđava Ehrenbreitstein se spominje i u svezi s jednim Hrvatom, sudionikom 30-godišnjeg rata. Ivona Dončević u brošuri HKDK prigodom 20-godišnjice Udruge iznosi kako je Janko Draganić, „hrvatski vođa“, koji je poginuo u listopadu 1636. u borbama za tvrđavu Ehrenbreitstein štitio i branio pučanstvo pa su mu zahvalni građani Koblenza podigli križ na mjestu gdje je poginuo. Poslije je na tom mjestu sagrađena kapelica, ali je danas nema.

Na 33. stranici nalazimo veoma zanimljivu opasku o Metternichu:

Klemens Wenzel Lothar von Metternich rođen je u Koblenzu 15. svibnja 1773. godine. Njegovo ime nosi pjenušac poznat kao Fürst Metternich, a i jedan dio grada Koblenza. Bio je ministar vanjskih poslova cara Franje I. (1792.-1835.) i njegov glavni savjetnik. U Hrvatskoj je poznat po uvođenju apsolutizma i diktature. Povjesničar Ferdo Šišić piše o tom vremenu: „Ljudi se nisu smjeli baviti filozofijom, historijom i prirodnim znanostima, nego samo glazbom, istočnim jezicima i sličnim neopasnim predmetima.“ Vlada je išla za tim da dobije pokorno činovništvo, a ne prosvijetljene državljanе.

Još jednu zanimljivost nalazimo na 37. stranici. U blizini Koblenza, u Oberweselu, sačuvana je uspomena na prvo izvođenje današnje njemačke himne. Nastala je prema kompoziciji Josepha Haydna: Gott erhalte Franz, den Kaiser, a glavnу temu je uzeo iz pjesme što se pjevala u sjevernoj Hrvatskoj i među gradičanskim Hrvatima: **Stal se jesam rano v jutro, rano u zoru.**

Knjiga je tiskana na kvalitetnom papiru. Tome su se zasigurno obradovale i 189 fotografija u boji, što pojedinaca, što manjih ili većih skupina, a to je u svakom slučaju doprinijelo ionako pozitivnom sveukupnom dojmu.

Uistinu je velika šeta što gospoda Lovrinčević nije bila s nama i među nama u predratna, ratna i poratna vremena. Imala bi materijala za još barem dvije ovlike knjige. A bilo je, lošim okolnostima unatoč, mnogo više dobrih nego loših tema.

Na koncu bi se dalo reći kako je rasponjenog zanimanja i pisanja vrlo širok. Kreće se od kritičko-eseističkih napisa o raznim dogadjajima, preko monografija o mnogim manje ili više zaslužnim pojedincima/pojedinkama i znalačkim razgovorima s više ili manje poznatim osobama. A zna se kako upravo takozvani mali ljudi najbolje odražavaju društveni život svoje okoline.

Nadati se kako će hvalevrijedna knjiga gospođe Jasne Lovrinčević **U vihoru vremena (Hrvati izvan domovine)** naći mjesto u kućnoj biblioteci ne samo pučanstva Koblenza i okolice nego i puno šire.

Rajko Radišić
Koblenz, 23.03.2003

goEast - Filmfestival 2014

Verheiratet mit dem schweizer Franken / U braku sa Švicarcem / Married to the swiss Franc

Kroatien 2013 / Regie: A. Oremović 55 Min, blu-ray, Farbe,

Mit Immobilienkrediten – gebunden an den Schweizer Franken – und gepriesen von Politik und Wirtschaft, tappten 120.000 Kroatinnen in eine betrügerische Schuldenfalle. Durch einen Kredit wird der Traum vom eigenen Dach über dem Kopf für sie plötzlich greifbar. Einfach und naheliegend scheint diese Lösung aber nur auf den ersten Blick; den es entpuppte sich als bitterer Trugschluss. Das profitorientierte Bankenwesen, gedeckt von einer angeblich machtlosen Regierung, verhöhnt die Konzepte von Rechtsstaat und Demokratie.

Arsen Oremović zeigt die Schicksale Betroffener in ihrem Kampf gegen die drohende Armut.

Film „U braku sa Švicarcem (Groteska u 10 činova)“.

Bio je prikazan na goEast festivalu u nedjelju, 13. travnja u Wiesbadenu, Festivalzentrum Europa, s početkom u 22h.

U braku sa Švicarcem je dugometražni dokumentarni film o kreditima u švicarskim francima, odnosno o problemu na kojem se dramatično zrcali nebriga vlasti, lijeve i desne jednako, za vlastite građane. To je dramatičan dokument istine i potresna slika sudbine cijelih obitelji. On otvoreno i bez usadile logike kojima drži mase kompromisa iznosi istinu o neravnopravnoj borbi malih ljudi s moćnim bankama i potpunom ignoriranju države koja je dramatičnost kompleksa oviszaboravila brinuti o samoj sebi.

Film prikazuje sve strane te životnih potreba koje se više ne groteske, neuhvatljive ikakvoj mogu pokriti osobnim primanjizdravoj logici, što samo govori o tome da je stvarnost postala vrlo opasno zamagljen matrix. Na razini cijele tzv. zapadne civilizacije naše vlasti su našle zakonska pokrića za sebe i za

one kojima pogoduju, odnosno u pasivnom stavu u situacijama u kojoj bi inače izazvalo bunt i pobunu. Ovaj film prikazuje ignoriranju države koja je dramatičnost kompleksa oviszaboravila brinuti o samoj sebi.nosti o kreditiranju osnovnih Film prikazuje sve strane te životnih potreba koje se više ne mogu pokriti osobnim primanjizdravoj logici, što samo govori o tome da je stvarnost postala vrlo opasno zamagljen matrix. Na razini cijele tzv. zapadne civilizacije naše vlasti su našle zakonska pokrića za sebe i za

Svima koji odgovornost i krivnju traže kod onih drugih, ukazuje ovaj dokumentarac kako to sve nije normalno. Prizori

filma, koji precizno, opširno žrtava kredita iz cijele Hrvatske jednako kao i temeljito koji doživljavaju teške drame – analiziraju cijeli slučaj te rast rate kredita sa šest na deset ukazuju više nego što bi se to tisuća kuna, raspadi obitelji, moglo iskazati riječima. Film će bolesti, smrtni slučaj – i poslužiti kao podsjetnik da se objašnjenja stručnjaka o nikada ne posumnja u moć financijskim, pravnim, političkim vlastite prosudbe. N kraju ipak čkim i povijesno-sociološkim ostaje otvoreno pitanje: kako reagirati?

Na žalost, u postupcima koje državni sistem ostavlja građanima za rješavanje nastale situacija, ne vidi se ni pozitivan niti prihvatljiv izlaz.

- Od malih nogu futraju nas time da nam je dom sve, a onda nam ga često pretvore u omču za koju nas drže za vrat do kraja života. U slučaju ovoga filma tj. problema kojim se bavi ne radi se, doduše, o državi nego o bankama, ali je odgovornost stare i nove vlasti, zbog njihove neučinkovitosti, za ekonomsko ropsstvo stotina tisuća time još i veća – izjavljuje Arsen Oremović.

Film govori o problemu kroz nekoliko razina: kroz sudbine

na početku dizanja kredita nije li to upravo – neshvatljivo? I nije li neshvatljivo da se nešto takvoga, to da ljudi jednim potezom kompjuterskog miša postanu zaduženiji za stotine tisuća kuna, uopće može dogoditi?! A kad se već dogodilo, kako je moguće da ne bude nikakvih reakcija vlasti?! Vlast se vadi da se neće miješati u tržišne odnose. Ali nisu to nikakvi tržišni odnosi, to je klasična megapljačka. Ni HDZ-ova, ni sadašnja SDP-ova vlast, u toj situaciji ne žele shvatiti da nemaju samo pravo zaštititi svoje građane od takvih nametnika, nego da im je to i obveza! Zapravo, vraga ne shvaćaju... ne žele to promjeniti jer su hrvatske vlasti, zajedno s HNB-om, u ovom slučaju klijent i partner tih istih banaka koje ugrožavaju njezine građane. Jer kako drugčije objasniti da je SDP imao jedan stav prema problemu 'švicaraca' dok je bio opozicija, a drugi danas kada je vlast? I to je naprosto neshvatljivo, ali ne samo neshvatljivo - nego i neprihvatljivo.

U povodu premijere filma Oremović kaže:

„Pripremajući film, tražio sam definicije lihvarenja i kamatarenja; ima ih na stotine, ali sve sadrže dio da je 'svota novca koji se vraća neshvatljivo visoka u odnosu na onu koja je posuđena'. E, sad kako definirati neshvatljivo? Probajmo ovako: ako ste nakon pet godina otplaćivanja povećane rate kredita (i to nekada za pedeset posto) zaduženiji nego što ste bili zaduženi

Ovaj film prikazuje dramatičnost toga matriksa – od toga da su ljudima rate kredita rasle sa šest na jedanaest tisuća kuna, da banke za stanove od 50 četvornih metara cijede od ljudi po milijun i tri stotine tisuća kuna do toga pa do smrtnih slučajeva zbog bankarskih maltretiranja. I svi koji imaju osjećaj da to sve nije normalno, neka im ovaj film, koji je puno pedantniji i temeljitiji u analiziranju cijelog slučaja od ovih mojih pomalo strasnih rečenica, posluži kao podsjetnik da nikada ne posumnjuju u svoju trezvenost – to doista nije normalno! I tu doista treba reagirati! Ali, na žalost, alatima koje sistem ostavlja za rješavanje takvih situacija, čini se, ne može se popraviti puno. ...“

Gabi Babić, Ivica Košak

S otvorenja 14. filmskog festivala goEast u Wiesbadenu 2014. Foto: Marko Čubrilo

Ivica Košak

„Gastarbeiter lindern Armut“

Weltbank: Überweisungen helfen Familienangehörigen in Heimatländern

WASHINGTON (dpa) Gastarbeiter in aller Welt helfen mit Überweisungen in ihre Heimatländer die Armut, zu lindern, doch ist die Abwanderung ausgebildeter Kräfte ein großes Dilemma. Zu diesem Schluss kommt die Weltbank in einer neuen Studie. Die Überweisungen beliefen sich 2005 weltweit auf 188 Milliarden Euro und machen in vielen Ländern den größten Devisenposten aus. Insgesamt lebten 200 Millionen Menschen nicht in ihren Geburtsländern.

Die Weltbank kommt in der Studie „Migration, Überweisungen und Abwanderung“ zu dem Schluss, dass die schlimmste Armut durch die Überweisungen von Familienangehörigen aus dem Ausland gelindert wird. **Gleichzeitig sei der „Massenexodus“ ausgebildeter Kräfte ein Dilemma.** So lebten zum Beispiel acht von zehn Haitianern und Jamaikanern mit Hochschulabschluss im Ausland. Aus manchen Ländern wanderten mehr als 50 Prozent der Arbeitskräfte mit Ausbildung ab. Dort seien dringend Anreize nötig, um guten Leuten im eigenen Land Perspektiven zu bieten. Großer Nutzniederer der Abwanderung von Studenten aus Entwicklungsländern sind nach der Studie die USA.

Fairer Handel – ein Baustein zu mehr Gerechtigkeit weltweit

Im Jahre 2012 haben sich einige engagierte Bürger und Bürgerinnen in Idstein entschieden, einen Weltladen zu gründen. Helmut Kriterien Rinke war in Uganda, um seinen Bruder, der in der Entwicklungs-Bruder, der hilfe arbeitet, und seine Tochter Lehrer kennen, der mit Jugendlichen von der Straße arbeitet. Es kam die Idee auf, Menschen in den Ländern des Südens zu unterstützen. In einem Weltladen werden fair hergestellte und fair gehandelte Waren aus Afrika, Südamerika und Asien verkauft. Helmut Rinke informierte seinen Freundeskreis und warb um Unterstützung. Im Oktober 2012 war es soweit. Es konnte eine Genossenschaft mit inzwischen 20 Mitgliedern gegründet werden.

Die Kroatische Kulturgemeinschaft e.V., Wiesbaden, war als **Gründungsmitglied**, vertreten durch Ivica Kosak, dabei.

Ein Weltladen, der im Weltladen-Dachverband e.V., Mainz, Mitglied ist, darf nur bei bestimmten Herstellern Kirchengemeinden, Unterstützen viel

Lieferanten einkaufen. Damit wird garantiert, dass alle Produkte nach bestimmten Kriterien angebaut und hergestellt sind. Im gesamten Fairen Handel stehen die Menschen und ihre elementaren Bedürfnisse im Vordergrund. Kinderarbeit und Zwangsarbeit sind ausgeschlossen. Der Fairen Handel der Weltläden bezieht unterstützt. In einem Weltladen seine Glaubwürdigkeit vor allem werden fair hergestellte und fair aus umfassender und wechselnden Waren aus Afrika, seitiger Transparenz. Weltläden Südamerika und Asien verkauft. fördern über ihre Bildungsarbeit die Auseinandersetzung mit dem Fairen Handel und mit Fragen globaler Gerechtigkeit im Welt-

Weltläden vernetzen sich regional mit Initiativen, die ihre Zielsetzungen teilen. Alle Akteure des Fairen Handels achten auf größtmögliche Umweltverträglichkeit im Herstellungs- und Vermarktungsprozess. (Auszüge aus der Konvention der Weltläden)

Kindergärten den Weltläden Idstein und somit den Fairen Handel weltweit. Alle Überschüsse und Gelder, die durch besondere Aktionen eingenommen wurden, werden in soziale Projekte, in Kooperativen der Kleinbauern und Handwerkerinnen, z.B. auf den Philippinen, investiert.

Die Bewegung des Fairen Handels wächst stetig und breitet sich in vielen Ländern immer weiter aus. Sie ist eine Möglichkeit, miteinander in Kontakt zu kommen, sich gegenseitig wertzuschätzen und Erfahrungen auszutauschen.

Wenn viele kleine Leute, an vielen kleinen Orten, viele kleine Dinge tun, wird sich das Antlitz der Erde fair-ändern.

*Gabriele Schwind-Sauer,
Juli 2014*

www.weltladen-idstein.de

Pomoć iz zajedništva

Bad Schwalbach, 22. srpanj 2014.

Na otvorenom sastanku predsjedništva Hrvatske kulturne zajednice iz Wiesbadena predana je donacija za pomoć stradalima u poplavi. Posebna motivacija ove akcije je bila inicijativa **Hrvatske nastave u Hessenu i Sarlandu** na ovogodišnjem Sportskom susretu od 17. srpnja na nogometnom terenu S.V. Croatie iz Griesheima, gdje su se prikupljala sredstva namijenjena za pomoć školi i učenicima u poplavljrenom području. Ovaj jednostavni, ali i transparentan projekt podrške je našao odraz i u radu Kulturne zajednice iz Wiesbadena. Ideja, koja je pozitivni odraz rada i djelovanja **Članove Hrvatske kulturne jednoglasno podržana, provedena je odmah i u djelo. Branko Višak, blagajnik Zajednice je pretočena u donaciju, jednim su dijelom zaradena na javnom nastupu Zajednice na ljetnom festivalustranacaugradu Idsteinu 2014., a drugim dijelom je to vori i njezin nastup na Internetu: doprinos članova i prijatelja <http://www.hkz-wi.de>.**

Ivan Matotek, Ana Kramarić, Branko Višak i Ružica Matanić

kulturne zajednice iz Wiesbade- na. Dio sredstava koja su ovdje pratiti njihov rad i na Interna- dijelom zarađena na javnom denu, u subotu 13. Rujna 2014.

nastupu Zajednice na ljetnom festivalustranacaugradu Idsteinu 2014., a drugim dijelom je to vori i njezin nastup na Internetu:

O radu i ciljevima Zajednice go- doprinos članova i prijatelja <http://www.hkz-wi.de>.

Zajednice.

Sastanak zajednice održan je u restorani „Jadran“ u Bad Schwalbachu. Ovaj tradicionalni ugostiteljski objekt već 27 godina vodi obitelj Kasalo. Uz specijalitete hrvatske kuhinje ambijente restorana upotpunjuju jadranski motivi. Gospodin Zvonko Kasalo ističe, - kako zadovoljni gosti, u pravilu su to stalni gosti, dolaze tražeći prepoznatljivu uslugu hrvatske kuhinje i gostoprимstvo. Pored jadranskih motiva ugostiteljski objekt krasi i zbirka tradicionalnih rukotvorina – maketa brodova.

Zanatsko umijeće i ugostiteljska ponuda. Tanja Kasalo s maketom dubrovačke jedrilice.

Tekst i foto: Ivica Košak

Die rote Zora

– vom Jugendbuch bis hin zum Reiseführer

Als ich bei meinem Urlaub in Senj im letzten Jahr auf sehr viele Bilder eines Mädchens mit einem auffällig roten Haarschopf aufmerksam wurde, das auf jeglichen Broschüren und Plakaten in der Stadt abgebildet war, wurde sofort mein Interesse geweckt. Ich lief alsdann durch die Informationsgebäude und holte mir Informationen und Erklärungen über das Mädchen ein, wobei sich herausstellte, dass dies die rote Zora war – ein verwaistes Mädchen, das sich mit ihrer mutigen Uskoken-Bande versucht, durch das Leben zu schlagen.

Kurt Kläber, der im Jahre 1897 in Jena geboren wurde (vgl. Held 2013: 2), veröffentlichte unter dem Pseudonym Kurt Held im Jahre 1941 erstmals seinen Jugendroman „Die rote Zora“. In diesem Jugendroman hielt Kurt Held die ihn prägendsten Erlebnisse, die er mit einer Jugendbande bei einer Reise nach Jugoslawien machen durfte, fest. Seitdem steht das Bild der mutigen Bandenführerin Zora für eine Heldengeschichte, die viele Menschen mit dem kroatischen Städtchen Senj in Verbindung bringen und das zu Recht.

Das Spannende für mich an der Geschichte ist, dass mir alle im Roman beschriebenen Sehenswürdigkeiten und Straßen ein Begriff sind. Dadurch, dass ich viele Besichtigungen unternommen habe und den Bildern gefolgt bin, die die Buch- und Drehorte der roten Zora an vielen Stellen in der Stadt kennzeichnen, damit sich jeder ein genaues Bild davon kann - was den Bewohnern von Senj in meinen Augen auch wirklich sehr gut gelungen ist - bin ich sehr schnell mit allem vertraut und davon beeindruckt gewesen.

Eingeleitet wird das Buch mit Branko Babitsch, der zu Beginn der Geschichte noch kein Mitglied von Zoras Bande ist. Er ist ein verarmerter Junge, dessen Vater zwar ein angesehener Geiger ist, sich jedoch zu Brankos Unglück so gut wie nie zu Hause aufhält, um seine Familie zu versorgen. Nachdem Branko seine junge Mutter, die eine Tabakarbeiterin war, zu Grabe trägt, steht der Junge völlig alleine da. Da er keinen anderen Ausweg sieht, um dem Hunger zu entkommen, als einen zu Boden gefallenen Fisch aufzuheben, da sich ihm

weder seine von allen gefürchtete Großmutter, noch jemand der wohlhabenden Bewohner Senjs annehmen will, wird er verhaftet.

Mit der Hilfe Zoras kann Branko aus dem Gefängnis fliehen und wird Mitglied ihrer Bande, zu der der kleine Nicola und Duro gehören, die wie Zora ebenfalls Waise sind sowie Pavle, dessen Vater ihn auf Grund von Geldnot von zu Hause verjagte. Die Bande, die sich selbst die Uskoken nennt, hat sich in der Burg namens Nehajgrad eingestellt, welche sie folglich ihre „Uskokenburg“ nennt. Sie lehren Branko schnell, dass es auch ohne Eltern und Erziehungspersonen möglich ist, zu überleben, ohne täglich hungrig ins Bett gehen zu müssen.

Mit Branko jedoch kommt sozusagen das erste moralisch geprägte Kind in die Bande, denn er ist nicht gewillt, bei Armen seine Nahrung zu stellen und geht sogar so weit, dass er diesen das Gestohlene ersetzt – zum Ärger des anderen Bandenmitglieder. So lernen auch die anderen Bandenmitglieder Vater Gorian kennen, der ein ehemaliger Freund Brankos ist und die Kinder anders als der Rest der Gesellschaft, die durchweg versucht, die Kinder, die sie als „Spitzbuben“ bezeichnet, zu packen und hinter Gittern zu bringen - akzeptiert und ihnen auf diese Weise die Möglichkeit bietet, sich ihr Essen zu verdienen, indem er sie zum Fischen als fleißige Helfer mitnimmt.

Die Bande schlägt sich im wahrsten Sinne des Wortes täglich durch das Leben, denn die Kinder haben keine Hemmungen davor, sich und ihr Revier mit Prügeleien zu verteidigen und sich an jedem zu rächen, der ihnen oder ihren Freunden auf unfaire Weise zu nahe tritt. Als ihr Freund Stjepan, der auf dem Markt unterschiedliche Waren einiger Bauern verkauft und ihnen oftmals Reste zum Verzehr überlässt, überfallen und verprügelt wird, wühlen sie die ganze Stadt auf und schaffen es dennoch, der Polizei zu entkommen.

Als die Bande keinen anderen Ausweg sieht, muss sie ihre Uskokenburg für einige Tage verlassen, da die Preise für ihre Gefangenschaft nahezu täglich steigen und ihr zu Hause von polizei-

lichen Wachen und freiwilligen Bürgern umstellt wird. Auch nach ihrer Rückkehr ist Vater Gorian fast der einzige Mensch, der sich den Kindern erbarmt und sich um sie sorgt. Er, der ein freier Fischer ist und sich im Verlaufe des Buches versucht, gegen die Geberschaften durchzusetzen und als freier Fischer bestehen zu bleiben, stellt die Kinder erneut als seine Helfer ein und macht mit ihnen einen unzählbar großen Thunfischfang.

Doch auch diesmal hält es die Kinder nicht lange, denn sie sind viel zu sehr darauf bedacht, ihre alte Burg für sich zurückzugewinnen und versuchen mit Tücken - was sie letztlich auch schaffen – alle Eindringlinge ihrer Burg zu verängstigen und zu verjagen, um ihre Burg Nehajgrad wieder in ihren Besitz nehmen zu können.

Durch den mit Vater Gorian ausgeführten Thunfischfang, den er durch Eigenwille und Mut schafft, trotz der Aufrufen doch noch erfolgreich zu verkaufen, verdienen die Kinder zum ersten Mal ihr eigenes Geld und haben die Möglichkeit, sich kleine Wünsche zu erfüllen. Doch auch dann werden sie nicht übermüdet, sondern sind nach wie vor stets darauf bedacht, ihren Freunden zu helfen. Doch als die Kinder auf diese Weise schließlich das Fass zum Überlaufen bringen und nicht nur sich, sondern auch ihren geliebten Freund und Helfer Vater Gorian in die Bredouille bringen, entkommen sie ein letztes Mal nur sehr schwer der Gefangenschaft. Letztlich haben sie dies Vater Gorian und ein paar wenigen anderen Bürgern Senjs, die sich gleichsam wie Vater Gorian schließlich doch ein Herz fassen, zu danken.

Auch wenn die Kinder, die für immer eine Uskokenbande bleiben wollen, sich dem Gesetz zunächst erneut widersetzen wollen, können sie ihren Augen und Ohren kaum trauen, als sie erfahren, was ihnen für eine Zukunft geboten würde: zu ihrem Glück haben sich mehrere Landsleute gefunden, die sich dazu bereit erklären, die verwaisten Kinder bei sich aufzunehmen, ihnen eine Ersatzfamilie zu bieten, sie zu ernähren und ihnen Arbeit geben.

Ich kann ganz bestimmt sagen, dass mir selten eine so schöne und pfiffige Geschichte zugleich unter die Finger gekommen ist. Kurt Held hat es mit seinem Jugendroman über die rote Zora und ihre Jungenbande geschafft, ein Kinderbuch so zu gestalten, dass Geschichte, Landeskunde und Fantasie

RIJEĆ - glasnik Hrvatske kulturne zajednice, broj 45/46, 2014.

miteinander in Einklang gekommen sind. Auch wenn die rote Zora unter die Reihe der Kinderbücher fällt, ist dieser Roman in meinen Augen keineswegs „nur“ eine Geschichte für Kinder. Zu dem eigentlichen Text lässt sich so viel zwischen den Zeilen lesen, dass das Buch eine mitreißende Geschichte für Klein und Groß bereitstellt. Der Roman beinhaltet eine Vielfalt von Themenbereichen und Gesellschaftsproblemen, die zum Denken anregen. Sei es die alltägliche Diskrepanz zwischen Armut und Reichtum: sehr viele Bürger Senjs, eingeschlossen der Bande, sind arm. Im direkten Vergleich dazu sind viele Bürger wohlhabend, die sich jedoch nicht dazu verpflichtet fühlen, für ihre Mitbürger Sorge zu tragen. Stattdessen sehen sie jeden, der einmal gesetzeswidrig handelt – aus welchen Beweggründen auch immer – als Verbrecher an und setzen alles daran, ihn in das Gefängnis zu werfen, um das Problem so ohne weiteres aus dem Weg zu räumen. Man kann schon von Glück sprechen, dass die schlaue Zora sowie Branko und die anderen Jungs es den Obrigkeiten so schwer machen, sie in die Finger zu kriegen, um so deren Wunsch zu erfüllen. Unter diesen Aspekt der Diskrepanz fällt auch der sich durch den gesamten Roman ziehende Streit zwischen den reichen Gewerkschaften, die sich zur Aufgabe gemacht haben, alle freien und fähigen Fischer in ihre Obhut zu nehmen und diese dadurch unfähig zu machen, nach ihrem eigenen Willen zu handeln, ihre Fische zu verkaufen und so unter Umständen mehr Geld zu verdienen als unter ihrer Anleitung. Vater Gorian scheint der einzige Mann zu sein, der es in dieser Situation mit Unterstützung seiner „Pflegekinder“ schafft, sich gegen die Obrigkeiten durchzusetzen und sich nicht von den Reicherem erkaufen zu lassen. Er bleibt vorbildhaft durchweg standhaft in seinem Willen und seinen Ansichten.

Oder seien es die Verhaltensweisen der Menschen: die Eifersucht Zoras gegenüber Brankos „Verliebt-Seins“, die Nächstenliebe Vater Goriants und letztlich der anderen Bürger gegenüber den verlassenen Kindern oder die Gnadenlosigkeit des reichen Kamarans, der seinen Hund erschießt, nachdem sich dieser seinem Willen widersetzt und sich mit den „Spitzbuben“ angefreundet hat.

Des Weiteren lohnt es sich sicherlich einen Blick auf den geschichtlichen

Hintergrund zu werfen, der da lautet: Warum nennen sich die Kinder selbst die „Uskoken“?

Der Brockhaus (1994: 10) beschreibt die Uskoken als eine Gruppe von Flüchtlingen, zusammengesetzt aus Serben, Bosniern und Kroaten - darunter auch aus dem Weltkulturerbe Dubrovnik - die seit Ende des 15. Jahrhunderts vor den Osmanen flohen. Sie ließen sich zum Teil an der slowenischen Grenze und zum Teil in Dalmatien nieder, von wo aus sie Einfälle

in das osmanische Gebiet unternahmen und somit ihr Land vor den Türken und den Venezianern tapfer beschützten (vgl. Brockhaus 1994: 10). Noch heute denken die Kroaten an diese Uskoken zurück, von denen manche sogar in der heiligen Franziskuskirche begraben liegen (vgl. Held 2013: 118) und feiern sie bei ihren jährlichen Karnevalsfesten als große Helden. Die rote Zora und ihre Bande nahmen sich zum Vorbild, genauso tapfere Helden wie die Uskoken zu werden. Da sie genau wie diese in der Burg Nehajgrad leben und ebenso als gefürchtete Flüchtlinge bezeichnet werden können, beschreibt sie dieser Titel ungemein gut. Auch die Kinder nehmen sich in dem Buch vor, nie einen armen Menschen zu bestehlen und stets tapfer zu bleiben, komme, was da wolle. Auch ihre erzwungene Auflösung im Ende des Romans, der sie im Geheimen widerstreben, kommt der der echten Uskoken gleich: nachdem Venetien und die Türkei Frieden geschlossen hatten, mussten sich die Uskoken ergeben, ihre Burg verlassen, ihre Schiffe versenken, ihre Seeräuberei aufgeben und normale Berufe erlernen (vgl. Held 2013: 538). Ich finde es sehr interessant, wie es Kurt Held geschafft hat, dass sich all diese Merkmale parallel im Leben der Kinder wiederfinden lassen.

Nicht zuletzt lässt sich sagen, dass auch die Stadt Senj in ihrer Orts- und Merkmalsbeschreibung nicht zu kurz kommt - was meinem Titel zu entnehmen ist - denn Kurt Held manövriert seine Leser geschickt durch die ganze Stadt und stellt ganz beiläufig zur eigentlichen Handlung die Stadt Senj vor. Ausführlich beschrieben und sehr oft erwähnt werden der Park Senjs, der Quai, welcher die Straße entlang des Ufers meint oder der wöchentlich stattfindende Markt (vgl. Held 2013: 55). Die Uskokenburg Nehajgrad stellt natürlich den Hauptteil des Geschehens dar und ist folglich die am detailliertesten be-

schriebene Sehenswürdigkeit in dem Roman. Von ihr aus lässt sich zum einen die gesamte Stadt Senj überblicken (vgl. Held 2013: 55), zum anderen werden Sehenswürdigkeiten wie die Türme der Kirche des heiligen Franziskus und die Kathedrale, der Bischofspalast sowie das Velebitgebirge, welches Senj umgibt, sofort überblickt (vgl. Held 2013: 101). Auch die Insel Rab und Krk (vgl. Held 2013: 103ff) sowie Leuchtturm von Rab (vgl. Held 2013: 150) oder das Hotel „Zagreb“ (vgl. Held 2013: 151) werden oft erwähnt. Zudem werden im Speziellen die Glocken der Kirche des heiligen Ambrosius oder die der Jungfrau Maria erwähnt (vgl. Held 2013: 356).

Mein Fazit ist also, dass sich eine Besichtigungstour durch Senj lässt nur empfehlen lässt. Mit dem Jugendroman der roten Zora als Battlekäte dazu, ist Ihnen ein amüsanter und inspirierender Urlaub in der schönen Stadt Dalmatiens garantiert.

Anita Henschel

Bibliographie

1) Literaturquellen

Brockhaus (1994): Brockhaus – Enzyklopädie in 24 Bänden. Mannheim: F.A. Brockhaus Mannheim GmbH.

Held, Kurt (2013): Die Rote Zora. Ravensburg: Ravensburger Buchverlag Otto Maier GmbH.

2) Internetquellen

Kinder- und Jugendmedien.de
(Universität Bremen):

<http://www.kinderundjugendmedien.de/index.php/autoren/369-klaeber-kurt-bzw-held-kurt>
(Abruf am 08.04.2014)

Wikipedia:

[http://de.wikipedia.org/wiki/Die_Rote_Zora_und_ihre_Bande_\(Roman\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Die_Rote_Zora_und_ihre_Bande_(Roman)) (Abruf am 10.04.2014)

Drei Größen der Dubrovniker Literaturgeschichte

ein Essay von Alexander Riecher

Marin Drzic, Ivan Gundulic und Ivo Vojnovic zählen heutzutage zwei- felsohne zu den Größen der kroatischen Literaturgeschichte. Alle drei stammen aus dem Literaturzentrum im Süden Kroatiens: Dubrovnik. Allerdings lebten alle drei in verschiedenen Epochen der Literaturgeschichte und widmeten sich verschiedenen Gattungen der Literatur. Außerdem hatte jeder von ihnen eine ganz eigene, spezielle Beziehung zu seiner Heimatstadt. Das unterschiedliche Wirken der einzelnen Autoren in ihrer Epoche soll in diesem kurzen Essay dargestellt werden.

Marin Drzic wurde 1508 in Dubrovnik geboren. Er entstammte einer angesehenen Bürgerfamilie Dubrovniks und war der Neffe des Dichters Dzore Drzic. Sein Spitzname lautete „Vidra“ (dt. Otter). Nach der Familientradition war für Marin eine geistliche Laufbahn vorgesehen. Er entwickelte jedoch schon früh eine Leidenschaft für Musik und Literatur und so wurde er 1538 vom Dubrovniker Senat nach Siena geschickt. In Siena beschäftigte sich Drzic mit dem klassischen Theater und der italienischen Literatur. Er wurde Vizerektor an der Universität in Siena. Nach seiner Rückkehr in die Heimat, schloss er sich 1545 dem österreichischen Abenteurer Graf Christoph Roggendorf an und begleitete ihn nach Wien und Istanbul. 1562 ging Drzic nach Venedig, um Kaplan zu werden. Vier Jahre später, 1566, hielt er sich in Florenz auf und führte Briefkontakt mit dem toskanischen Fürsten Cosimo Medici. Am 2. Mai 1567 starb Marin Drzic in Venedig und wurde in der Johannes und Paulkirche begraben. Drzic galt zeit seines Lebens als „unübertroffener Meister des spöttischen Lachens und der überschäumenden Kritik“. Er besaß die Fähigkeit, auf der Bühne alles real erscheinen zu lassen und das Ge-

schehene in eine wahrhafte Poesie einzusetzen. Das führte dazu, dass Dubrovniker Bevölkerung sich früh mit den Werken von seinem großen Vorbild, Torquato Tasso in Berührung. Allerdings brachte die Dubrovniker Bevölkerung sich in nahezu allen seinen Stücken wiederkannte. Allerdings brachte die Fähigkeit Drzic auch öfters in Schwierigkeiten, denn er führte die Leute gerne auf der Bühne vor und übte viel Kritik an Dubrovnik und vor allem an dessen Regierung. Darin unterscheidet er sich von anderen zeitgenössischen Autoren, denn diese machten hauptsächlich die Türken für alles Übel verantwortlich. Drzic hingegen übte schon früh Kritik an der eigenen Regierung und erkannte ihre Verstocktheit. Als er

diese Kritik auch noch in seinen Briefen an den toskanischen Fürsten Cosimo Medici und seine eigene Vorstellung von Dubrovnik darlegte, wurde er von großen Teilen der Bevölkerung zum Verräter erklärt. Zwar schrieb er mit „Tirena“ (1549) ein Loblied auf sein geliebtes Dubrovnik, doch in „Pomet“ (1548) und „Dundo Maroje“ (1551) spottete er wieder über seine Mitbürger und übte Kritik an ihnen. Neben diesen Werken zählen noch „Novela od Stonca“ (1550) und „Skup“ (1555) zu seinen bekannteren Werken. Letztendlich fühlte sich Drzic zeit seines Lebens missverstanden und starb etwas unglücklich und unbeachtet. Heutzutage ist man sich jedoch der Bedeutung seines Werkes für die kroatische Literatur bewusst und so wird er oft als „genialer Vorbote des Barock“ und als einer der „größten Komödienschreiber der Renaissance“ bezeichnet.

Ivan Gundulic kann als typischer Vertreter des Barock bezeichnet werden. Ganz im Sinne des „mento mori“ war er sich seiner Sterblichkeit und der Vergänglichkeit alles Irdischen bewusst. Mit dieser Stimmung ging eine Vorbereitung auf das Jüngste Gericht einher. Auch die Distanz zwischen der unnahbaren Gottheit und dem Menschen war Gundulic bewusst. Er war fasziniert vom Werk Torquato Tassos, was sicherlich auch daran lag, dass sein Lehrer, Camillo Camilli, ein ausgewiesener Kenner von Tassos‘ Werk war. In diesem Sinne sah sich Gundulic auch ein Stück weit als ein Nachfolger Torquato Tassos. Zu Beginn seines literarischen Wirkens war Ivan Gundulic als Übersetzer tätig und verfasste erste Jugenddramen (z. B. Kleopatra, Proserpina oder Galatea). Diese bezeichnete er später als „Ausgeburten der Finsternis“, da sie

Am 8. Januar 1589 wurde in Dubrovnik Ivan Gundulic geboren. Er entstammte einer alten und angesehenen Dubrovniker Patrizierfamilie. Die Familie brachte mehrere hohe Persönlichkeiten Dubrovniks her- vor, so wurde zum Beispiel Ivans Vater fünfmal zum Comes von Dubrovnik gewählt. Ivan selbst genoss

nicht mehr seinem Barockempfinden entsprachen. Seinen ersten Höhepunkt als Literat erreichte er 1622 mit dem Gedicht „Suze sina razmetnoga“ (Tränen des verlorenen Sohnes). Die Thematik des Gedichts ist typisch barock, während die Handlung einen biblischen Ursprung hat. Gundulic thematisiert in diesem Gedicht die drei „Klagen“: Sünde, Erkenntnis und Zerknirschung. Letztendlich siegt in diesem Werk der Glaube über die Vergänglichkeit des Irdischen. Sein nächstes bedeutendes Werk war die „Dubravka“, ein Drama aus dem Jahr 1628. Mit der Dubravka wandte sich Gundulic wieder seiner Heimat Dubrovnik zu. Sie wird sehr oft mit der „Tirena“ des Marin Držić verglichen. Im Gegensatz zu Držić, der noch über den Dubrovniker Adel gespottet hatte, verherrlicht Gundulic in seiner Dubravka, natürlich durch seine Herkunft beeinflusst, die Adelsschicht und die Dubrovniker Aristokratie. Tatsächlich konnte er sich wahrscheinlich mit den von Držić als „Missgeburten“ bezeichneten Aristokraten sehr gut identifizieren. Für Gundulic war das Übel des Staates vielmehr die sich ausbreitende bürgerliche Unruhe in Dubrovnik. Die Forderungen der bürgerlichen Schicht nach Adelsprivilegien hielt er für äußerst unangebracht und machte dies auch in der Dubravka deutlich. Insofern kann die Dubravka auch als Lobhymne auf die bestehenden aristokratischen Verhältnisse in der Republik verstanden werden. Gundulics größtes Werk war jedoch das Epos „Osman“ von 1626. Darin äußert er scharfe Kritik am Islam und vor allem am Osmanischen Reich. Der junge Sultan Osman ist dabei die tragische Figur und steht als Symbol für den Untergang des Islams.

Gundulic lässt im Osman das Christentum über den Islam siegen und greift den slawischen Patriotismus auf. Von der Dubrovniker Bevölkerung wurde er für das Werk verehrt. Wahrscheinlich trug dieses Werk auch dazu bei, dass Ivan Gundulic letztendlich doch der beliebteste Dubrovniker Schriftsteller war, vor Roman „Ksanta“ (1887). Die Prosa-

allem im Vergleich zu Držić galt er werke waren zwar noch von der als beliebter. Während Držić fast nur Epoche des Realismus geprägt, als Kritik übte und spottete, schaffte es lerdings wurde in ihnen schon deutlich, dass Ivo Vojnović der Vorreiter Gundulic auch die guten Seiten Dubrovniks darzustellen und in Zeiten der Moderne sein würde. Ab 1889 des Umbruchs eine „geschlossene gab sich Vojnović dann ganz und Weltanschauung, basierend auf der gar dem Drama hin. Seine erste Freiheit Dubrovniks, dem Hass auf mödie trug den Titel „Psyche“ sprang hat. Gundulic thematisiert in die Türken und der Verbundenheit (1889). Darin versucht Vojnović in diesem Gedicht die drei „Klagen“: mit anderen Slawen“, zu schaffen. der höher gestellten Gesellschaft Ivo Vojnović wurde am 9. Oktober 1857 in Dubrovnik geboren. Er entstammte einer adeligen Familie, sein Vater war zudem einer der Anführer der nationalen Bewegung in Dalmatien. Schon ein Jahr nach seiner Geburt zog die Familie nach Split, 1874 dann weiter nach Zagreb, wo Vojnović sein Abitur machte und Jura studierte. 1879 wurde ihm schließlich Dubrovnik, „Ekvinocijo“. In Ekvinocijo beschreibt Vojnović den Alltag. In den folgenden Jahren war er tag von Dubrovnik und führt dies in an den Gerichtshöfen verschiedener Städte in Kroatien, z. B. Krizevci, Bjelovar oder Zadar, tätig. Schließlich landete er als Bezirksvorsteher in Supetar, wo er 1907 aufgrund einer finanziellen Affäre ohne Pensionsanspruch entlassen wurde. Daraufhin wurde er für vier Jahre des Ortes in Dubrovnik. Auch das Dramaturg am Kroatischen Nationaltheater in Zagreb, eher er ab 1911 als professioneller Schriftsteller tätig war. Zu Beginn des Ersten Weltkriegs wurde Vojnović wegen seiner nationalistischen Gesinnung von österreichischen Behörden verhaftet und verbüßte 1914 eine Haftstrafe in Sibenik. Ab 1915 litt er unter einer Volksheroik zu. Mit „Smrt majke Sehvermögen zunehmend verschlechterte und aufgrund derer er vaskresenje“ („Die Auferstehung sich mehr und mehr aus dem öffentlichen Leben zurückzog. Ab 1922 weit hinter seinem dramatischen Talente er wieder vorwiegend in seiner Heimat Dubrovnik, ehe Ivo Vojnović am 30. August 1929 in „Dubrovacka triologija“ nicht mehr anknüpfen. Vojnovićs letztes Werk Untergang des Islams. Vojnović wird oft als die zentrale Figur der Dramenliteratur in der Modernen bezeichnet. Am Anfang seiner schriftstellerischen Tätigkeit standen jedoch Prosatexte. Seine frühen Werke waren der Roman „Gerani“ um“ (1880), die Novellen „Perom i olovkom“ („Mit Feder und Bleistift“) (1884) und der unvollendete Roman „Ksanta“ (1887). Die Prosa- war schließlich der „Prolog einer ungewöhnlichen Dramen“ („Prolog eines ungeheuerlichen Dramas“) aus dem Jahre 1929, kurz vor seinem Tod.

LITERATUR:

Franges, Ivo: *Geschichte der kroatischen Literatur. Von den Anfängen bis zur Gegenwart.* (Bausteine zur slavischen Philologie und Kulturgeschichte, Reihe A: Slavistische Forschungen, Neue Folge Band 15), Köln 1995.

Marino Caboga

Am Ufer der Rijeka Dubrovaka steht das neue Kulturdenkmal Kroatiens. Die ehemalige Sommerresidenz der Adelsfamilie Kabužić (ital. Kaboga oder Caboga) erstrahlt in neuem Glanz und soll ein Treffpunkt für viele Künstler und Kulturfreunde werden. Das drei Millionen Euro teure Projekt wurde von Ivo Felner, einem Nachkommen der Familie Kaboga ins Leben gerufen. Mit der Unterstützung des kroatischen Conservation Institutes und der Kunsthistorikerin Dr. Nada Gruhi

gelang es, das Denkmal nach dreijähriger Restauration im Sommer 2013 zu eröffnen.

Im 15. und 16. Jahrhundert erlebte Dubrovnik durch den Handel mit dem osmanischen Reich den größten wirtschaftlichen Aufschwung. Nach der Krise der Mittelmeerschifffahrt und insbesondere nach dem katastrophalen Erdbeben von 1667 gelang es der Stadtrepublik nicht, an die alten erfolgreichen Zeiten anzuknüpfen. Die Villa Kaboga kam nach dem Erdbeben in den Besitz der Patrizierfamilie Kaboga. Marino Kaboga (1630-1692), ein Mitglied der Patrizierfamilie und Überlebender dieses Erdbebens, widmete sich dem Wiederaufbau der Stadt und verteidigte die Unabhängigkeit der Republik Ragusa, dem heutigen Dubrovnik.

An die wahre Geschichte Marino Kabogas angelehnt, entstand die dramatische Erzählung „Marino Caboga“ von Achim von Arnim im Jahre 1814. In seiner Erzählung nennt Arnim den Ort Ragusa und das Jahr 1667, in dem

Porträt des historischen Marin Kabužić

Marino Caboga, ein adeliger junger Mann nach langer Abwesenheit in seine Heimat zurückkehrt und bemerkenswerte Veränderungen hervorruft.

Vom Onkel fortgeschickt, um eine Heirat mit der Fischerstochter Marina abzuwenden, begegnete Marino auf seinen Reisen unterschiedlichen Völkern und Klassen und lernt dabei andere Herrschafts- und Machtverhältnisse kennen. Geprägt durch all das, kehrt er zurück nach Ragusa, um in der Versammlung des Rates Gehör zu finden. Durch ein heimlich organisiertes Treffen erfährt er von Marina, dass sie durch Geldschuld an seinen Onkel gebunden ist und dass dieser sie begeht. Beide gestehen sich erneut ihre Liebe, doch Marina möchte nicht, dass Marino sich deshalb in Schwierigkeiten begibt. Trotz der Tücken seines Onkels spricht Marino in der Versammlung. Er erwähnt die immer ärmer werdende Bevölkerung, die Versklavung durch größer werdenden Reichtum der Adeligen, die ihren Handel erweitern und so fremde Soldaten ins Land lassen, die vor Plünderei nicht zurückschrecken.

Vergebens bittet Marino um Veränderungen und Erneuerungen durch den Rat. Vom Onkel betrogen und von der Versammlung als Verräter bezeichnet, ersticht er den Onkel mit einem Dolch und wird als Mörder ins Gefängnis gebracht. Der holländische Gesandte vom türkischen Hofe und seine Tochter überreden indessen den Herzog, Marino als Vermittler nach Konstantinopel zu schicken, um mit dem Kaiser zu verhandeln. Durch die Unterwerfung vor dem türkischen Kaiser hofft der Herzog auf eine bessere Position in seinem Land. Der eigentliche Plan der Gesandten ist aber, Marino direkt nach der Rückkehr aus Konstantinopel zum Nachfolger des Herzogs zu machen, um die Situation in Ragusa zu verbessern.

Heimlich besucht der Herzog Marino im Gefängnis, um ihm für seine Hilfe die Freiheit und die Nachfolge zuzusichern. Marino lehnt ab und beteuert, dass er lieber die Gefängnisstrafe und den momentanen Rat erduldet, als sich der Herrschaft eines Einzelnen zu unterwerfen. Auch warnt er den Herzog vor der Machtübernahme der Türken über die Christen und der Unterdrückung der letzten Freiheit der Ragusaner.

Enttäuscht von dem Gespräch, ordnet der Herzog die Erschießung Marinos durch seinen überlebenden Onkel an. Marina kann den Mord an Marino durch ihr Eheversprechen an den Onkel abwenden. Bei dem erneuten Versuch Marino durch einen Auftragsmörder töten zu lassen, stürzen die Gefängnismauern auf Grund eines Erdbebens ein. Der größte Teil des Rates und der Bevölkerung stirbt an den Folgen des Erdbebens. Marino wird

von seinen Anhängern befreit lichen Trauerspiel „Emilia Galotti“ und dazu ermutigt die Führung lotti“, im Jahre 1772 Ragusas zu übernehmen. Er uraufgeführt. In diesem soll lehnt ab, indem er ankündigt, Emilia Galotti, eine junge Frau dass künftig nur die Weisheit aus einer bürgerlichen Familie aller, das Göttliche, das Recht, einen Grafen heiraten. Da der die Gnade in Ragusa herrschen Prinz sich ebenfalls in sie verliebt, befiehlt er seinem Kam-

In Arnims Geschichte führt ein verhindern. Der Kammerherr er- verheerendes Erdbeben, das fast ledigt dies, indem er den Grafen den gesamten Rat. Ragusas und erschießen lässt und Emilia auf viele Menschen aus der Bevöl- das Lustschloss des Prinzen kerung unter sich begräbt zu bringt. Nachdem die Mutter ihrer einem neuen Herrschaftssystem. Tochter gefolgt ist, entlarvt sie Wie durch Gottes Wunder erhebt den Kammerherrn und den sich der gefeierte Held der Be- Prinzen als Mörder. Als dann der völkerung aus den Trümmern Vater von Emilia eintrifft, um des Gefängnisses und offenbart sich zu erkundigen, ob es beiden ein neues und besseres poli- Frauen gut geht, erfährt auch er tisches System,

in dem jeder Bürger ein Mitbestimmungsrecht hat und ein freier Mensch ist.

Marina, die eher passiv als aktiv ein Kloster bringen, wo sie dann in der Erzählung mitwirkt, für immer unerreichbar wäre. scheint in der Geschichte die Um das zu verhindern, beganze arme Bevölkerung zu re- schließt der Prinz Emilia als präsentieren. Sie wird von Mari- Zeugin des Mordes bis zum Ver- nos Onkel wie eine Gefangene hör dazubehalten. Emilia glaubt, gehalten und darf sich nur unter dass der Prinz sie mit der Zeit Aufsicht aus dem Haus bewe- gegen ihren Willen verführen gen. Durch ihren Stand einer ar- könnte. Nachdem ihr Versuch men Fischerstochter hat sie sich selbst das Leben zu nehmen keine andere Wahl, als sich dem scheitert, bittet sie ihren Vater. Onkel zu unterwerfen. Als sie Dieser ersticht sie und beschul- sich entscheiden muss zwischen digt daraufhin den Prinzen ein der Heirat mit dem Onkel und ebenso grauvoller Mörder wie Marinos Tod, wählt sie die Hei- er selber zu sein.

rat. Sie opfert sich, damit ihre Emilia, die stets unter der Obhut große Liebe Marino weiterleben der Eltern stand und nie gelernt kann. Ein Opfer, das aus großer hat eigene Entscheidungen zu Liebe für eine andere Person ent- treffen oder einen eigenen Will steht. Etwas anders steht es um len zu entwickeln, sieht sich ge- das Opfer einer anderen jungen zwungen ihr Leben zu lassen, Frau. um ihre Moralvorstellungen

Denn das politische Thema der ziges Mal zeigt sie hier Stärke, willkürlichen Herrschaft des indem sie sich für die Prinzipien Adels über das Bürgertum ihres Vaters opfert. Von der wurde bereits von Gotthold Herrschaft des Prinzen in die Ephraim Lessing im Bürger- ge gedrängt und ohne eine Mög-

lichkeit der freien Wahl, entscheidet sich der Vater für den Tod seiner Tochter.

Schockierend wird hier dargestellt, wie sehr der fürstlich-feudale Absolutismus des 18.Jahrhunderts die einfachen Bürger eingeschränkt und lahmsgelegt hat. Beide Schriftsteller zeigen ein aktuelles Problem ihrer Zeit auf und treffen damit einen empfindlichen Nerv. Der Adel und seine Herrschaftsform werden scharf kritisiert. Dem Bürgertum werden die Augen geöffnet und ein Weg in die Zukunft gewiesen.

Achim von Arnim schafft in seiner Erzählung einen utopischen Ort, in dem das Gute mit Hilfe göttlicher Macht über das Böse siegt. Trotz der gewaltigen Naturkatastrophe, aber auch gerade wegen dieser, kommt es in Ragusa zu einem Neuanfang. Zu Arnims Lebzeiten (1781-1831) herrschten in Deutschland massive Umbrüche. Zwischen 1807-1814 begann die Einleitung Preußischer Reformen, die unter anderem mit der Bauernbefreiung und der Bildungsreform einhergingen. Ein Wechsel von feudaler zur bürgerlichen Gesellschaft stärkte das bürgerliche Selbstbewusstsein. Man kann davon ausgehen, dass diese Veränderungen nicht spurlos an Arnim vorübergezogen sind. Zumindest lassen sich hier Bezüge zu seinem Werk „Marino Caboga“ herstellen. Man kann eigentlich nur Vermutungen darüber anstellen, wieso Arnim ausgerechnet die Geschichte des adeligen Caboga als Vorlage für seine Erzählung nahm. Ein wichtiger Grund könnte das Wachrütteln der einfachen Bürger sein. Vielleicht war es Ar-

nims Absicht das Bürgertum in wusste, geschweige denn, ob Deutschland zum Handeln zu Kaboga wirklich so ein großer animieren, die Ungerechtigkeit nicht länger hinzunehmen und sich gegen die Unterdrücker aufzulehnen. Andererseits sollten sich die Wohlhabenden ein Beispiel an Caboga nehmen und Veränderungen gutheißen und unterstützen. Das heutige Dubrovnik könnte Arnim auch durch seine Vorbildfunktion angeregt haben. Bereits im 15. Jahrhundert schaffte die Stadt, als erster europäischer Stadtstaat die Sklaverei ab und kämpfte unermüdlich für die Unabhängigkeit des Landes. Auch heute noch ist der Leitspruch der Stadt „Libertas“, für die Freiheit stehend wohl bekannt.

Seminar:

Dubrovnik - eine Literaturgeschichte Dozentin: Dr. phil. M. Marjan Erstić

Quellen

Bücher:

Gerhard Bauer, G.E. Lessing Emilia Galotti, Wilhelm Fink Verlag, München 1987
Elke Monika Bauer, Historisch kritische Ausgabe zu G. E. Lessing Emilia Galotti, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 2004
Renate Moering, Achim von Arnim Sämtliche Erzählungen 1818-1830, Deutscher Klassiker Verlag, Frankfurt am Main 1992

Internet Quellen:

<http://www.geni.com/people/Marino-Kabuzic-de-Caboga/6000000019117584151>
http://en.wikipedia.org/wiki/House_of_Kabu%C5%8C%C4%87
<http://www.uni-siegen.de/phil/archiv/europaliterarisch/dokumentation/vortrag/eurolit-erstic1.pdf>
<http://www.kroatistik.de/files/stadtmythos.pdf>
<https://www.facebook.com/media/set/?set=1.553359188062126.1073741837.304483092949738&type=3>
<http://www.justdubrovnik.com/2013/06/ummer-villa-bunic-kaboga-restored/11717/>
<http://www.h-r-z.hr/en/index.php/spotlight/selected-topics/1069-the-renovated-villa-buni-kaboga-in-rijeka-dubrovaka>
<http://www.youtube.com/watch?v=Oq5NoDhJ8sY>
<http://books.google.de/books?id=4esFAAAAQBAJ&pg=PA374&lpg=PA374&dq=achim+von+arnim+marino+caboga&source=bl&ots=KioqrCDBqu&sig=jwbZc2uiD-CozAIIkTGF>
http://books.google.de/books?id=zWGPfI1G-3EC&pg=PA241&lpg=PA241&dq=marino+caboga+inhaltsangabe&source=bl&ots=tx5kLjbYVn&sig=JdDD1u0HXspnbTFOYjO_3jWyeg&hl=de&sa=X&ei=2wKKU7W6AsO1tAaS2ICoCw&ved=0CDkQ6AEwAzgK#v=onepage&q=marino%20caboga%20inhaltsangabe&f=false
<http://www.dubrovnik24.de/geschichte.php>
<http://www.kroatieninfo-privat.de/dalmatien/dubrovnik/dubrovnik.htm>
http://www.tzdubrovnik.hr/deu/vodic_novost.php?id=1503&id_main=1503#.UzRhJ_15M11
<http://www.merian.de/magazin/kroatien-geschichte-dubrovnik.html>

Školarac 2014.

Glasnik Hrvatske nastave u Hessenu

Dan materinskog jezika

Internacionalni ljetni festival

HKZ WIESBADEN

Svjetski dan materinskog jezika, Internacionalni ljetni festival u Wiesbadenu, Svjetski dan knjige, uredivanje časopisa Riječ, igrokač Ivan Meštrović... teško je nabrojiti sve projekte na kojima je Hrvatska nastava Hessen uspješno suradivala s Hrvatskom kulturnom zajednicom Wiesbaden.

Igrokač o Ivanu Meštroviću

GÜLERIN GLAS

OPTEREĆENA VLASTITOM SUDBINOM

U toj zasjedi prašinom neobične ruševine, rastrešena je satima i satima prikrivala ovaj kostur i istrošena je odlučila onamo kao onaj kamen, kao onaj uzdah. On je njezina optužba koja se ne vidi, tako je hladna, gusta, sasvim je bezdušna kao ono zastrašeno ime pokriveno zemljom. Tamo gore u lakom luku ona je ruža u bijegu, zastrašenih, slomljenih očiju koje je neki čarobnjak ostavio da se raspadnu. Kao onaj kamen tako hladne, tako tvrde, tako isušene oči se gube, nestaju, prolaze i ovaj kiseo miris i njegovo bijelo ili je to toplina nekog toplog puta pun uzdisaja, ispod čiste večeri trubljeni nevidljivim modrinama.

Ah, one se ipak sjećaju njezinih sklopljenih očiju, širene bezbrojnim brđima i piju ljubičaste sjene. Njezine podrhtavajuće riječi se dižu i iz drugih krajeva se dižu, i nose smravljen zemljani okus nekih bijelih ostataka slaba uzdaha.

Ti ne znaš, ne kaži joj ništa, ona ipak ne zna zašto ovaj kamen, tako hladan, tako ledeno čvrst i njegov putujući pogled koji oblikuje zemlju, zašto je sasvim bez duše.

Güler, ta ruža iz Dersima dospijeva onamo i provaljuje neku šutnju i opet dolaze drugi i opet se vraćaju niotkuda i ona tamnim znojem prikrivena i sa svojim pjesmama prospipane iz sveg grla pjeva i pjeva tebi zemljunu tajnu i drhti u svom hladnom i vlažnom biću, misleći da li će i dalje živjeti uvijek u istom životnom umiranju.

Ona ne pozna ni vrijeme ni mjesto onog ništavnog. S nepresušenom tajnom samo gradi kule i plaćući trči za svojim mrtvima. Samo je tješi skriven, izgubljen Bog, on samo sluša, vidi, ide dalje sjeni svoje veličine i nije znao odakle je došla ili zbog čega je ovdje, a ona je posvuda bila susretana. Tako kao što sudbina dva kamaena ljubi i oni se grle i još slijepi stoje, okreću se prema nekom tihom cvilenju, idu i ulaze u noć i njihove ruke za njima opterećene njezinom vlastitom sudbinom.

IZ SVIJETLE BAŠTINE

Gülerino lice zamazano suzama, teku još uvijek. Ona stoji, širi ruke i sluša slavuje na svim stablima svijeta. U tom nitko je ona, iako se ne primjećuje, tereti se, okreće se, to je njezino htijenje njezinih ruku s kojima je drugi vode, s očima je vode na ostajanju i onda ide naprijed iz svjetla baštine i svoj odlazak progoni s odsutnim pogledima. I tu se u sebi ruši i ulazi u plavu tamu, onda kad iznebuha više nije tu, ako ona iznenada više ne živi, sa svojim rukama oblikuje zemlju s kojom se njezina šutnja uresila.

U Šafranima vidi proljetna zvana, a u modrim čaškama raspadanje s željeznim očima i tvrdim ustima. Ova usta su crven pjevački zbor nekog neprestanog pjevanja i onda kad bude mrtva i njezino srce od željeza. Ona zna da tulipani i bikovi i tamni anđeli stoje jedni pokraj

drugih i tajnim grohotom razdjejuju tmurna usta, gledaju oprezno razdjejući zlato i podmuklost onih drugih sjenkovitih obličja.

Ona pita kroz zatajenu šutnju može li beskrajno puta ispričati sve o slomljenim očima i tulipanim.

Oni liježu lagano preko nje same i kaplju najduže žute kapi i miruju preko njezinih dubokih osjećaja.

Njezin osamljen umor otpoče tražiti drugo tlo i gleda oko sebe, gleda u tebe kao što te nikada neće čovječje oči pogledati.

STRAH

Minute se šuljaju, prikradaju se i dani rame uz rame u tom tamnom mnoštvu, gorjeno vikom tog bijelog i crnog mnoštva.

Snažno šuštanje i bruanje i koraka i mucanje slogova i mumljanje glasova i bolno prečenje tisućama cipala bez nogu, i one, one koracaju čvrstim hodom sa žalosnim, ucviljenim glasovima samo oko sebe bez da su se makle s njezinog mjestra.

Ona Güler, ruža iz Dersima muca, čuje graju od ograde i tepa nadalje ispred sebe izlomljene riječi, dok je nebitna sjena čuva i njezin strah i on je u svako doba dodiruje, uvijek je pipa, opipava i ostaje u blizini, nalazi se uvijek na domaku kao odvojen odsutan tračak teških sjenkovitih ruku, neumoljivo mučene i strahom samo odvlače nebesko kamenje.

Sve joj je bila prošlost, jednog i svakog dana sadašnjost ili na ništa nije izgledala, izgledala je potpuno obično, svakidašnje uvijek nasmijana s odsutnim pogledom.

Pogled joj dijeli mir s hladnokrvnim izgledom i ona potpuno nepokretna predaje se svom prokletstvu, progonjena i odbačena njezinim nateklim očima.

Uzduž svih kuća prikrada se jedna sjena i šulja se i druga sjena i treća bez da je znala zašto.

Sva usta idu na ulicu, prepiru se ili se opet zbumjena susreću, gotovo uvijek stisnuta, stijesnjena i uvijek prisutna.

Njezina šutnja bijaše nijema, bijaše muk, samo od nekog nepoznatog, nekog neshvatljivog ispunjen njezinim nepojmljivim milovanjem.

Zastala je i počekala i stajala je i uzmicala je na ulici i prisluskivala i podigla svoje oči i uzvinula ih k nebu, gdje on, Bog sjedi i šuti u crnom svjetlu natovareno cvijećem i mrtvima.

ZDRAVKO LUBURIĆ

2014.

Iz ciklusa **Gülerin glas**

Zdravko Luburić, alias VALENTIN LENNEP
OD 2012. U NJEMAČKOJ LITERATURI

Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden obilježila Dan knjige i autorskih prava

Piše: Jasna Lovrinčević
Foto: Jasna Lovrinčević

Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden, 27 travnja 2014 obilježila je i ove godine Dan knjige i autorskih prava, uz tradicionalnu razmjenu knjiga i predstavljanje hrvatskih autora koji djeluju izvan Hrvatske. Inače, Dan knjige i autorskih prava utemeljio je UNESCO 1995. godine, a proslavlja se 23. travnja.

Posjetitelji tribine u Wiesbadenu mogli su i ove godine donijeti knjige za razmjenu i za sebe odabrati neku novu. Ova lijepa ideja razmjene knjiga preuzeta je od katalonskog običaja razmjene knjiga i ruža na sv. Jurja, koji se prema katoličkom kalendaru slavi 23. travnja. To je i bio povod UNESCOU za proglašenje 23. travnja za Dan knjige i autorskih prava, kada se obilježavaju ujedno i obljetnice smrti Williama Shakespearea i Miguela de Cervantesa.

Iako Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden od osnivanja redovno prati i predstavlja literarno stvaralaštvo hrvatskih pisaca i autora izvan domovine, ova tribina zaslužuje pozornost jer razmjenom knjiga potiče na čitanje, a široj publici približava hrvatske autore kao i proces nastajanja knjige i njen put do čitatelja.

Voditelj ovogodišnje tribine bio je predsjednik HKZ Wiesbaden, Ivica Košak. On je predstavio četiri knjige objavljene u Njemačkoj i Hrvatskoj, osvrnuvši se i na Egiptsku knjigu mrtvih, povlačeći analogiju s djelima Marka Marulića.

Na tribini je odana i počast nedavno preminulom Nobelovcu Gabrijelu

Garsiju Markesu. Ivica Košak je u uključenih u ekonomski proces kratkom osvrtu na njegov život i ja ne slijede standardne ekonomske rad, naveo jedan citat iz njegove modele, pokušavajući naći zakoni biografije, kada je pisac imao samo tosti u tome. Bihevioralna ekonomija sam godina. Zapravo radi se o mija je relativno mlada znanost riječima koju su mu nakon jedne koja postaje sve popularnija zgode dok je vozio bicikl bile počevši od prvog znanstvenog skupućene na ulici: "Moraš znati što pa održanog pod tim nazivom 1986. je snaga riječi, to pokreće u Chicagu. događaje," što se duboko urezalo u sjećanje budućeg pisca.

Uvod u bihevioralnu ekonomiju

Prva od predstavljenih knjiga bila je „Uvod u bihevioralnu ekonomiju“, objavljenu u veljači 2014. u Zagrebu u nakladi Biblioteke

Zbornici Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar. Urednici su Darko Polšek i Kosta Bovan koji su ujed-

no i autori pojedinih znanstvenih radova objavljenih u zborniku.

Ivica Košak je posebno izdvojio autoricu Ninu Mažar, koja je rođena u Wiesbadenu, kao dijete hrvatskih migranata poznatih u Wiesbadenu.

Nina Mažar, dijete hrvatskih migranata

Knjiga donosi tekstove na temu bihevioralne ekonomije – spoja ekonomije i psihologije, koja proučava krugu hrvatske zajednice u Wiesbadenu. Ijudi

BR*RIJEĆ* - glasnik Hrvatske kulturne zajednice, broj 45/46, 2014.

Nina Mažar i Dan Ariely su autori predstavnica Crkve i društvenih Crkve u prilogu u zborniku, pod nazivom, zajednica u Njemačkoj, Austriji, Njemačkoj i Njemačke biskupske Iracionalno nepoštenje: malo Australiji, Nizozemskoj i Njemačkoj konferencije u razdoblju od 1999. uskladenosti, malo kršenja. Švicarskoj. Knjiga je dokument godine do 2009. godine.

Znanstvenica svjetskog glasa, Nina Mažar, je nakon završenog studija Hrvata kroz povijest u domovini i postignutog doktorata u Mainzu izvan domovine.

nastavila znanstveni rad u Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi, gdje radi kao profesorica na različitim sveučilištima. Ove godine izabrana je od poslovno-edukacijskog internetskog portala Poets&Quants kao jedna od 40 istaknutih profesora do četrdeset godina starosti, a izbor je obuhvatio visoke poslovne škole u svijetu.

Područje njenog znanstvenog istraživanja je široko, uključuje ponašanje potrošača, ulogu morala u donošenju odluka, područje neuro ekonomije, itd. Svoje znanstvene rade objavljuje u vodećim svjetskim znanstvenim i popularnim časopisima.

Institut društvenih znanosti Ivo Pi- lar u Zagrebu sa sedam područnih centara u Hrvatskoj, utemeljen 1991., svojim radom na znanstvenim istraživanjima uključujući i međunarodnu suradnju i znanstveno nakladništvo, stekao je visoki ugled u Hrvatskoj i inozemstvu. Knjigu Uvod u bihevioralnu ekonomiju izdao je u okviru Biblioteke Zbornici kao četrdeseti treći publikaciju. Prva knjiga iz ove biblioteke objavljena je 1998. godine.

U vihoru vremena

Kao drugu publikaciju, Ivica Košak predstavio je knjigu „U vihoru vremena“, autorice Jasne Lovrinčević, koja je objavljena u Njemačkoj, u autoričinoj vlastitoj nakladi, u siječnju 2013. godine. Knjiga govori o Hrvatima izvan domovine kroz razgovore i intervjuje s njima i kroz prikaz hrvatskih vjerskih i društvenih zajednica izvan domovine. Autorica je radila kao dopisnica inozemnog izdanja Večernjeg lista što joj je omogućilo kontakte i razgovore s brojnim Hrvatima iz svijeta umjetnosti i kulture te s humanitarcima i

Ivica Košak je naglasio kako je važno takva djela stvarati, kao nematerijalna dobra za buduća pokolenja, povezavši obje predstavljene knjige riječima: "Druga knjiga je poezija znanstvenoj prozi gospođe Mažar."

Kirchen und der politischgesellschaftliche Wandel

Kao treća knjiga bila je predstavljena monografija Angele Ilic, pod nazivom Kirchen und der politisch-gesellschaftliche Wandel; Churches in the Face of Political and Social Transition Deutsch-serbische ökumenische Begegnungen 1999-2009, koja govori o stremljenjima i ciljevima ekumenskih savjetovanja Srpske pravoslavne

Ivica Košak je za ovu tribinu odbrao i prvi objavljeni roman Alide Bremer „Olivas Garten“, Wir meine Familie Kroatien überlebte, koji je izašao u kolovozu 2013. na njemačkom jeziku, u kojem je autorka prikazala život svoje obitelji u Dalmaciji. Alida Bremer, koja živi i djeluje u Njemačkoj, poznata je kao prevoditeljica i organizatorica nastupa hrvatskih pisaca na Sajmu knjiga u Leipzigu. Rođena u Splitu, studirala je u Beogradu, Rimu, Saarbrückenu i Münsteru.

Na kraju susreta u Wiesbadenu, Hrvatska kulturna zajednica je u znak zahvalnosti za uspješan i požrtvovan rad svom predsjedniku, Ivici Košaku, uručila poklon, umjetničku sliku s njegovim portretom, rad akademskog slikara Mari-

Pokus orientacije hrvatskoga naroda još prije svršetka rata

U Beču je 12. ožujka 2012 održan znanstveni skup o dr. Ivi Pilaru i ideja ujedinjene Europe (*Dr. Ivo Pilar und die Idee eines vereinigten Europa*). Simpozij su organizirali Austrijsko Savezno ministarstvo znanosti i istraživana te hrvatski Institut za društvena istraživanja „Ivo Pilar“ iz Zagreba.

Dr. Ivo Pilar (Zagreb, 1874.-1933.), po struci pravnik i ekonomist (studirao u Beču i Parizu). Od početka 20. stoljeća do 1920. živi i radi u Bosni i Hercegovini (Sarajevo, Tuzla), potom do smrti u Zagrebu. Sudjelovao i u političkom životu: do jeseni 1918. zalagao se za održanje višenacionalne i multikulturne Habsburške Monarhije, ali pod uvjetom da se - u državno-političkom i nacionalno-političkom smislu reformira, o čemu je napisao nekoliko važnih programskega spisa. Iako nije bio član niti jedne znanstvene institucije, Pilar se ističe kao znanstvenik i publicist širokih interesa (umjetnost, povijest, sociologija, psihologija, demografija, politička geografija itd.). hrvatskog zmaja 2014. u Zagrebu. Najvažnija djela: studija Secesija Dr. Ivo Pilar je u ožujku 1915. (Zagreb 1898., kojom stječe "legitimaciju teoretičara modernizacije"), opsežna studija Die südslawische Frage und der Weltkrieg (Beč, 1918., pod pseudonimom L. v. Südland), pionirski rad u hrvatskoj psihologiji (Borba za vrijednost svoga "ja"). Pokus filozofije slavenskog individualizma, Zagreb 1922.), političko-ekonomsko studija Immer wieder Serbien. Jugoslawiens Schicksalstunde (Berlin, 1933., pod pseudonimom Florian Lichträger).

Ivo Pilar objavljuje jedan „*Pokus orientacije hrvatskoga naroda još prije svršetka rata*“ (podnaslov). Brošura je objavljena 1915. godine u Zagrebu pod naslovom SVJETNEKOLIKO VAŽNIH PROGRAMSKIH SKI RAT I HRVATI. Drugo izdanje izlazi već 1917. Na temelju usporedbe prvoga i drugoga izdanja, rekonstruirani tekst je objavljen u nakladi *Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar i Društva braće hrvatskog zmaja* 2014. u Zagrebu.

Pilar je, nastojeći se zaštititi od javnih napadaja na svoju osobu, brošuru potpisao pseudonimom Dr. Juričić. Prikrivanje identiteta je uspjelo, o tome svjedoči i podatak da je u zagrebačkim *Novinama*, ono pripisano istaknutom pravaškom političaru frankovačke orijentacije dr. Franu Milobaru. Iako su se Pilarove tvrdnje, kako je Kraljevina Italija prijetvorna sveznica Austro-Ugarske Monarhije (i Njemačke), pokazale u

potpunosti točnima državni je cenzor okljaštrio Pilarov izvorni tekst, prije nego što je dopustio njegovo tiskanje. 1917. kasnije više nisu postojali politički razlozi da Pilarova brošura i bude dostupna samo u cenzuriranom obliku. Naime, dijelovi teksta koji su cenzoru najviše smetali, Talijanski prijelaz u tabor sila Antante, nakon potpisivanja Londonskoga ugovora, otvorio je put objavljivanju drugoga izdanja brošure *Svjetski rat i Hrvati*, ali još uvijek pod pseudonimom Dr. Juričić. Pilarovo strahovanje od negativne reakcije na njegova geopolitička promišljanja nisu bila bez utemeljenja.

Ivo Pilar se protivi izlasku Hrvata i iz jugoslavenske države. U novim je prilikama, početkom tridesetih godina XX. stoljeća, Pilar bio silno zaokupljen činjenicom da se Jugoslavija nalazi u teškoj i neprebrodivoj državnoj krizi, a da hrvatskomu narodu **nedostaje** intelektualno snažna, ideološki izgrađena i organizacijski jaka te stabilna stranačka struktura, koja bi u očekivanome predstojećem raspletu mogla preuzeti vlast i dovesti do osamostaljen-

ja i slobode Hrvatske. On podsjeća na to kako je za vrijeme svjetskog rata napisao dvije knjige, „...boreći se protiv ulaska Hrvata u državnu zajednicu sa Srbima. Zbog tih je knjiga »mnogo pretrpio«, ali mu je povijest dala za pravo, »jer veći dio Hrvata htio bi danas pošto poto iz države van«. No u ovom je trenutku to pogrešno. Štoviše, značilo bi katastrofu, jer bi rezultiralo gubitkom BiH te prepustanjem znatnih dijelova hrvatskoga područja Italiji i Mađarskoj, pa bi preostali teritorij bio tako mali, a njegov geopolitički položaj nepovoljan do te mjere da se ne bi mogao održati. Slijedom toga bi tako oslabljena Hrvatska silom prilika bila pripojena nekoj od susjednih država — a svaka od njih jača je i stabilnija od Jugoslavije — čime bi Hrvati došli u još težu situaciju. Zbog toga se ne smije podleći emocijama i prepustiti masi da odlučuje o sudbini naroda. Strpljivom i promišljenom politikom Hrvati u postojećemu državnom okviru mogu ojačati svoj položaj, a ta žrtva u konačnici mora biti okrunjena uspjehom: »Ako bismo imali živaca i snage karaktera da još njeko vrijeme izdržimo u ovome državnom okviru, onda će neminovno nastupiti moment kada će svi prečanski krajevi automatski pasti nama u ruke i sve gore [...] navedene katastrofalne opasnosti se dati otkloniti«. Izričući te ocjene, Pilar se ne obazire na to što će naslovni pismi misliti o njegovu oprezu u vrijeme kad Hrvatska kipi od borbenosti i revolucionarnog zanosa: »Mene su prije 1918. zvali pesimistom i u Beču i u Zagrebu. Ja sam ali zadržao pravo.“

Imati ili zadržati pravo nije dovoljna zaštita. Tako se njegova studija „Immer wieder Serbien“, izdana pod pseudonimom Florian Lichtträger (= lucifer) u Berlinu 1933., može biti povezana i s još uvijek nerazjašnjrenom Pilarovom smrću. Naime, čim se knjiga pojavila, jugoslavenski je režim okružnicom zabranio njezino unošenje i prodaju u Kraljevini Jugoslaviji. Politički

motivirane diverzije u to vrijeme nisu bile rijetke. 30. srpnja 1933. je na koprivničkome željezničkom kolodvoru eksplodirao pakleni stroj koji je ubio jednog, a teško ranio dva policajca. Ovaj nemili događaj je postao sudbonosan za Pilara. Istрагom je utvrđeno da su ustaški emigranti iz Madžarske poslali paket: »Bila je to po obliku tvrdo vezana knjiga, veličine od oko 500 stranica, zapakovana u prozirni papir, koji je opet bio omotan špagom. Kroz prozirni papir video se naštampan naslov te navodne knjige „Immer wieder Serbien“. Na omotnom papiru bila je napisana adresa: „Dragutin Bubanj, sudija Državnog suda za zaštitu države“. A moguće, jer se neposredno prije atentata razotkrio pravi identitet Floriana Lichtträgera, alias Ive Pilara, pisca knjige koja je poslužila za izvođenje jednog u nizu ustaških diverzija i sabotaža, da je i to u nekoj vezi s nejasnim okolnostima Pilarove smrti. Ustaški pokret (Mile Budak) je oštrosudio sadržaj Pilarove studije u kojoj on zahtjeva i predlaže: „izvođenje najboljih mogućih uvjeta za život i razvitak cijelog hrvatskoga naroda te njegove slobode, cjelokupnosti i neovisnosti“. Kako bi se ta svrha ostvarila, potrebno je: izabrati „najpodesnije političke metode i najuspješniju taktiku“; prionuti okupljanju, organiziranju i podizanju »svih dijelova i svih staleža

Hrvatskoga Naroda, ma gdje se oni u svijetu nalazili“; politički odgajati narod za postizanje stranačke svrhe; provoditi smisljenu socijalnu politiku i socijalnu organizaciju uz podjelu rada na svim područjima narodnog života; pristupiti provođenju „jedne dobro promišljene državno pravne politike, koja će udovoljiti državnim potrebama Hrvatskoga Naroda kao jednoga od najstarijih državnih naroda u Europi“; promicati kulturnu politiku koja će otkrivati, obnavljati i suvremenim prilikama prilagođavati elemente starohrvatske kulture; na gospodarskom planu težiti tomu da sva hrvatska bogatstva dođu u hrvatske ruke, kako bi hrvatski narod izašao iz teške gospodarske krize; te, na koncu, intenzivirati rad i inicijativu na svim područjima narodnoga života, a napose na ostvarenju naznačenih ciljeva...¹

Pod najpodesnjem metodama Pilar, prvi predsjednik Vegetarijanskog društva u Zagrebu sigurno nije podržumijevao, rat, nasilje ili politički ekstremizam. Ovi ciljevi su kod Pilara neposredni odgovor na probleme ustroja hrvatskoga društva i ne postojanja kulturnog, socijalnog i gospodarskog programa u političkim stranaka pred Svjetski rat, a kako to Pilar navodi već u prvom poglavlju *Svjetski rat i Hrvati*. Njegov *Pokus orientacije hrvatskoga naroda još prije svršetka rata* nije urođio željenim rezultatom. Zahtjevi koje on postavlja prije 100 godina još uvijek su neispunjeni. Tekst iz 1915. je aktualan. „Naše kulturno, gospodarski i socijalno nepovoljno stanje ne da se već promjeniti preko noći, ... Taj nepovoljan moment moramo već uzeti mirno na leđa i u zgodni moment, pozvati na odgovornost one političke faktore koji su ih skrivili, tj. hrvatske političke stranke.“

Ivica Košak

¹ usp. T. Jonjić: Politički pogledi dr. Ivo Pilara 1918.—1933. u PILAR - časopis za društvene i humanističke studije / Godište V. (2010.), br. 9(1)

Während er durch einen Wald reiste, bemerkte ein Mann einen Kreis, der auf einen Baum gemalt war. In dem Kreis steckte ein Pfeil, exakt in der Mitte. Einige Meter weiter bemerkte er noch einige dieser Ziele, jedes Mal mit dem Pfeil genau in der Mitte. Später, als er dem talentierten Bogenschützen begegnete, fragte er ihn: „Wie hast du es geschafft, ein solcher Experte zu werden, dass du mit deinem Pfeil immer genau in die Mitte des Ziels triffst?“ – „Es ist gar nicht so schwer,“ antwortete der Bogenschütze. „Erst schieße ich den Pfeil, und dann male ich den Kreis um ihn herum.“

Eine Buchbesprechung in Zusammenarbeit mit der Idsteiner Mittwochsgesellschaft

Christopher Clark:

Die Schlafwandler

Wie Europa in den Ersten Weltkrieg zog

Christopher Clark

DIE SCHLAFWANDLER
Wie Europa in den
Ersten Weltkrieg zog

unmissverständlich die Tragik der Ereignisse unmittelbar vor Kriegsausbruch bei dem die beteiligten Staaten eher bestrebt waren, die Gründe für die eigene Bedränigung durch andere zu finden, anstatt auf eine Verhinderung des Krieges hinzuwirken. Wirklich neue Erkenntnisse sucht man allerdings vergeblich.

In 60er Jahren legte Fritz Fischer die Thesen über die Schuld des Deutschen Kaiserreiches am Ausbruch des Ersten Weltkrieges dar. Die dadurch ausgelöste Debatte dauert an und es nicht verwunderlich, dass das hier vorliegende Werk für eine starke Polarisierung und heftige Diskussion sorgt.

Auch wenn Fischers Position, das Deutsche Reich habe gezielt auf einen großen europäischen Krieg hingearbeitet und sich an einem "Griff nach der Weltmacht" versucht, an Popularität verbüßt hat -

falsch war sie nicht. Die Ausarbeitungen von Volker Berghahn, Klaus Hildebrand, Wolfgang Mommsen oder Gregor Schöllgen stellen eine, wenn auch nicht einseitig deutschlandzentrierte Sicht auf die Krise vom Juli 1914 dar.

Die Fehlkalkulationen und Fehlentscheidungen der deutschen Führung werden weithin als maßgeblicher kriegsauslösender Faktor betrachtet. Hier bringt Clark eine neue Debatten über die Schuld am Ausbruch des Ersten Weltkriegs ins Rollen. Er versucht die verworrenen Konstellationen im Vorfeld des Krieges zu differenzieren, bleibt aber stecken in dem Geflecht der Vorkriegsdiplomatie, sowie in einem Labyrinth von wechselnden Machtverhältnissen innerhalb der europäischen "Big Five" (England, Frankreich, Russland, Deutschland und Österreich-Ungarn) und deren diplomatische Beziehungen im Vorfeld des Krieges. Ausgehend von der Fehleinschätzung, England, Russland und Frankreich wären nicht bereit, sich wegen des Kleinstaats Serbien auf dem Balkan militärisch zu engagieren, habe die deutsche Führung nach dem Attentat von Sarajewo auf eine Lokalisierung des absehbaren österreichisch-serbischen Krieges gesetzt und der Wiener Regierung den "Blankscheck" für ein rasches Losschlagen gegen Serbien ausgestellt.

Abgesichert durch die Rückendeckung des deutschen Bündnispartners habe Österreich einen harten, kompromisslosen Kurs gesteuert, der zwangsläufig Russland als Schutzmacht Serbiens auf den Plan gerufen habe.

Clark stellt die Kriegsschuldfrage nicht neu und er vermeidet es, die Schuld am Kriegsausbruch einem einzelnen Staat zuzuweisen, wie dies in der Vergangenheit oft geschehen ist. Er rückt die einzelne Akteure in den Mittelpunkt, die in den Jahrzehnten vor dem großen Krieg in Europas Hauptstädten den Gang der Außenpolitik bestimmten - Monarchen, Regierungschefs, Außenminister, Diplomaten. Im Buch erfahren wir, wer diese Männer waren und von welchen Erfahrungen und Wahrnehmungen, oder Zielsetzungen, ihr politisches Handeln

Das Buch („*Die Schlafwandler*“), zeitlich passend zum bevorstehenden Gedenkjahres der viel zitierten „Urkatastrophe des 20. Jahrhunderts“ erschienen, wurde 2013 ein Bestseller im deutschen Buchhandel. *Die Schlafwandler* bietet neuen Gesprächsstoff im Zusammenhang mit der aktuellen Diskussion.

Das englische Original „*The Sleepwalkers*“ für nur 12,99€ - statt 39,99€ im deutschsprachigen Raum - findet weit weniger Absatz. Die französische Ausgabe fand nicht mal den Weg auf die Regale der National Bibliothek.

Es scheint als ob es sich hier um ein Standardwerk der europäische Geschichtsrechte handelt, das wie auch viele andere „europäische“ Standards ganz unterschiedlich und je nach Interessenlage ausgelegt wird. Das Buch beschreibt

beeinflusst wurde. Dargestellt werden institutionelle Strukturen und die Wege von Entscheidungsprozessen.

Clark malt ein "multipolares" und "interaktives" nicht nur von den europäischen fünf Großmächten - Deutschland, Österreich-Ungarn, Frankreich, Großbritannien und Russland - sondern bezieht auch Staaten wie Italien, Serbien und Bulgarien in die Darstellung mit ein.

Der australische Historiker vertritt die Auffassung, dass die Rolle Serbiens in der Vorgeschichte des Ersten Weltkrieges vernachlässigt wurde und lässt sein Buch in Belgrad beginnen, mit der Ermordung König Alexanders durch nationalistische Offiziere im Juni 1903. Der darauf folgende Umsturz und Dynastiewchsel habe eine außenpolitische Neuorientierung Serbiens nach sich gezogen. Neuorientierung hin zum orthodoxen Russland und weg vom katholisch dominierten Österreich-Ungarn. Serbien wurde danach unbändiger Krisenherd. Es folgten die Balkankriege und eine Dauerkrise unter dem zwielichtigen Ministerpräsidenten Nikola Pašić und nationalistischen Untergrundorganisationen. Serbien hatte sich auf die Errichtung eines großserbischen Staates verschrieben. Künftige Konflikte mit Österreich-Ungarn seien deshalb abzusehen gewesen. Die serbische Regierung habe nichts gegen die Untergrundorganisationen getan und damit indirekt den Weg zum Attentat von Sarajewo geebnet.

Clark beschreibt minutös das Attentat von Sarajewo und den Verlauf der Juliokrise. Der Umgang mit der Krise aller beteiligten Regierungen werden anschaulich herausgearbeitet, darunter auch Fehler, die in Kombination miteinander zu einer schrittweisen Verschlümmelung der Situation führten. Dazu gehörten unter anderem, dass Belgrad auf provozierende

Weise eine Mitwirkung an der Aufklärung des Attentats verweigerte, K.u.K. von Berlin ermuntert, von Anfang an ausschließlich auf eine militärische Aktion gegen Belgrad setzte und andere Optionen nicht in Betracht zog und die Augen vor der Möglichkeit einer russischen Intervention verschloss. Berlin hoffte, der Konflikt werde sich lokalisieren und zum Austesten der russischen Kriegswilligkeit nutzen lassen. Russland sprach Wien rigoros das Recht ab, in irgendeiner Form gegen Belgrad vorzugehen. Die Folge war, dass keiner der Akteure die entstandene Situation noch überschauen, geschweige denn im Alleingang kontrollieren oder beherrschen konnte.

Paris tat nichts, um Petersburg zurückzuhalten, auch nicht vor der Generalmobilmachung am 29./30. Juli, mit der Russland die Weichen endgültig in Richtung Krieg stellte. Nun hatte Berlin keine andere Wahl, als ebenfalls mobil zu machen. Der französische Präsident Poincaré und der russische Außenminister Sasonow, seit Jahren vereint in rabiater Feindseligkeit gegenüber Deutschland, hatten unversehens den Balkankonflikt bekommen, der ihrer Ansicht nach nötig war, um gemeinsam gegen das Deutsche Reich vorgehen zu können. Bis Ende Juli hoffte Berlin, London werde neutral bleiben. Mit dem Hinweis, dass Frankreich und Russland gar nicht direkt bedroht seien, lehnte die britische Regierung bis zum 1. August eine Parteinahme ab. Tags darauf erfolgte dann der jähе Umchwung. Nicht die Verletzung der Neutralität Belgiens habe den Ausschlag gegeben, so Clark, sondern die Furcht, Großbritannien werde sich Russland wieder zum Feind machen, wenn es nicht an seiner und Frankreichs Seite gegen Deutschland in den Krieg ziehe. Mit dem Kriegseintritt habe Großbritannien zwei-

erlei erreichen wollen:

Eindämmung der deutschen Gefahr und Festigung des Bündnisses mit Russland.

Das alleine erklärt die Auslegung des Buches, wie wir sie in der FAZ oder *Die Welt* vorfinden, nicht. An diesen Stellen wird geäußert, dass Clark überzeugend die Alleinschuld Deutschland widerlege. Besonders wenn man beachtet, dass der Historiker Clark nicht urteilt, sondern beschreibt, was in den Jahren vor und den Wochen nach den Todesschüssen von Sarajewo passiert ist.

„Der Kriegsausbruch von 1914 ist kein Agatha-Christie-Thriller, an dessen Ende wir den Schuldigen im Konservatorium über einen Leichnam gebeugt auf frischer Tat ertappen. In dieser Geschichte gibt es keine Tatwaffe als unwiderlegbaren Beweis oder genauer: Es gibt sie in der Hand jedes einzelnen Akteurs. So gesehen war der Kriegsausbruch eine Tragödie, kein Verbrechen.“

Dennoch schwelt die „Fischer-Kontroverse“, über noch immer fehlenden Auseinandersetzung mit unserer Vergangenheit.¹

Clark dazu: „Nach dieser Sichtweise stolpern oder schlittern die Deutschen nicht in den Krieg. Sie entschieden sich für ihn – schlimmer noch, sie planten ihn im Voraus, in der Hoffnung, aus ihrer europäischen Isolation auszubrechen und den berüchtigten Griff nach der Weltmacht zu wagen.“

Ivica Košak

¹ Die Argumente der deutscher Historiker wie Fritz Fischer und Imanuel Geiss aus den 60er Jahren. Danach trug Deutschland die Hauptschuld am Kriegsausbruch 1914.

Wie die Schlacht am kalten Büfett

KROATISCHE KULTURGEMEINSCHAFT Vortrag und Diskussion über den Balkan als Krisenherd

Von Ingeborg Toth

WIESBADEN. Die Biebricher Sankt-Kilian-Kirche gehört heute zu Peter und Paul in Schierstein und wurde den Kroaten überlassen. Gleich neben der Kirche, an der Ecke Waldstraße, gibt es ein modernes Gemeindehaus, nach Kardinal Kuharic benannt, einst Erzbischof von Zagreb. In diesem Gemeindehaus sitzen Gäste und Mitglieder der Kroatischen Kulturgemeinschaft. Der Verein wurde 1990 gegründet und hat rund 120 Anhänger. Das sind ziemlich genau zehn Prozent aller Kroaten, die in Wiesbaden leben. Der Vorsitzende, Ivica Košak, ist Diplomingenieur und ge-

staltet interessante Diskussionsabende.

Diesmal geht es um die Vorgeschichte des Ersten Weltkriegs: „Gegen das Vergessen“ lautet der Titel. Košak zitiert in der Einladung Jean-Claude Juncker. Der sagt, wer an Europa zweifelt, soll die Soldatenfriedhöfe besuchen. Nirgendwo sei besser zu spüren was europäisches Gegeneinander bewirken kann.

Erinnerungen geweckt

Dieses Gegeneinander gab es nun wirklich häufig in der Geschichte, sagt Hannah Sachs, eine junge Historikerin, die frisch von der Mainzer Uni kommt, wo

sie ihren „Master of Education“ gemacht hat. Mit dem wird man zu einem Referendariat zugelassen. „Krisenherde waren im ausgehenden 19. Jahrhundert nichts Ungewöhnliches“, sagt sie. „Es gab sie über den ganzen Globus verteilt.“ Und es gab zwei Kriege der Staaten der Balkanhalbinsel in den Jahren 1912 und 1913 – im Vorfeld des Ersten Weltkriegs.

Als Folge wurde das Osmanische Reich bis in die heutigen Grenzen der Türkei verdrängt und musste große Gebiete an die Nachbarländer abtreten. „Die nationalen Konflikte, die auf dem Balkan herrschten, konnten trotz der Kriege nicht gelöst werden“, so Sachs. Hinterher streb-

ten viele eine Revision der neu gezogenen Grenzen an. Der Ausgang der Balkankriege steigerte die Bereitschaft der südosteuropäischen Staaten, am großen Gemetzel teilzunehmen, das 1914 begann.

„Wir stehen – 100 Jahre danach – vor einer Drohkulisse in der Ukraine“, sagt Košak. „Sie weckt Erinnerungen.“ Müssen alle, die die Geschichte nicht kennen, immer wieder die alten Fehler wiederholen? Košak zitiert einen Schriftsteller. Die Menschen hätten sich in den vergangenen 10000 Jahren nicht verändert. „Wir benehmen uns immer wieder nach dem gleichen Muster. Das sieht dann in der Retrospek-

tive aus, als wiederhole sich immer alles.“ Es geht nach Schlachten immer so zu, wie bei der Schlacht am kalten Büfett, sagt einer der kroatischen Zuhörerinnen: „Wenn es ums Verteilen geht, will jeder das größte Stück.“

An der Diskussion nimmt auch der kroatische Generalkonsul Josip Spolijaric teil. Er möchte wissen, wie es für Hannah Sachs ist, wenn sie die kleine Weltgegend „Balkan“ vor dem Ersten Weltkrieg betrachtet? Die künftige Lehrerin antwortet: Wer, wie sie, nicht einen Großvater in einem der Gemetzel verloren habe, könnte sich eine „unbefangene Meinung“ bilden. Das hofft sie jedenfalls.

Rhein Main Presse
Samstag 10. Mai 2014

Deutsche und Juden vor 1939

Zur Selbstverständnis des deutschen Antizionismus oder: der Versuch eine Verortung des fortdauernden Bewusstseinszustandes eines 'Migranten', in den Milieus, die von nationalistischen Bedürfnissen bis hin zu völkischen Sehnstüchten, Xenophobie, Fremdenfeindlichkeit und antisemitischen Denkformen geprägt sind.

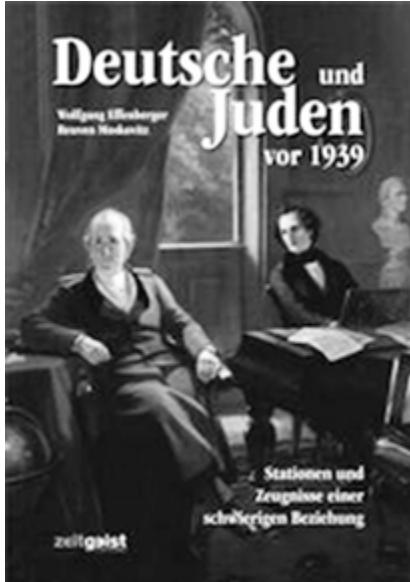
These:

Die soziologische Integration ethnischer Diversität wird durch das fortgesetzte Bedrohungsszenario als Folge eines wachsenden Einflusses der fremden Kulturen auf die Gesellschaft infrage gestellt.

Antithese:

Nach der kritischen Theorie zur Basisideologie der bürgerlichen Gesellschaft kommt der gesellschaftliche Wahn in keinem anderen Phänomen so konsequent zu seiner Wirklichkeit wie im Antisemitismus.

Nach der durch die **Shoa** (שֹׁאָה) gesetzten Zäsur konnte der Antisemitismus weder in alter Form, noch als offener Antisemitismus überhaupt fortbestehen. In der Öffentlichkeit waren bislang antisemitische Äußerungen als politisch unkorrekt vermieden worden. Dennoch werden mit sicherer Regelmäßigkeit die ruchbar werdenden antisemitischen „Entgleisungen“ sich als toleriert erweisen. Der Antisemitismus, obwohl er nicht mehr salonfähig erscheint, ist eine integrale „Alltagsreligion“ der **kapitalistisch-etatistisch** verfassten Gesellschaft vorhanden.^[1] In der medialen Berichterstattung steht beim Thema „**Juden**“ zumeist der Zeitraum 1939 bis 1945 im Mittelpunkt der Betrachtung. Kaum Aufmerksamkeit geschenkt wird indes der Entstehung des deutsch-jüdischen Dilemmas. Für das vorliegende Werk haben sich die Autoren **Wolfgang Effenberger** und **Reuven Moskovitz**, ein *Deutscher* und ein *Jude*, bis in die Anfänge zurück auf Spurensuche begeben und ... *Fakten zusammengetragen, die ein besseres Verständnis der historischen Entwicklung ermöglichen. Angereichert um Beiträge zeitgenössischer jüdischer Zeitungen erweitert "Deutsche und Juden vor 1939" nicht nur das heute herrschende Meinungsbild; das Buch soll auch dazu beitragen, dass sich die Geschichte nicht wiederholt. Die meisten Publikationen, die sich des Schicksals der Juden in Deutschland annehmen, haben primär den Zeitraum zwischen 1939 und 1945 im Blickfeld. Dieses Buch ist anders: Es setzt weit früher an und widmet sich vornehmlich der Frage nach der Entstehung des deutsch-jüdischen Dilemmas.*^[2]

antisemiti schen Vorurteils führt dazu, dass ein Interpretationsrahmen, der diese spezifische Form des antisemitischen Weltbildes berücksichtigt, nicht zur Verfügung steht. Überdies kommt der Verzicht auf jede sozialpsychologische oder gar psychoanalytische Perspektive hinzu, der dazu führen könnte, dass die Verknüpfungen zwischen dem antisemitischen Bild zum einen und Autoritarismus, Ethnozentrismus und *psychischen Dynamiken* wie Projektion und Regression zum anderen unberücksichtigt bleiben. In Deutschland entstand der Antisemitismus mit dem gegen die napoleonische Herrschaft gerichteten völkisch-romantischen Nationalismus und lag um die Wende zum 20. Jahrhundert im druckreifen Vorlagen vor. Er trug zwar bereits den Charakter eines flexiblen Codes, in dem sich die heterogenen Rechte finden und all ihre diffusen Ressentiments verknüpfen konnten, verblieb aber auf der Ebene eines „*Stammtisch-Antisemitismus*“, der keine organisatorische Struktur zur dauerhaften Einbindung seiner Anhänger aufzubauen vermochte. Der Antisemitismus aber, der sich nach 1918 radikalierte, systematisierte und organisierte, wurde zum zentralen Fluchtpunkt der nationalsozialistischen Ideologie und der Praxis einer Bewegung, die sich demokratische Parteibildung als Erfolgsrezept aneignete. Ursachen dieser immensen Aufladung des Antisemitismus waren zum einen die Niederlage im Weltkrieg, die mehrfachen ökonomischen Krisen- und politischen Umbruchserfahrungen, zum anderen die Frontstellung bis hin zum Bürgerkrieg gegen die KPD, gegen den russischen Bolschewismus sowie auch die ideologische Herausforderung

durch die ausformulierte kommunistische Geschichts- und Klassenkampfideologie. Hiervon unterscheiden werden muss wiederum die Herrschaft der NS, die die Ideologie als Staatszweck institutionalisierte damit eine destruktive Dynamik freisetzte, die schließlich in der Realisierung der ideologischen Konsequenz der Weltanschauung kulminierte: **der Einheit von Krieg und Vernichtung der Juden**.^[4]

„Denkt man an Wurzeln des totalitären Antisemitismus, so sind intellektuelle Wortführer wie Julius Langbehn, Gobinau, allenfalls Chamberlain, das Wagnerische Bayreuth, schließlich Lanz von Liebendes gemeint; selten die eigentlich politisch-soziale Sphäre. So kulturfremd nun aber auch in der Tat Hitler sich ausnimmt, so tief reichen doch die geschichtlichen Ursprünge seiner Untat. Sie stecken keineswegs bloß in den Theoremen einiger paranoider Querköpfe.“ (Max Horkheimer, Theodor W. Adorno) Anders als im Buch dargestellt gibt es keinen „ewigen Antisemitismus“^[5] und nicht jegliche Feindschaft gegen Juden kann als „Antisemitismus“ bezeichnet werden.^[6] Auch lässt sich der Antisemitismus nicht als bloße Zweck-propaganda der Herrschenden zur Ablenkung der Wut der Beherrschten erklären. Zur Weltenlage berichtet Henry Broder: „Die Welt im Nahen Osten ist in zwei Fronten geteilt, da sind die arabischen Völker, die von den progressiven Kräften der Welt im Sinne des Fortschritts unterstützt werden, demgegenüber stehen die zionistischen Kreise, die jüdische Bourgeoisie und Monopole in und außerhalb Israels, die von der ganzen kapitalistischen Welt unterstützt werden.“ Sollte daraus folgen, dass aus den vom Faschismus vertriebenen Juden selbst Faschisten geworden sind, die in Kollaboration mit dem amerikanischen Kapital das palästinensische Volk ausradieren wollen?

Die die Identifikation 'der Juden' mit dem - so notwendig wie folgenschwer falsch begriffenen - Kapitalismus. Die eigene Ohnmacht der ehemaligen Ostblockstaaten Ungarn, Rumänien und neuerdings auch Kroatien zeigen Abhängigkeit von fremden Geld. Die populismusnahe Aussage „**Geld regiert die Welt**“, ist eine falsche Reduktion des

Kapitalismus auf das Geld. Doch Geld, das denkbar Abstrakteste, muss einfach einem konkreten **Geldbesitzer** gehören, welcher aus dem Hintergrund die Welt regiert, und so endet diese „Logik“. Auch hier ist Proudhon beispielhaft beim Antisemitismus, wenn in einem letzten Schritt der Geldbesitzer dann als „*Jude*“ namhaft und haftbar gemacht wird. Die vom Antisemitismus „dem Juden“ zugeschriebenen Eigenschaften - *Rast-* und *Wurzellosigkeit* (*Ahasverus*), *Internationalität*, *Abstraktheit*, *parasitär* von fremder Arbeit lebend, alle Werte zersetzend, als geheime Macht hinter dem Rücken der Menschen das Schicksal der Gesellschaften bestim mend - lassen sich dechiffrieren als auf „den Juden“ projizierte und in ihm personifiziert Eigenschaften des aus der Universalisierung der Tauschbeziehungen entspringenden Kapitals. Meinungsumfragen der amerikanischen Militärverwaltung 1946-49 zeigen, dass es in Deutschland auch beim Antisemitismus keineswegs eine „Stunde Null“ gegeben hatte. Die Mehrheit der Deutschen wollte sich in keiner Weise für die Taten des NS verantwortlich fühlen, bereits die Rückerstattung jüdischen Vermögens nach 1950 stieß auf massiven, antisemitisch sich artikulierenden Widerspruch. Paradoxes und perverses Novum des Antisemitismus nach 1945, gerade in Deutschland, ist, dass Auschwitz gar als neue Quelle eines „sekundären Antisemitismus“ wirken kann. Alle Versuche der Verleugnung, Entschuldung und Relativierung des Nationalsozialismus zeugen von der Existenz jener Schranke, die die „deutsche Tat“ Auschwitz jedem Bedürfnis nach „deutscher Identität“ setzt und so gerade nicht nur einen Antisemitismus trotz, sondern einen „Antisemitismus wegen Auschwitz“^[7] hervorruft. Antizionismus ist die „Anwendung“ des antiimperialistischen Schemas auf den Konflikt zwischen dem Staat Israel und der palästinensischen nationalen Befreiungsbewegung. Hierdurch führen die oben beschriebenen strukturellen Affinitäten zur teilweisen inhaltlichen Affinität: Das anti-imperialistische Weltbild besitzt nicht nur keine Immunität gegenüber antisemitischen Stereotypen, sondern tendiert, konkretisiert als Antizionismus, dazu, sie selbst hervorzubringen. Die von den Antizionisten betriebene Verschiebung

des NS nach Israel, die Rede von einer „ideologischen Verwandtschaft zwischen dem Antisemitismus des NS-Faschismus und dem Zionismus“ bis hin zur obszönen Behauptung einer Mitschuld an der Vernichtung, leistet eine derart unverfrorene Verdrängung des NS, Exkulpation der deutschen Nation und Restituierung deutschen Nationalgefühls wie sie selbst **Nolte et. al.** weit von sich weisen würden: an jenem Staat, der allein durch seine Existenz die Erinnerung an Auschwitz nicht vergehen lässt und so dem Bedürfnis nach deutschem Nationalgefühl im Wege steht. „So sind sie uns perverserweise ähnlich geworden“.^[8] stellen mit der späten Geburt begnadete deutsche Antizionisten fest, und die solch scheinheiligem Entsetzen stets auf den Fuß folgende Entdeckung der Palästinenser als die „*Juden der Juden*“^[9] bedeutet in seiner Konsequenz nicht nur Entschuldigung, sondern Aufruf zu neuerlicher Gewalt - die Juden sollen nämlich bloß nicht glauben, „als hätten sie durch unsere Taten eine Art Mordbonus erhalten“ - die Rede ist von einer „*Auschwitzkeule*“. Das Buch verschiebt nicht nur alles Böse auf das Abstraktum mit dem Namen „Zionismus“, sondern delegiert auch noch den Widerstand an die Araber/Palästinenser, die als Brückenkopf nationalrevolutionärer deutscher Bedürfnisse Israel von der Landkarte tilgen sollen.

Ivica Košak

[1] Paul W. Massing: Vorgeschichte des politischen Antisemitismus. Europäische Verlagsanstalt (1986)

[2] http://www.amazon.de/Deutsche-Juden-vor-1939-schwierigen/dp/3943007049/ref=sr_1_2?ie=UTF8&qid=1385920338&sr=8-2&keywords=deutsche+und+juden

[3] Wolfgang Effenberger und Reuven Moskovitz: Deutsche und Juden vor 1939: Stationen und Zeugnisse einer schwierigen Beziehung, Zeitgeist Print & Online; Auflage: 1. (23. September 2013)

[4] Vgl. Arendt (1986); Jäckel (1969); Mommsen (1983); Broszat (1986); Pohlmann (1990).

[5] Broder, Henryk M., Antizionismus - Antisemitismus von links?, in: Aus Politik und Zeitgeschichte B24/76, 12.6.1976 und

[6] Silberner, Edmund, Sozialisten und Judenfrage, Berlin 1962

[7] Diner, Dan, Negative Symbiose. Deutsche und Juden nach Auschwitz, in: Babylon, Heft 1/1986, S.9-20

[8] Elias, Marwan, Zionismus und deutsche Argumentation, in: Irland-Info Nr.17/18, August 1983, S.90-95

[9] Offenberg, Mario, Überlegungen zu Politik und Geschichte des Antisemitismus in Deutschland, in: Irland-Info Nr.17/18, August 1983, S.100-104

BR*RIJEĆ* - glasnik Hrvatske kulturne zajednice, broj 45/46, 2014.

Berlinska konferencija o zapadnom Balkanu u kolovozu 2014. imala je za cilj demonstraciju podrške. Bila je to prilika za razgovore o prioritetima kao što su gospodarstvo, vladavina prava, pružanje sigurnosti stranim investicijama, otvaranje novih radnih mjesta. Ovaj „balkanski samit“ u Berlinu je bio prvi „prvi u nizu“ i sljedeći su već zakazan za 2015. i 2016. u Austriji, odnosno Francuskoj. Europski analitičari ukazuju na vidno zaostajanje pojedinih zemalja regije ali i na važnu činjenicu da se sastanak organizira u trenutku zategnutih odnosa Bruxellesa i Moskve. Berlinska konferencija je bila i obnavljanje poruke privrženosti Europske unije zajedničkoj budućnosti. Ali, i Berlin i Bruxelles žele čuti istoglasnu uzvratnu poruku. Na „**Hrvatskom glasu Berlina**“, obavljana je analiza medijskog odjeka na Berlinsku poruku.

Od velike zadrške do posvemašnje euforije

- Medijski odjeci Berlinske konferencije u Njemačkoj i na Jugoistoku Europe -

Nije bilo njemačkog medija koji nije najavio da će Angela Merkel u Berlinu organizirati Konferenciju o Zapadnom Balkanu. Dva tri dana prije samita šefova zemalja jugoistočne Europe, koji je zakazan za 28. kolovoza 2014., svi su se o tome raspisali, na svim razinama, od lokalne do savezne. Novinski dnevnicici, internetski portalni, radijske i televizijske emisije spominjali su dva cilja - kako što prije u Europsku uniju učlaniti Bosnu i Hercegovinu, Srbiju, Crnu Goru, Makedoniju i Albaniju i kako međusobno pomiriti države nastale raspadom Jugoslavije. Stoga je bilo logično da su u Berlin došli i najviši predstavnici Hrvatske i Slovenije. Konferencija je završila *Završnom izjavom*, agendum, u kojoj su određeni okviri za postizanje tih ciljeva.

U Njemačkoj je najava bilo jako puno, ali izvještaja, osim onih obligatnih u televizijskim dnevnicima, čista su rijetkost, a komentara gotovo i nema. Izdvajamo:

U konzervativno-liberalnom dnevniku *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, čiji su novinari obično izvrsno upućeni u tajne berlinske politike, na četvrtoj je, a ne na naslovnoj stranici slika Angele Merkel u pozdravljanju kosovskog premjera Hashima Thaćia, a u izvještaju „**Barem neformalno priznanje**“

odmah na početku tvrdnja da „se na to približavanje Evrope iskonski je međunarodnim konferencijama ne interesuje“. Njemačke strateški, sigurnosnopolitički i gospodarski rezultatima izlazi na vidjelo, da ih podarski,“ tvrdi Benjamin Pargan, se pokazuje javnosti nego da ih se šef Programa za Jugoistočnu Euroispregovara iza zatvorenih vratiju. „... Pred kancelarkinim uredom u četvrtak su se u jednom redu vijorile nacionalne zastave Srbije i Kosova. Tako što se ne dešava baš prečesto, čuli smo u njenom uredu. Rečeno nam je to usput, ali s do-

zom ponosa.“

FAZ-ov komentator „**Perspektive**“ počinje s konstatacijom: „Kad se nekoga poziva, onda je dobro razašiljati pozitivne poruke. Ovog se načela u četvrtak držala i savezna vlada. Budućnost država zapadnog Balkana je u Europskoj uniji, rekao je ministar gospodarstva Gabriel. Na svu sreću Gabriel to nije povezao ni s jednim konkretnim datumom.“ Komentator nakon toga nabraja argumente protiv proširenja – iskustvo s Rumunjskom i Bugarskom i sukobi među balkanskim državama te predlaže jedan drugi oblik približavanja:

„Možda bi bilo čak jako dobro kad bi se se u život vratilo jedan zastarjeli pojam koji se onomad koristio u vezi s Turskom: privilegirano partnerstvo. Tada bi dugoročno bilo štošta moguće.“

„To nije milostinja za siromašne zemlje s jugoistoka kontinenta. Ne,

to približavanje Evrope iskonski je interesuje. Njemačke strateški, sigurnosnopolitički i gospodarski rezultatima izlazi na vidjelo, da ih podarski,“ tvrdi Benjamin Pargan, se pokazuje javnosti nego da ih se šef Programa za Jugoistočnu Euroispregovara iza zatvorenih vratiju. „... Pred kancelarkinim uredom u svom komentaru „**Nova nada za dvorište Europe?**“ i nastavlja: „To su mišljenje na Zapadnobalkanskoj konferenciji zastupali i izaslanici njemačke privrede. Naravno da oni pri tome misle na vlastiti boljšitak i prije svega su zainteresirani za nova prodajna tržišta i proizvodne pogone s jeftinom i kvalificiranom radnom snagom. Njihove izjave jaka su politički signali jer se gazde ne ustručavaju otvoreno progovoriti o mnogim problemima – o nedostatu pravne države, bezvoljnoj borbi protiv korupcije, manjkavoj sigurnosti za ulaganja i lošoj infrastrukturi. ... Istovremeno se ni u kom slučaju ne smije podcijeniti strateško i političko značenje skoro približavanja tih zemalja Europskoj uniji. S obzirom na dramatičan razvoj događaja u Ukbajini, teško je shvatljiva dosadašnja berlinska nevoljnost glede mogućeg članstva tih zemalja u EU-u. To bezživotno držanje bilo je kontraproduktivno i zato ova jasno izražena podrška njemačke kancelarke stvarno predstavlja novu nadu za cijelu regiju.“ Pergan upozorava na činjenicu da su zadnjih godina Srbija, pa i Bosna i Hercegovina, Makedonija i Crna

RIJEĆ - glasnik Hrvatske kulturne zajednice, broj 45/46, 2014.

Gora po cijelom svijetu tražili investicije i finansijsku pomoć i da su je našli: „U Rusiji, Kini, Turskoj i članstvo u Europskoj uniji, zavlačarskim zemljama. ... To se tim dala je zemljama ne smije zamjeriti. Stanje na njihovim tržištima rada je tako beznadno, da se svaka investicija prima zahvalno i bez pitanja. Osim toga novi partneri ne postavljaju neugodna pitanja o demokraciji i slobodi medija.“ Pergan je svjestan opasnosti koje bi mogle doći s novim proširenjem: „... jer to približavanje može uspjeti samo uz punu podršku vlada zemalja Zapadnog Balkana. No čini se da je upravo to, pored zamora s letjela u Albaniju. Bavarski proširenjem koje vlada u starim članicama EU-a, najveći problem. Pojedini članovi vlada koje su bile pozvane na konferenciju o Zapadnom Balkanu nisu baš pouzdani partner za Berlin i Bruxelles. Mnogi su, kako je dokazano, korumpirani. Pojedini predstavnici vlada, i pa i visoko rangirani, često u Berlinu govore ono što njihovi sugovornici žele čuti, da bi onda kod kuće i dalje vodili politiku koja nema godina iz velike europske nade razvili u male balkanske diktatore. Tim se ljudima mora jasno reći da istaknula njemačka kancelarka, odvažna je najava.“

Ne treba se čuditi tako slabom medijskom odjeku ove konferencije u Njemačkoj. Oči njemačke javnosti u zadnje su vrijeme uprte na Istok Europe pa i dalje na Bliski Istok gdje se puca i odakle svakim danom stižu sve dramatičnije vijesti. Na konferenciji se ništa konkretno nije odlučilo što bi se ticalo Njemačke i Europske unije. Svi razgovori, pregovori, premišljanja, simbolične geste, obećavajući ili prijeteći pogledi, tiču se – za sada – samo jugoistok Europe.

Medijima u *Albaniji*, čije važnim korakom na putu do priznajenja s 95 % podržava stanovništvo nanja Kosova i koji je od Bruxellesa našli: „U Rusiji, Kini, Turskoj i članstvo u Europskoj uniji, zavlačarskim zemljama. ... To se tim dala je zemljama ne smije zamjeriti. Stanje na njihovim tržištima rada je tako beznadno, da se svaka investicija prima zahvalno i bez pitanja. Osim toga novi partneri ne postavljaju neugodna pitanja o demokraciji i slobodi medija.“ Pergan je svjestan opasnosti koje bi mogле doći s novim proširenjem: „... jer to približavanje može uspjeti samo uz punu podršku vlada zemalja Zapadnog Balkana. No čini se da je upravo to, pored zamora s letjela u Albaniju. Bavarski proširenjem koje vlada u starim članicama EU-a, najveći problem. Pojedini članovi vlada koje su bile pozvane na konferenciju o Zapadnom Balkanu nisu baš pouzdani partner za Berlin i Bruxelles. Mnogi su, kako je dokazano, korumpirani. Pojedini predstavnici vlada, i pa i visoko rangirani, često u Berlinu govore ono što njihovi sugovornici žele čuti, da bi onda kod kuće i dalje vodili politiku koja nema godina iz velike europske nade razvili u male balkanske diktatore. Tim se ljudima mora jasno reći da istaknula njemačka kancelarka, odvažna je najava.“

Bashe u kojem ovaj između ostaloga kaže. „Ova konferencija u Berlinu korisna je i zbog toga što je ona protiv Ramine oligarhije.“

Kosovski mediji izvještavaju vrlo pozitivno. Najveće značenje vide u činjenici da se Kosovo Europskoj uniji i regiji predstavilo sa svim državnim simbolima iako pet zemalja nije priznalo Kosovo - Rumunjska, Grčka, Cipar, Slovačka i Španjolska. Mnogi mediji citiraju ministra vanjskih poslova Envera Hoxhaju koji konferenciju smatra

zajtijevao veću podršku Bruxellesa za Balkan. Hoxhaj se u budućnosti nada i većim investicijama iz Njemačke. Prištinska *Gazeta Express* izvještava o odnosu premijera Hashima Thacia i Berlina koji da je pod svaku cijenu htio na ovaj put jer da je dugo čekao na ovaj trenutak između ostalog i zbog toga što su u Prištini 2009. uhićeni agenti BND-a (njemačke Savezne obavještajne službe): „I dobio je slike koji je htio.“ Sastao se s njemačkom kancelarkom Merkel koja da mu je - prema dnevniku *Koha Ditor*, što izlazi i na Kosovu i u Albaniji - rekla: „Vaši su građani umorni od korupcije.“

U *Makedoniji* se nije previše izvještavalo s berlinske konferencije. Svi priželjkuju makedonsku integraciju, ali to je sporedna tema u javnim raspravama. Izvještaji su se usredotočili na značenje Njemačke za zapadni Balkan. Kažu da je Njemačka svjesna svojih obveza, ali da prije svega požuruje reforme. U mnogim je člancima težište na tome što Njemačka sasvim konkretno očekuje od Skopja - s Grčkom konačno okončati nesretnu svađu oko imena, neograničenu slobodu medija, neovisno sudstvo i nesmetano djelovanje političke opozicije. S druge strane se ističe, pogotovu oni mediji koji su bliski vlasti, a njih je većina, da su odnosi između Skopja i Berlina dobri s time da kad se kaže Berlin, da se misli na kancelarku. Nije bilo novine u kojoj nije izašla velika fotografija Angele Merkel.

Crnogorski mediji ističu da je Evropska unija u regiji obavila svoju mirovnu ulogu i da se to osjetilo na „Berlinskom kongresu“. Premijeri balkanskih država bili su ljubazni jedan prema drugome, a međusobno im ponašanje miroljubivo. Berlinska konferencija je posmislila vanjskih poslova Envera Hoxhaju koji konferenciju smatra

suradnja donosi više prednosti nego suparništvo i da će to ubrzati pristupne napore. Crnogorski mediji citiraju šefa vlade Milu Dukanovića koji je od Europske unije zatražio da krene u nova poslanja, da umanji gospodarsku zaštitu i izgraditi infrastrukturu. I opozicijski dnevnik „Vijesti“ konferenciju smatra uspješnom, ali ukazuje na to da je za taj uspjeh zasluznija Njemačka i kancelarka Merkel nego „borbeni pijetli od jučer“.

Slovenski mediji ne pridaju veliku pozornost ni konferenciji ni njenim rezultatima. Izvještaji su gotovo pa neutralni i bez komentara, osim jednog kratkog u dnevniku *Delo*. Delo se pita što je to Zapadni Balkan i na to pitanje odgovara da su to sasvim različite države i različita kojima je samo jedno „pet točaka“ koje da su oduševile

Također se ističe da zapadnobalkanske države moraju puno toga nadoknaditi, na političkom, pravnom i gospodarskom polju te da prije svega moraju u potragu za zajedništvom, a ne za razlikama. Kao dobar primjer *Delo* ističe Slovensku i Hrvatsku koje su prije dvije godine zajedno pokrenule taj proceci i da su to učinile uprkos nekim nerazriješenim problemima.

Medijski je *Bosna i Hercegovina* jedinstvena u tumačenju rezultata berlinske konferencije.

U bošnjačkim, hrvatskim i srpskim novinama nema kritičkih primjedbi. Svi su dnevni na naslovnoj stranici izvjestili o konferenciji. U udarnim vijestima *FTV-a* (Radio-televizija Federacije Bosne i Hercegovine) predsjedavajući ministara BiH *Vjekoslav Bevanda* naglasio je da nije vršen nikakav pritisak nego da se razgo-

varalo o regionalnoj suradnji. Svi varati sa Srbijom oko ulaska u EU i da engleski tjednik *The Economist* Njemačka kao gospodarska sila mist tvrdi da „se Hrvatska sve više odmiče od svoje regije, napuštajući poziciju lidera, i sve više okreće prema Europskoj uniji.“ *Jutarnji* pak piše da Bruxelles: „Položaj Hrvatske na ovoj Berlinskoj konferenciji ... vidi značajnim u političkom smislu, jer se Hrvatska, kao nova članica EU, doživljava i kao glas regije u EU i kao europski glas u regiji...“. Berlinska konferencija nije bila toliko jaka tema da dospije na naslovnice **hrvatskih medija**.

Prenosile su se agencijske vijesti koje su isticale pojačane napore Njemačke na integriranju država nastale raspadom Jugoslavije i da se Hrvatska nadala konkretnoj podršci u realizaciji Jadransko-jonske autoceste i konkretnim izjavama o gradnji prijavnog terminala za plin na Krku. No, Berlin je pokazao samo dobru volju. Riječki *Novi list* berlinsku je konferenciju proglašio pljuskom za mlade članice Europske unije, za Hrvatsku i Sloveniju. U komentaru pod naslovom „**Povratak na Balkan**“ tvrdi se da: „Njemačka time simbolično poručuje Zagrebu i Ljubljani da joj je dosta njihova neuvjerljivog izmotavanja i stalnog neproaktivnog nadmetanja oko tobožnjeg primata nad regijom. Njemačka je očekivala od Hrvatske da kao nova članica EU iskreno i aktivno podrži ponajprije Srbiju, a onda i BiH i ostale zemlje regije na njihovu putu prema EU, no proaktivna politika najmlade članice EU u regiji u potpunosti je izostala. Zapravo je upitno može li uopće Hrvatska, kao ekonomski izrazito neuspješna država, biti regionalna liderica. Regionalno liderstvo Hrvatske potpuna je iluzija.“¹

Nacionalna novinska agencija

Tanjug izvještava o Berlinu i tako što sažima članak iz zagrebačkog dnevnika *Jutarnji list* pa u naslovu

utvrđuje da je: „Berlin Srbiji namenio ulogu predvodnice u regionu“.

Ono što je za srbjanskagu novinu gotova stvar, za zagrebačku novinu

to je još uvijek samo pretpostavka. Doduše, *Jutarnji* tu pretpostavku

podmazuje i sasvim relevantnim tvrdnjama, od toga da hrvatski zastupnici u Europskom parlamentu ne žele sjediti u odboru koji će prego-

Aleksandra Brnetić
Hrvatski glas Berlin
2.9.2014.

¹ Objavljeno s ljubaznim dopuštenjem Hrvatskoga glasa Berlin: <http://www.hrvatskglas-berlin.com/?p=140239>

MOGUĆNOSTI I POTENCIJALI INVESTIRANJA U REPUBLIKU HRVATSKU PREDSTAVLJENI HRVATSKIM ISELJENIČKIM ZAJEDNICAMA

ODRŽANA PRVA VIDEOKONFERENCIJA S ČLANOVIMA SAVJETA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE ZA HRVATE IZVAN REPUBLIKE HRVATSKE NA TEMU MOGUĆNOSTI INVESTIRANJA U REPUBLIKU HRVATSKU

Zagreb , 25.veljače 2014. - Zašto ulagati u Republiku Hrvatsku? Koje su poticajne mjere? Koje su najznačajnije investicijske destinacije te kakav je novi zakonodavni okvir koji olakšava investiranje u Republici Hrvatskoj - dio je pitanja na koja su predstavnici hrvatskih iseljeničkih zajednica iz Njemačke, Australije, Novog Zelanda, SAD - a, Kanade, Velike Britanije, Belgije, Danske, Luksemburga, Nizozemske, Norveške i ostalih zemalja imali prigodu čuti tijekom prve web-video konferencije, koju je organizirao Državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske za članove Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

S obzirom da je gospodarstvo najaktualnija tema Agencija za investicije i konkurentnost, predstavnicima hrvatskih zajednica u iseljeništvu predstavila je mogućnosti i potencijale za ulaganje u Republiku Hrvatsku te katalog investicija koje je trenutno moguće realizirati u našoj domovini.

Svi članovi Savjeta dobili su potrebne materijale vezano za investiranje u Republiku Hrvatske te će, sukladno svojim aktivnostima, iste prezentirati ne samo članovima hrvatskih zajednica u svijetu već i zainteresiranim predstavnicima različitih gospodarskih udruga i subjekata zemalja u kojima žive.

Daria Krstičević, predstojnica Državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske je naglasila kako će se, na ovaj način, putem pravodobnih informacija o mogućnostima koje Republika Hrvatska nudi sunarodnjacima izvan svojih granica, dodatno unaprijediti suradnja i uspostaviti čvršća povezanost na svim poljima između Republike Hrvatske i Hrvata koji žive izvan njenih granica. „*Osim toga, na ovaj način će pripadnici hrvatskog naroda izvan granica Republike Hrvatske biti maksimalno uključeni u hrvatski društveni i politički život te će o svim mogućnostima i događanjima u Republici Hrvatskoj moći pravodobno informirati članove hrvatskih zajednica izvan Republike Hrvatske*“ – rekla je predstojnica Krstičević.

„*Izuzetno mi je drago što smo pokrenuli suradnju s Državnim uredom za Hrvate izvan Republike*

BR*RIJEĆ* - glasnik Hrvatske kulturne zajednice, broj 45/46, 2014.

Hrvatske i što smo našim predstavnicima u svijetu imali prilike predstaviti mogućnosti za investiranje u Republiku Hrvatsku. Hrvatski iseljenici čine vrlo važnu kariku u privlačenju novih investicija u Republiku Hrvatsku. Opće je poznato da imamo jako puno uspješnih Hrvata koji su kapitalizirali svoje znanje u razvijenim zemljama diljem svijeta, a s druge strane imaju prednost poznavanja načina poslovanja i mentaliteta u Hrvatskoj. U dosadašnjoj komunikaciji koju smo imali s poslovnim ljudima hrvatske dijaspore u svijetu vidljivo je da postoji znatan interes za investiranje u Republiku Hrvatsku, ali nažalost do sada imamo samo par uspješnih primjera. Intencija nam je da putem naših ciljanih kampanja privlačenja investitora po zemljama, poseban naglasak stavimo upravo na hrvatske iseljenike. Danas smo napravili i prvi korak ka tom cilju, a to je da smo upoznali članove Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske sa svim pozitivnim aktivnostima koje je hrvatska Vlada u posljednjih godinu dana učinila na području povećanja konkurentnosti cjelokupnog gospodarstva Republike Hrvatske, a koji će rezultirati novim investicijskim ciklusom“, izjavio je Damir Novinić nakon održane prve videokonferencije.

Državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, u suradnji s Hrvatskom akademskom i istraživačkom mrežom CARNet, će jedanput mjesečno putem web video konferencije, organizirati predstavljanje ciljanih institucija u Republici Hrvatskoj koje provode različite aktivnosti i programe u odnosu na Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Podsjećamo, Savjet je, sukladno Zakonu o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske, utemeljen Odlukom Vlade Republike Hrvatske od 6.lipnja 2013.. Ima zadaću pomagati hrvatskoj vlasti te ju prvenstveno savjetovati, s konkretnim prijedlozima, kako i na koji način jačati suradnju između matične domovine i Hrvata koji žive izvan njezinih granica.

Članovi Savjeta iz reda pripadnika Hrvata izvan Republike Hrvatske su predstavnici udruga, organizacija i institucija Hrvata izvan Republike Hrvatske. To su osobe koje su uvažene u sredinama u kojima žive, angažirane na očuvanju i jačanju hrvatskog identiteta svojih zajednica i na unapređenju odnosa sa svojom domovinom.

Kontakt:

AIK:

Željka Krhač; T: +385 (0)1 6826 822; M: + 385 (0)91 269 00 82;
E-mail: zeljka.krhac@aik-invest.hr

Agencija za investicije i konkurenost je agencija Vlade Republike Hrvatske čija je osnovna zadaća promicanje Hrvatske kao poželjne investicijske destinacije, proaktivno privlačenje i realizacija investicijskih projekata te unaprjeđenje konkurenčnosti hrvatskog gospodarstva na globalnoj razini. Pružanje sve potrebne pomoći i asistencije stranim i domaćim investitorima, olakšavanje realizacije samih investicija te omogućavanje da isti investicijski projekti ostvare svoj maksimalni poslovni potencijal u Republici Hrvatskoj, primarni su ciljevi Agencije za investicije i konkurenost. Dodatne informacije: www.aik-invest.hr

HRVATSKA U EU

Karneval u Mainzu

U Evropskoj uniji Hrvatska je sada,
sav se narod hrvatski, blagostanju nada.

Slovenci nam sada torbe ne prevrću,
niti nas carine, sve na našu sreću.

Uvozit možemo mi puno rakije
izvozit također, sve se sada smije.

U Njemačkoj sad političare koje
smijemo birati, komunalne svoje.

Mnogi će Hrvati sad emigrirati,
izvan domovine kruh svoj potražiti.

Radnih mjesata nema u Hrvatskoj više
poduzeća, tvornice, gospoda zatvorise.

Trebamo to znati, prijatelju, pobro:
Svako zlo je uvijek za ponešto dobro.

Hrvatska će ostati zemlja najčistija,
neće ju zagaditi teška industrija.

Proizvodnja mnoga u Hrvatskoj stala
seljačka, turistička, Hrvatska postala.

Za hrvatski narod ta istina pali:
Seljaci smo bili, seljaci ostali.

U tuđinu prije išli su radnici, seljaci
sad inženjeri, liječnici i drugi stručnjaci.

Za mlade stručnjake sada posla nema,
pa se mnoga mlađež u tuđinu spremi.

Svoje znanje oni drugima će dati,
dok će domovina za njima plakati.

Svi stručnjaci mlađi vani će ostati
naša se tehnika neće razvijati.

Vratiti se neće oni u domaju
možda jednom kad je, život im pri kraju.

Opet vrijedi poslovica za koju se dugo
mari:

Hrvati su bolji tuđe sluge, nego svoji
gospodari.

Hrvatska će tada turistička zemlja biti
cijelu će Evropu znati ugostiti.

Pa i zadnji otok prodat ćemo tada,
jer svi nastojimo da nam stranac vlada.

Sve nam goste naše znamo poslužiti
samo se pošteno treba djelovati.

Sad u kasi mora novac sav štimati,

inače će Linić hotel zatvoriti.

Poštenjem će Slavko sad sve naučiti,
jer državnu kasu treba napuniti.

Sad se porez plaća sve do golih gaća,
iz državne kase, lova se ne vraća.

Dugove, kredite, što ga zemlja ima
moraju se platiti s ovim ulozima.

Hrvatska godišnje 10 milijardi plaća
kamata na kredite, glavnici još ne vraća.

Zakoni, pravila, sada se poštuju
u čuzu se ide sad za korupciju.

Svi bi na Jadranu dobro zaradili,
a porez državi, ne bi pak platili.

U EU sad vlada druga politika,
tu se porez plaća i nema ispraka.

Ganster AL Capone porez nije platio
u čuzi je Alcatraza jednom završio.

Jer bez kapitala nema blagostanja
životnog standarda, nit napredovanja.

Sad se porez plaća sve do golih gaća,
iz državne kase, lova se ne vraća.

Bogu božje, a caru carevo,
tako se poštuje vasionsko pravo.

U Evropskoj uniji Hrvatska je sada,
sav se narod hrvatski, blagostanju nada.

Neki političari nadaju se lovi
da će iz EU kase milijune da ulovi.

Milijunske projekte sad predstavljaju
nepovratnoj lovi za njih se nadaju.

Koliko će ti projekti narodu služiti,
već će povijest jednom to zabilježiti.

Kad sve milijune oni profućkaju
skupi se krediti tada uzimaju.

Opet će se Hrvatska jako zadužiti,
Hrvati to neće moći otplatiti.

Za Horizon-projekte Hrvatima sada
svoje milijune Švicarska već ne da.

Znaju ti bankari da će lova ova
završiti u kasama tu mnogih lopova.

Diljem domovine trgovine strane,
jer im političari posao ne brane.

Kaufland i Lidl, Interspar i Metro
Eurodom i Bila, Merkator i Getro.

Portanova, Emezetta, Kozum i Esseker,
Algoritam, Brodomerkur, Avenia-mail,
Bauzentar.

Pa vas sada pitam tko kupuje ovu robu,
jer Hrvati s malom plaćom tu kupit ne mogu.

Tek političari slobodu imaju
da za uvoz iz EU beru proviziju.

Hrvatsko tržište robom preplavljenog
što je u EU bilo odbačeno.

Hrana, stara, loša, bezvrijedno piće
i meso iz leda i stare piliće.

Govedinu iz Engleske, jer je jeftinija
nitko pak ne brine, ak BSE ima.

U gotovoj hrani - lazanje, čevapima
pored govedine, konjskog mesa ima.

U Evropskoj uniji Hrvatska je sada,
sav se narod hrvatski, blagostanju nada.

Blagostanje pravo jeste čovjekovo
pošteno raditi i živjeti zdravo.

Naraštaju novom ostat će priroda
čisto more, šume, najčistija voda.

Voda će mjerilo buduće postati
po čistoći njenoj standard se mjeriti.

Čisti zrak će isto mjerilo nastati,
bio hrana od seljaka, tad se vrednovati.

Hrvatski seljaci neće izvoziti,
jer će sve plodove Hrvati pojesti.

Živjet će zdravije neg drugi građani,
u svojoj će uvijek ostat domovini.

Našu hranu i plodove treba uživati
i našeg seljaka tako podržati.

Za hrvatski narod ta istina pali:
Seljaci smo bili, seljaci ostali.

Hvala Bogu dragom nam za čiste vode
dičimo se, jer imamo čistoću prirode.

Najvažnije jeste hrvatski pričati
tradiciju sačuvati, pošten biti i pošten ostati.

Marljivo raditi, vjeru kršćansku držati,
djecu i mlađež u njoj odgajati.

Boga ljubiti moliti, ljudi poštivati, voljeti,
sreću i blagostanje tako nalaziti.

HELLAU!

Katica Kiš, Mainz 2014.

IN MEMORIAM

Dipl.-Ing. Srećko Bošnjaković

☆21.01.1937 †20.06.2014

Srećko Bošnjaković wurde geboren 1937 in Zagreb (Kroatien) als Sohn des Humanisten und Naturwissenschaftlers Professor Fran Bošnjaković.

Srećko besuchte von 1943 bis 1953 die Volksschule und das Realgymnasium in Zagreb. 1953 folgte der Umzug mit den Eltern nach Deutschland. 1957 absolvierte er das Abitur in Braunschweig, anschließend ein Praktikum bei "The Singer Sewing Mach." in Clydebank, Scotland sowie in der "Braunschweigischen Maschinenbauanstalt" in Braunschweig. Es folgten ein Studium der Elektrotechnik an der TH Braunschweig und ein Studium der Nachrichtentechnik an der TH Stuttgart, was er 1965 mit dem Diplom abschloss. Ab 1965 übernahm Srećko Entwicklungsaufgaben im Labor für Grundlagenentwicklung und war seit 1968 betraut mit der Projektierung von Nachrichtentechnischer Ausrüstung für nationale Post- und Bahnverwaltungen im Ausland (z.B. Norwegen, Saudi-Arabien, Jugoslawien) bei Standard Elektrik Lorenz AG in Stuttgart. Seit 1999 befand Srećko sich im Ruhestand.

Srećko war Mitbegründer und 1. Vorsitzender des Kroatischen Ingenieurvereins HIT&E sowie Vorstandsmitglied im Verein Ehemaliger Studenten und Freunde der kroatischen Universitäten AMAC-D e.V. Als Autor wirkte er mit am Mitteilungsblatt der Kroatischen Kulturgemeinschaft „RIJEĆ“.

Seit 1967 war er verheiratet mit Dr.med. Susanne Bošnjaković-Büscher.

Mit Trauer nehmen wir Abschied von dem am 20. Juni 2014 verstorbenen Kollegen und guten Freund. Uns bleibt die Erinnerung an einen noblen Menschen, der seine Umgebung und das Vereinsleben nachwirkend bereichert hat, und an einen guten Freund, der stets zu Gesprächen bereit war.

Ein Mensch ist nicht mehr da,

wo er war.

Aber er ist überall, wo wir sind.

**Hrvatska kulturna zajednica
Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
Wiesbaden**

Pristupnica / Beitrittserklärung

Ime i prezime / Vor-und Zuname: .....

Ulica i broj / Straße, Haus-Nr.: .....

Mjesto stanovanja / Wohnort: .....

Dan i mjesto rođenja / Geburtsdatum, Ort: .....

Zanimanje / Beruf: .....

Telefon, Mobilfunk, E-Mail: .....

Želim postati član Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden.

Ich möchte Mitglied der Kroatischen Kulturgemeinschaft werden.

.....
Mjesto i dan / Ort und Datum

.....
Potpis / Unterschrift

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V. Wiesbaden
Dipl. Ing. Ivica Košak, Vorsitzender
Ernst Töpfer-Str. 4
D - 65510 Idstein
Tel.: 06126-8145
Fax. 06126-583571
ivica.kosak@online.de
http://www.rijec.hkz-wi.de

Silvija Šljivić, Geschäftsführerin:
65307 Bad Schwalbach
Koblenzer Str. 24
Tel.: 06124-7239910

Amtsgericht: Wiesbaden, V.- Reg.Nr: 2694
http://www.hkz-wi.de

Branko Višak, Kassenführer
Turm Str. 5d,
65205 Wiesbaden
Bankverbindung:
Wiesbadener Volksbank eG
Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
IBAN: DE30510900000021280500
BIC: WIBADE5WXXX

Glasnik Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden

DAS WORT

MITTEILUNGSBLATT DER KROATISCHEN KULTURGEMEINSCHAFT WIESBADEN

Vol. XXIV, Nr. 45/46, Wiesbaden, MMXIV

Adresa / Adresse:

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
c/o Ivica Košak
Ernst Töpfer-Str. 4, 65510 Idstein
Tel: +49(0)6126-8145
Fax: +49(0)6126-853871
E-Mail: info@hkz-wi.de
<http://www.rijec.hkz-wi.de>

Vereinsdatenbank Wiesbaden

Nakladník / Verleger:

Hrvatska kulturna zajednica e.V. Wiesbaden
Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
Internet: <http://www.hkz-wi.de>
Ivica Košak, V.I.S.d.P.
Ernst Töpfer-Str. 4, D-65510 Idstein
E-Mail. ivica.kosak@online.de

Glavna urednica / Redaktionsleitung

Ana Kramarić

Članovi redakcije / Redaktionsmitglieder

Ružica Matanić, Silvija Šljivić, Nada Višak,
Slaven Ljiljančić, Ivan Matotek, Jakov Rimac, Branko Višak

Suradnici / Miterbeiter

Aleksandra Brnetić, Silvana Dadić, Marijana Dokoza, Marijana Erstić,
Katica Kiš, Ljubica Turić, Zdravko Luburić,

Graphik Design / Layout

Ivica Košak

Tisk / Druck

Klicks GmbH, Ziegelhüttenweg 4, 98693 Ilmenau

Rukopisi se ne vraćaju. Za sadržaj napisa odgovaraju autori.

Uredništvo se kao i izdavaće ne mora nužno slagati s mišljenjem autora.

*Für unverlangt eingesandte Manuskripte übernehmen wir keine Haftung
und senden diese aus Zeit- und Kostengründen nicht zurück.*

*Für den Inhalt der Beiträge zeichnen die Autoren verantwortlich,
auch spiegelt dieser nicht immer unbedingt die Meinung der Redaktion wider.*

Vertrieb:

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.

Oglasni/Anzeigen:

1/1S: 100 €, 1/2 S: 50 €, 1/4 S: 25 €, 1/8 S: 13 €

Oglas u boji – dvostruka cijena. Farbdruck - das Doppelte des Preises für S/W Druck

Banka/Bankverbindung:

Wiesbadener Volksbank eG Wiesbaden

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.

IBAN: DE30510900000021280500

BIC: WIBADE5WXXX

RIJEĆ ISSN 2196-6109

2. Sportski susret Hrvatske nastave Hessen 19. srpnja 2014.

Na Sportskom terenu S. V. Croatia, Im Dürrenkopf 3, 64347 Griesheim

Ivo Pilar

([☆] Zagreb, 19. lipanja 1874. – [†] Zagreb, 3. rujna 1933.)

Hrvatski povjesničar, pravnik, filozofski pisac, publicist i utemeljitelj hrvatske geopolitike.

Objavljeno uz ljubaznu podršku *Instituta društvenih znanosti „Ivo Pilar“ u Zagrebu.*

БД
Riječ

Vol. XXIV, Nr. 45/46, Wiesbaden MMXIV

ISSN 2196-6109